

İL ÇEVRE DURUM RAPORU DİYARBAKIR - 2013

**HAZIRLAYAN
DİYARBAKIR VALİLİĞİ
ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ**

DİYARBAKIR-2014

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
GİRİŞ	2
A. Hava	4
A.1.Hava Kalitesi	4
A.2. Hava Kalitesi Üzerine Etki Eden Unsurlar	7
A.3. Hava Kalitesinin Kontrolü Konusundaki Çalışmalar	8
A.4. Ölçüm İstasyonları	9
A.5. Egzoz Gazı Emisyon Kontrolü	9
A.6. Gürültü	9
A.7. İklim Değişikliği Eylem Planı Çerçevesinde Yapılan Çalışmalar	10
A.8. Sonuç ve Değerlendirme	10
Kaynaklar	11
B. Su ve Su Kaynakları	12
B.1. İlin Su Kaynakları ve Potansiyeli	12
B.1.1. Yüzeysel Sular	12
B.1.1.1. Akarsular	12
B.1.1.2.Doğal Göller, Göletler ve Rezervuarlar	13
B.1.2. Yeraltı Suları	13
B.1.2.1. Yeraltı Su Seviyeleri	13
B.1.3. Denizler	13
B.2. Su Kaynaklarının Kalitesi	13
B.3. Su Kaynaklarının Kirlilik Durumu	14
B.3.1.Noktasal kaynaklar	14
B.3.1.1. Endüstriyel Kaynaklar	14
B.3.1.2. Evsel Kaynaklar	14
B.3.2. Yayılı Kaynaklar	14
B.3.2.1. Tarımsal Kaynaklar	14
B.3.2.2. Diğer	14
B.4. Sektörel Su KullanımlarınaYapılan Su Tahsisleri	15
B.4.1. İçme ve Kullanma Suyu	15
B.4.1.1. Yüzeysel su kaynaklarından kullanılan su miktarı ve içmesuyu arıtım tesisi mevcudiyeti	15
B.4.1.2. Yeraltı su kaynaklarından kullanılma su miktarı ve içmesuyu arıtım tesisi mevcudiyeti	16
B.4.1.3. İçme Suyu temin edilen kaynağın adı, mevcut durumu, potansiyeli vb.	16
B.4.2. Sulama	16
B.4.2.1. Sulama salma sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı	17
B.4.2.2. Damlama veya basınçlı sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı	17
B.4.3. Endüstriyel Su Temini	17
B.4.4. Enerji Üretimi Amacıyla Su Kullanımı	18
B.4.5. Rekreasyonel Su Kullanımı	19
B.5. Çevresel Altyapı	19
B.5.1. Kentsel Kanalizasyon Sistemi ve hizmeti alan nüfus	19
B.5.2. Organize Sanayi Bölgeleri ve Münferit Sanayiler Atıksu Altyapı Tesisleri	21
B.5.3. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisleri	21
B.5.4. Atıksuların Geri Kazanılması ve Tekrar Kullanılması	21
B.6. Toprak Kirliliği ve Kontrolü	21
B.6.1.Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalar	21
B.6.2. Arıtma Çamurlarının toprakta kullanımı	22
B.6.3. Madencilik faaliyetleri ile bozulan arazilerin doğaya yeniden kazandırılmasına ilişkin yapılan çalışmalar	23

B.6.4. Tarımsal faaliyetler ile oluşan toprak kirliliği	23
B.7. Sonuç ve Değerlendirme	23
Kaynaklar	23
C. Atık	24
C.1. Belediye Atıkları (Katı Atık Bertaraf Tesisleri)	26
C.2. Hafriyat Toprağı, İnşaat Ve Yıkıntı Atıkları	26
C.3. Ambalaj Atıkları	26
C.4. Tehlikeli Atıklar	26
C.5. Atık Madeni Yağlar	28
C.6. Atık Pil ve Akümülatörler	29
C.7. Bitkisel Atık Yağlar	30
C.8. Poliklorlu Bifeniller ve Poliklorlu Terfeniller	30
C.9. Ömrünü Tamamlamış Lastikler (ÖTL)	30
C.10. Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyalar	31
C.11. Ömrünü Tamamlamış (Hurda) Araçlar	31
C.12. Tehlikesiz Atıklar	31
C.12.1. Demir ve Çelik Sektörü ve Cüruf Atıkları	32
C.12.2. Kömürle Çalışan Termik Santraller ve Kül	32
C.12.3. Atıksu Arıtma Tesisi Çamurları	33
C.13. Tıbbi Atıklar	33
C.14. Maden Atıkları	34
C.15. Sonuç ve Değerlendirme	34
Kaynaklar	35
Ç. Kimyasalların Yönetimi	36
Ç.1. Büyük Endüstriyel Kazalar	36
Ç.2. Sonuç ve Değerlendirme	36
Kaynaklar	36
D. Doğa Koruma veBiyolojik Çeşitlilik	37
D.1. Ormanlar ve Milli Parklar	37
D.2. Çayır ve Mera	39
D.3. Sulak Alanlar	39
D.4. Flora	42
D.5. Fauna	46
D.5.1. Habitat ve Toplulukları	46
D.5.2. Türler ve Populasyonları	51
D.6. Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları	61
D.7. Sonuç ve Değerlendirme	64
Kaynaklar	64
E. Arazi Kullanımı	65
E.1. Arazi Kullanım Verileri	65
E.2. Mekânsal Planlama	65
E.2.1. Çevre düzeni planı	65
E.3. Sonuç ve Değerlendirme	65
Kaynaklar	65
F. ÇED, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri	68
F.1. ÇED İşlemleri	68
F.2. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri	69
F.3. Sonuç ve Değerlendirme	70

Kaynaklar	70
G. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları	71
G.1. Çevre Denetimleri	71
G.2. Şikâyetlerin Değerlendirilmesi	73
G.3. İdari Yaptırımlar	74
G.4. Çevre Kanunu Uyarınca Durdurma Cezası Uygulamaları	74
G.5. Sonuç ve Değerlendirme	74
Kaynaklar	74
H. Çevre Eğitimleri	75
I. İl Bazında Çevresel Göstergeler	76
Genel	76
Nüfus	76
Nüfus Artış Hızı	76
Kentsel Nüfus	76
Sanayi	77
Sanayi Bölgeleri	77
Madencilik	78
İklim Değişikliği	84
Sıcaklık	84
Yağış	86
Deniz Suyu Sıcaklığı	87
Hava Kalitesi	88
Hava Kirleticiler	88
Su-Atıksu	89
Su Kullanımı	89
Belediye İçme ve Kullanma Suyu Kaynakları	89
Atıksu Arıtma Tesisi İle Hizmet Veren Belediyeler	90
Kanalizasyon Şebekesi İle Hizmet Verilen Belediye Sayıları ve Nüfusu	91
Sanayiden Kaynaklanan Atıksu ve Bertarafı	91
Arazi Kullanımı	92
Tarım	92
Kişi Başına Tarım Alanı	92
Kimyasal Gübre Tüketimi	93
Tarım İlacı Kullanımı	93
Organik Tarım	94
Orman	94
Balıkçılık	95
Altyapı ve Ulaştırma	96
Karayolu ve Demiryolu Yol Ağı	96
Motorlu Kara Taşıtı Sayısı	96
Atık	99
Belediyeler Tarafından ya da Belediye Adına Toplanan Atık ve Bertarafı	99

Katı Atıkların Düzenli Depolanması	99
Tıbbi Atıklar	100
Atık Yağlar	100
Ambalaj Atıkları	102
Ömrünü Tamamlamış Lastikler	102
Ömrünü Tamamlamış Araçlar	102
Atık Elektrikli -Elektronik Eşyalar	103
Maden Atıkları	103
Tehlikeli Atıklar	103
Turizm	104
Yabancı Turist Sayıları	104
Mavi Bayrak Uygulamaları	106
EK-1:İl Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Araştırma Formu	107
Bölüm I. Hava Kirliliği	107
Bölüm II. Su Kirliliği	110
Bölüm III. Toprak Kirliliği	114
Bölüm IV. Öncelikli Çevre Sorunları	115
Kaynaklar	117

ÇİZELGELER

A.1	Hava Kalite İndeksi Karşılaştırma Tablosu	4
A.2	İlimizde 2013 Yılında Evsel Isınmada Kullanılan Katı Yakıtların Cinsi, Yakıtların Özellikleri ve Bu Yakıtların Temin Edildiği Yerler	6
A.3	İlimizde 2013 Yılında Sanayide Kullanılan Katı Yakıtların Cinsi, Yakıtların Özellikleri ve Bu Yakıtların Temin Edildiği Yerler	6
A.4	İlimizde 2013 Yılında Kullanılan Doğalgaz Miktarı	6
A.5	İlimizde 2013 Yılında Kullanılan Fueloil Miktarı	7
A.6	İlimizde 2013 Yılı İldeki Araç Sayısı ve Egzoz Ölçümü Yaptıran Araç Sayısı	7
A.7	İlimizde Hava Kalitesi Ölçüm İstasyon Yerleri ve Ölçülen Parametreler	8
A.8	İlimizde 2013 Yılı Hava Kalitesi Parametreleri Aylık Ortalama Değerleri	8
A.9	İlimizde 2013 Yılında Hava Kirletici Gazların Ortalama Konsantrasyonları ve Sınır Değerin Aşıldığı Gün Sayıları	8
A.10	Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği	9
B.1	İlimizin Akarsuları	12
B.2	İlimizdeki Mevcut Sulama Göletleri	13
B.3	İlimizin Yeraltısuyu Potansiyeli	13
B.4	İlimizin Yeraltısuyu Seviyesi	13
B.5	İlimizde 2013 Yılı Yüzey ve Yeraltı Sularında Tarımsal Faaliyetlerden Kaynaklanan Nitrat Kirliliği İle İlgili Analiz Sonuçları	13
B.6	İlimizde Toprak Kaynaklarının Kullanım Durumu	14
B.7	Salma Sulama Yapılan Alan ve kullanılan Su Miktarı	17
B.8	Enerji Üretimi Amacıyla Su Kullanımı	18
B.9	İlimizde 2013 Yılı Kentsel Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu	20
B.10	İlimizde 2013 Yılı Tespit Edilen Noktasal Kaynaklı Toprak Kirliliğine İlişkin Veriler	21
C.1	İlimizde 2013 Yılı İçin İl/İlçe Belediyelerince Toplanan ve Birliklerce Yönetilen Katı Atık Miktar ve Kompozisyonu	25
C.2	İlimizde 2013 Yılı İl/İlçe Belediyelerde Oluşan Katı Atıkların Toplanma, Taşınma ve Bertaraf Yöntemleri ve Tesis Kapasiteleri	25
C.3	İlimizde 2013 Yılında Birliklerce Yürütülen Katı Atıkların Toplanma, Taşınma ve Bertaraf İşlemlerine İlişkin	26
C.4	İlimizdeki 2013 Yılı Ambalaj Ve Ambalaj Atıkları İstatistik Sonuçları	26
C.5	İlimizdeki 2013 Yılında Sanayi Tesislerinde Oluşan Tehlikeli Atıklarla İlgili Veriler	27
C.6	İlimizdeki Atık Yağ Geri Kazanım ve Bertaraf Miktarları	28
C.7	İlimizdeki 2013 Yılı İçin Atık Madeni Yağlarla İlgili Veriler	28
C.8	İlimizdeki Atık Yağ Geri Kazanımı Sonucu Elde Edilen Ürün Miktarları	29
C.9	İlimizde 2013 Yılında Oluşan Akümülatörlerle İlgili Veriler	29
C.10	İlimizde Yıllar İtibariyle Atık Akü Kazanım Miktarı	29
C.11	İlimizde Yıllar İtibariyle Toplanan Atık Akü Miktarı (Kg)	29
C.12	İlimizde Yıllar İtibariyle Toplanan Atık Pil Miktarı (Kg)	29
C.13	İlimizde Taşıma Lisanslı Araçların Yıllara Göre Gelişimi	29
C.14	İlimizde 2013 Yılı İçin Atık Bitkisel Yağlarla İlgili Veriler	30
C.15	İlimizde 2009-2013 Yılları Arasında Bitkisel Atık Yağ Taşıma Lisanslı Araç Sayısı	30

	Sayfa	
C.16	İlimizde 2013 Yılında Oluşan Ömrünü Tamamlamış Lastikler İle İlgili Veriler	30
C.17	İlimizde Geri Kazanım Tesislerine ve Çimento Fabrikalarına Gönderilen Toplam ÖTL Miktarları (ton/yıl)	30
C.18	İlimizde 2013 Yılı AEEE Toplanan ve İşlenen Miktarlar	31
C.19	İlimizde 2013 Yılı Hurdaya Ayrılan Araç Sayısı	31
C.20	İlimizdeki 2013 Yılı İçin Sanayi Tesislerinde Oluşan Tehlikesiz Atıkların Toplanma, Taşınma ve Bertaraf Edilmesi İle İlgili Verileri	32
C.21	Demir ve Çelik Endüstrisinden Kaynaklanan Atıklar Listesi	32
C.22	İlimizdeki 2013 Yılı İldeki Demir ve Çelik Üreticileri Üretim Kapasiteleri, Cüruf ve Bertaraf Yöntemi	32
C.23	İlimizdeki 2013 Yılı Termik Santrallerde Kullanılan Kömür Miktarı Ve Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı	32
C.24	Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmeliğe göre Termik Santral Atıkları	32
C.25	2013 Yılında İlimiz İl Sınırları İçindeki Belediyelerde Toplanan Tıbbi Atıklar	32
C.26	İlimizdeki Yıllara Göre Tıbbi Atık Miktarı	32
C.27	Maden Atıklarının Sınıflandırılması	34
C.28	İlimizdeki 2013 Yılı Maden Zenginleştirme Tesislerinden Kaynaklanan Atık Miktarı	34
Ç.1	İlimizdeki 2013 Yılı SEVESO Kuruluşlarının Sayısı	36
D.1	Diyarbakır İli Çayır/mera ve Orman Varlığı	39
D.2	Diyarbakır İli Tescilli Sit Alanları	62
F.1	İlimizde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 Yılı İçerisinde Alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının Sektörel Dağılımı	68
F.2	İlimizde 2013 Yılında ÇŞİM Tarafından Verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi Sayıları	69
G.1	İlimizde 2013 Yılında ÇŞİM Tarafından Gerçekleştirilen Denetimlerin Sayısı	71
G.2	İlimizde 2013 Yılında ÇŞİM'e Gelen Tüm Şikâyetler ve Bunların Değerlendirilme Durumları	73
G.3	İlimizde 2013 Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan Ceza Miktarları ve Sayısı	74

GRAFİKLER

Sayfa

A.1	İlimizde Diyarbakır İstasyonu PM10 Günlük Ortalama Değer Grafiği	8
A.2	İlimizde Diyarbakır İstasyonu SO ₂ Günlük Ortalama Değer Grafiği	8
A.3	İlimizde 2013 Yılında Gürültü Konusunda Yapılan Şikayetlerin Dağılımı	10
B.1	İlimizde 2013 Yılında Üretilen Enerji Dağılımı	21
B.2	İlimizde 2013 Yılı Belediyelerden Kaynaklanan Arıtma Çamurunun Yönetimi	22
B.3	İlimizde 2013 Yılı Sanayiden Kaynaklanan Arıtma Çamurunun Yönetimi	22
C.1	İlimizdeki 2013 Yılı Atık Kompozisyonu	24
C.2	İlimizdeki 2013 Yılı Kayıtlı Ambalaj Üreticisi Ekonomik İşletmeler	26
C.3	TABS Göre İlimizdeki Tehlikeli Atık Yönetimi	27
E.1	Diyarbakır İli 2000-2006 Arazi Kullanım Sınıfları	65
E.2	İlimizin 1997 Yılı Arazi Kullanım Durumu	66
F.1	İlimizde 2013 Yılı ÇED Olumlu Kararı Verilen Projelerin Sektörel Dağılımı	68
F.2	İlimizde 2013 Yılı ÇED Gereklidir Kararı Verilen Projelerin Sektörel Dağılımı	69
F.3	İlimizde 2013 Yılında Verilen Geçici Faaliyet Belgelerinin Sektörlere Göre Dağılımı	69
F.4	İlimizde 2013 Yılında Verilen Çevre İzni Konuları	70
G.1	İlimizde ÇŞİM Tarafından 2013 Yılında Gerçekleştirilen Planlı Denetimlerin Konularına Göre Dağılımı	71
G.2	İlimizde ÇŞİM Tarafından 2013 Yılında Gerçekleştirilen Plansız Denetimlerin Konularına Göre Dağılımı	72
G.3	İlimizde ÇŞİM Tarafından 2013 Yılında Gerçekleştirilen Planlı ve Ani Çevre Denetimlerinin Dağılımı	72
G.4	İlimizde ÇŞİM Tarafından 2013 Yılında Gerçekleştirilen Tüm Denetimlerin Konularına Göre Dağılımı	73
G.5	İlimizde 2013 Yılında ÇŞİM Gelen Şikâyetlerin Konulara Göre Dağılımı	73
G.6	İlimizde 2013 Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan İdari Para Cezalarının Konulara Göre Dağılımı	74

HARİTALAR

Sayfa

A.1	İlde Bulunan Hava Kirliliği Ölçüm Cihazlarının Yerleri	7
-----	--	---

RESİMLER

Sayfa

D.1.	Ergani İlçesi Hilar Köyü/Hilar Mağaraları ve Kayalıkları	63
D.2.	Kocaköy ve Hani İlçe Sınırları İçerisindeki Ambar Vadisi	63
D.3.	Silvan İlçesi Hasuni Mağaraları	63

ÖNSÖZ

Dünyada teknoloji ve sanayinin hızla gelişmekte olduğu bu dönemde ülkemizde de hızla büyüyen ekonomik kalkınmayla beraber sanayileşme, ısınma, hızlı yapılaşma ve yer altı kaynaklarının kullanımından kaynaklı çeşitli çevresel kirlilik meydana çıkmaktadır. 2872 sayılı çevre kanunu gereği bu tür çevresel kirliliğin giderilmesi bakanlığımızın asli görevleri arasında yer almaktadır.

Çevresel sorunların giderilmesinde; çevre kirliliği ve çevresel sorunların kaynağında tespiti ve analizi büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle bu tespit ve analizlere kaynak olması bakımından ‘İl Çevre Durum Raporu’ çok değerli bir kaynak niteliğindedir.

Bu doğrultuda; ülkemizde çevresel sorunlarınönceden tespitinde envanter ve kaynak oluşturularak, ‘sürdürülebilir kalkınma’ ilkesi çerçevesinde; çevreyi korumak gerekli tedbirlerin alınması doğal dengenin korunması, çevre bilinci ve çevre sevgisi oluşturmasında halkın katılımını ve erişimini sağlamak amacıyla İl Müdürlüğümüz tarafından ‘2013 yılı İl Çevre Durum Raporu’muz hazırlanmıştır. Bu raporun hazırlanmasında emeği geçen tüm mesai arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Ufuk Nurullah BİLGİN
Çevre ve Şehircilik İl Müdürü

GİRİŞ

Diyarbakır ili, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin orta kısmında, El-Cezire de denilen Mezopotamya'nın kuzey batısındadır. Doğudan Batman, Muş; güneyden Mardin; batıdan Şanlıurfa, Adıyaman, Malatya; kuzeyden Elazığ ve Bingöl illeriyle çevrilmiştir.

Diyarbakır nüfusu 1 milyonu aşan iller arasında yer almaktadır. Diyarbakır kentinde büyük nüfus toplanması dışında İlde nüfus dağılımını belirleyen en önemli etken, çevre koşullarıdır. Diyarbakır'ın iklimi, doğal kaynakları ve gelişme potansiyeli, kentin iç göçlerden payını kırsal yerleşimlerin nüfus erozyonuna uğramasıdır. İlde işsizlik oranının istatistiklere göre %14 olması bu durumu kanıtlamaktadır. Nüfus artış hızındaki dönemsel dalgalanmalarda, ülkenin ekonomik ve toplumsal konjonktürü ve kırsal alanlardaki sosyal ve ekonomik zorlukların etkili olduğu bilinmektedir.

Diyarbakır ili merkez ilçe ile birlikte 17 ilçe, 28 bucak 29 belediye ve 800 köyden oluşmaktadır. 2010 yılı nüfus tespitine göre Diyarbakır ilinin toplam nüfusu 1.528.958'dir. Bunun 1.090.172'si şehir merkezlerinde; 438.786'sı kırsal kesimlerde yaşamaktadır. Buna göre, 2010 yılında nüfusun %71,3'ü kentlerde, %28,7'si kırsal kesimlerde yaşamaktadır. Başka bir deyişle Diyarbakır'da kentleşme oranı %71,3'dir. İlin nüfus yoğunluğuna bakıldığında km² başına 101 kişi düşmektedir. Kent merkezindeki nüfus yoğunluğu alt belediye ve mahallelere göre farklılaşmaktadır.

İlde karasal iklim gözlenir. Gündüz ile gece arasında belirgin sıcaklık farkları yaşanır. Doğal bitki örtüsü ve Orman alanları gelişmemiştir. Daha çok makilik ve çalılık alanları gözlenmektedir. Diyarbakır'da sert bir kara ve subtropik yayla iklimi hakimdir. İklimin sertliği ve yağışların azlığı dolayısıyla yazlar kurak ve çok sıcak geçer, ancak kışlar Doğu Anadolu'daki gibi çok sert geçmez, çünkü Güneydoğu Toroslar, kuzeyden gelen soğuk havaların yolunu keser. Diyarbakır'da 1970-2013 yılları arası ölçüm verisine göre; yıllık sıcaklık ortalaması 15,8 °C dir. İlimizde en yüksek (maksimum) sıcaklık; 1998 yılı Ağustos ayının 28. gününde 44,8 0C, en düşük (minimum) sıcaklık; ise 2006 yılı Aralık ayının 30. gününde -23,4 0C olarak kayıt edilmiştir.

Yine 40 yıllık verilere göre yıllık ortalama yağış toplamı miktarı 474.9 mm'dir. Yağışlar daha ziyade kış ve bahar aylarında görülmekte, yaz ayları kurak geçmektedir. Kuzeydeki dağların eteğine doğru gidildikçe orografik sebeplerden dolayı yağışlarda artma görülür. Kar yağışları Aralık, Ocak, Şubat ve daha az miktarda Kasım ve Mart aylarında olmaktadır. Karın yerde kalış süresi, kar yağışı devamlı olmadığından 1 ila 6 gün arasında değişir.

Ülke sanayisinin değişmekte olduğu şu günlerde, teknolojik arenada hakettiği yeri almak isteyen Diyarbakır'ın, hedefine doğru emin adımlarla ilerlemekte olduğu açıkça görülmektedir.

Gerçekten de, sahip olduğu birçok avantajlar ve potansiyelin yanı sıra GAP Projesi'nin de önemli uygulama alanlarından biri olması, İlimizi yerli ve yabancı yatırımcılar için bir ilgi odağı haline getirmiştir. Son aylarda yaşanan ve çeşitli kurumların da destekleyici olarak rol aldığı bu büyük yatırımcı sirkülasyonu, artık ilimizin taze verilerle donatılmış yeni bir sanayi fotoğrafının oluşturulmasını kaçınılmaz hale getirmiştir.

İlimizin genel sanayi yapısı tespit edilirken teşvik mevzuatının önceki ve sonraki süreci önemli rol oynamaktadır. Teşvik mevzuatının uygulandığı 1985 yılı öncesinde, İlimizin kamu ve özel sanayi kesimine ait toplam yatırım adedi 40 civarında iken, getirilen cazip teşvik tedbirleri sayesinde özellikle 1985-1997 yılları arasında yoğun bir yatırım hamlesinin başlatıldığı ve bu dönem içerisinde Devlet Planlama Teşkilatı

Müsteşarlığından alınan Yatırım Teşvik Belge Sayısının 604 civarından olduğu ve bunlardan takriben 241 yatırımın fiziki imalata başladığı Yatırım Envanter Çalışmalarında tespit edilmiştir.

İlimizde faaliyette bulunan 284 sanayi tesisi bulunmaktadır. Son yıllarda verilen krediler sayesinde yeni proje sayısında önemli bir artış görülmektedir. İlimizdeki hızlı nüfus artışına paralel olarak artan işsizlik sorununun bir nebze olsun hafifletilebilmesi için bu tür teşvik ve yatırımların artırılması gerekli ve önemlidir.

İlimizde Tasdikli Sanayi alanlarının çoğu merkezde olmalarına karşın, Ergani, Silvan, Çermik, Bismil, Lice ve Çınar İlçelerinde de sanayi tesisleri bulunmaktadır. İlimiz sınırları dahilinde ise bir adet Organize Sanayi Bölgesi, 6 adet küçük sanayi sitesi bulunmaktadır.

Yüzölçümü 15.355.000 da olan Diyarbakır İli topraklarının 779.797 ha'ı tarım alanı, 230.092 ha'ı çayır ve mera, 265.365 ha'ı orman, 294.142 ha'ı da tarıma elverişsiz alandır. Diyarbakır ilindeki tarım işletmelerinin %50'sinde yalnız bitkisel üretim, %45' inde bitkisel ve hayvansal üretim, %5'inde ise sadece hayvansal üretim faaliyeti yapılmaktadır.

İlimizde genellikle tarla tarımı yapılmakta olup, sulu tarım alanının az olması nedeniyle arazinin bir bölümü nadasa bırakılmaktadır. İlimizi de kapsayan GAP Projesinin bağlaması ile birlikte yapılacak sulu tarımda hem nadas olayının ortadan kalkacağı hem de ikinci ürün ekiminin gündeme gireceği ve dolayısıyla üretimin artacağı planlanmaktadır. İlimizde halen %11.1 olan sulu tarım alanı GAP ile %64'e yükselecektir Köylerdeki nüfusla birlikte il ve ilçe merkezlerinde yaşayan nüfusun büyük bir kısmı tarım ve hayvancılıkla direkt veya dolaylı olarak ilgilenmektedir. İlimizin sahip olduğu 15.355 km²'lik alanın % 52 'si olan 534.576 hektar tarım alanında, 50.212 aile tarımsal faaliyette bulunmaktadır.

Diyarbakır'da sulu arazinin az olması, sebze-meyve ve bağ-bahçe üretimini olumsuz yönde etkilemektedir. Mevcut bulunan sebzelik ve bahçeler sadece Dicle Nehri etrafında az miktarda bulunmaktadır.

Diyarbakır'a toprak-insan ilişkisi yönünden bakıldığında topraklarımızın, %44'ü tarımsal faaliyetlere elverişli olmakla beraber kırsal alan da yaşayan çiftçi ailelerin 545'i topraksızdır. Türkiye genelinde olduğu gibi Diyarbakır ilindeki tarım işletmeleri, hızlı nüfus artışı ve artan nüfusun tarım dışı sektörde istihdam edilmesi zorunluluğuna karşılık bu sektörlerde iş gücü talebinin nüfus artışına uygun düzeyde arttırılamaması; tarımın gelişim hızının nüfus artışını karşılamada yetersiz kalması ve miras yoluyla arazilerin bölünmesi gibi nedenlerle giderek küçülmüştür. Bu durum tarımsal faaliyetlerde ve bölgemizin kalkınmasında engelleyici rolleri meydana getirmektedir.

Diyarbakır kültürel açıdan ülkemizin en önemli şehirlerinden biridir. Anadolu, tarih içinde pek çok medeniyetin kurulduğu ve sona erdiği bir bölgedir. İlimiz de bu medeniyetlerin kesişme noktası olması itibarı ile tarihi eserlerin (höyükler, antik yerleşimler, kaleler, kervansaraylar, köprüler, hanlar, camiler, türbeler) bol bulunduğu bir bölgedir. Yöre halkının kendine özgü örf adet ve inanışları da coğrafyanın kültürel değerini artırmakta ve kültür turizmi için geniş olanaklar sunmaktadır.

Sadece İlimize değil bölgeye hizmet veren ve ülkemizin büyük üniversiteleri arasına girmeyi başaran Dicle Üniversitesi sayesinde iş ve kongre turizmi, zengin mağaraları ile "mağara turizmi" ve Çermik kaplıcaları sayesinde de termal turizmi gibi alternatif turizm olanaklarına sahiptir.

Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünde, çevre ile ilgili iş ve işlemler ÇED ve Çevre İzinleri Şubesi ve Çevre Yönetimi ve Denetimi Şubesi olmak üzere 2 şube müdürlüğünce gerçekleştirilmektedir. Çevre Yönetimi ve Denetimi Şubesinde 1 şube müdürü, 4 çevre mühendisi, 1 biyolog olmak üzere 5 personel, ÇED ve Çevre İzinleri Şubesinde ise 1 şube müdürü, 4 çevre mühendisi, 1 şef olmak üzere 6 personel ile iş ve işlemler yürütülmektedir.

A. HAVA

A.1. Hava Kalitesi

Türkiye’de özellikle kış sezonunda bazı şehir merkezlerinde meteorolojik şartlara da bağlı olarak hava kirliliği görülmektedir. Kış aylarında ısınmadan kaynaklanan hava kirliliğinin temel sebepleri; düşük vasıflı yakıtların iyileştirilme işlemine tabi tutulmadan kullanılması, yanlış yakma tekniklerinin uygulanması ve kullanılan yakma sistemleri işletme bakımlarının düzenli olarak yapılmaması şeklinde sıralanabilir. Ancak ısınmada doğal gazın ve kaliteli yakıtların kullanılması sonucu özellikle büyük şehirlerde hava kirliliğinde 1990’lı yıllara göre azalma olmuştur.

Şehirleşme ile sanayi tesislerinin yakın çevresindeki bölgelerdeki konutlaşmaların artması hava kirliliğinin olumsuz etkilerini artırmaktadır. Kömüre dayalı termik santrallerde kullanılan yerli linyitlerin yüksek kükürt oranı ve bazı tesislerde arıtma sistemlerinin olmaması nedeniyle kükürt dioksit (SO₂) emisyonları problem oluşturmaktadır. Çevre Mevzuatının kirletici vasfı yüksek tesisler olarak nitelendirdiği enerji üretim tesisleri için mevzuatta özel emisyon sınır değerleri bulunmaktadır. Söz konusu tesislerin kurulması ve işletilmesi için gerekli izinler, tesisten çıkan emisyonlar ve tesisin etki alanı içerisinde hava kirliliğinin tespitine ilişkin usul ve esaslar Çevre Mevzuatında belirlenmiştir. Katı, sıvı ve gaz yakıt kullanan bu tesisler için ilgili baca gazı sınır değerlerinin sağlanması yanında tesis etki alanlarında hava kalitesi sınır değerlerinin de sağlanması gereklidir. Bu nedenlerle söz konusu tesislerden kaynaklanan özellikle toz, kükürt dioksit (SO₂) ve azotoksit (NO_x) emisyonlarının giderilmesi ve azaltılması konusundaki tekniklerinin uygulanması gereklidir. Söz konusu azaltım teknikleri son yıllarda tesislerden kaynaklanan emisyon yüklerini önemli ölçüde azaltılabilmektedir. Söz konusu azaltım tekniklerinin hayata geçirilmesi ve yaygın olarak kullanılabilmesi içinde Çevre Mevzuatında bazı değişiklikler yapılmıştır.

Şehirlerde yaşanan hava kirliliğine, artan motorlu taşıtlardan kaynaklanan egzoz gazları da katkı sağlamaktadır.

Hava kalitesine ilişkin hava kalite indeksi karşılaştırmasında Çizelge A.1’ de verilmektedir.

Çizelge A.1- Hava Kalite İndeksi Karşılaştırma Tablosu

Hava Kalitesi İndeksi	SO ₂	NO ₂	CO	O ₃	PM10
	1 saatlik ortalama (µgr/m ³)	24 saatlik ortalama (µgr/m ³)	24 saatlik ortalama (µgr/m ³)	1 saatlik ortalama (µgr/m ³)	24 saatlik ortalama (µgr/m ³)
1 (çok iyi)	0-50	0-45	0-1,9	0-35	0-25
2 (iyi)	51-199	46-89	2,0-7,9	36-89	26-69
3 (yeterli)	200-399	90-179	8,0-10,9	90-179	70-109
4 (orta)	400-899	180-299	11,0-13,9	180-239	110-139
5 (kötü)	900-1499	300-699	14,0-39,9	240-359	140-599
6 (çok kötü)	>1500	>700	>40,0	>360	>600

A.2. Hava Kalitesi Üzerine Etki Eden Unsurlar

Hava kirliliği, doğrudan veya dolaylı olarak insan sağlığını etkileyerek yaşam kalitesini düşürmektedir. Günümüzde hava kirliliği nedeniyle yerel, bölgesel ve küresel sorunlar yaygın olarak yaşanmaktadır.

Yoğun şehirleşme, şehirlerin yanlış yerleşmesi, motorlu taşıt sayısının artması, düzensiz sanayileşme, kalitesiz yakıt kullanımı, topoğrafik ve meteorolojik şartlar gibi nedenlerden dolayı büyük şehirlerimizde özellikle kış mevsiminde hava kirliliği yaşanabilmektedir.

Bir bölgede hava kalitesini ölçmek, o bölgede yaşayan insanların nasıl bir hava teneffüs ettiğinin bilinmesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, önemli bir nokta da, bir bölgede meydana gelen hava

kirliliğinin sadece o bölgede görülmeyip meteorolojik olaylara bağlı olarak yayılım göstermesi ve küresel problemlere de (küresel ısınma, asit yağmurları, vb) sebep olmasıdır.

Renksiz bir gaz olan kükürdioksit (SO₂), atmosfere ulaştıktan sonra sülfat ve sülfürik asit olarak oksitlenir. Diğer kirleticiler ile birlikte büyük mesafeler üzerinden taşınabilecek damllar veya katı partiküller oluşturur. SO₂ve oksidasyon ürünleri kuru ve nemli depozisyonlar (asitli yağmur) sayesinde atmosferden uzaklaştırılır.

Azot Oksitler (NO_x), Azot monoksit (NO) ve azot dioksit (NO₂), toplamı azot oksitleri (NO_x) oluşturur. Azot oksitler genellikle (%90 durumda) NO olarak dışarı verilir. NO ve NO₂'din ozon veya radikallerle (OH veya HO₂ gibi) reaksiyonu sonucunda oluşur. İnsan sağlığını en çok etkileyen azot oksit türü olması itibari ile NO₂ kentsel bölgelerdeki en önemli hava kirleticilerinden biridir. Azot oksit (NO_x) emisyonları insanların yarattığı kaynaklardan oluşmaktadır. Ana kaynakların başında kara, hava ve deniz trafiğindeki araçlar ve endüstriyel tesislerdeki yakma kazanları gelmektedir.

İnsan sağlığına etkileri açısından, sağlıklı insanların çok yüksek NO₂ derişimlerine kısa süre dahi maruz kalmaları, şiddetli akciğer tahribatlarına yol açabilir. Kronik akciğer rahatsızlığı olan kişilerin ise bu derişimlere maruz kalmaları, akciğerde kısa vadede fonksiyon bozukluklarına yol açabilir. NO₂ derişimlere uzun süre maruz kalınması durumunda ise buna bağlı olarak solunum yolu rahatsızlıklarının ciddi oranda arttığı gözlenmektedir.

Toz Partikül Madde (PM10), partikül madde terimi, havada bulunan katı partikülleri ifade eder. Bu partiküllerin tek tip bir kimyasal bileşimi yoktur. Katı partiküller insan faaliyetleri sonucu ve doğal kaynaklardan, doğrudan atmosfere karışırlar. Atmosferde diğer kirleticiler ile reaksiyona girerekPM'yi oluştururlar ve atmosfere verilirler. (PM10-10 µm'nin altında bir aerodinamik çapa sahiptir) 2,5 µm'ye kadar olan partikülleri kapsayacakyasal düzenlemeler konusunda çalışmalar devametmektedir.PM10 için gösterilebilecek en büyük doğal kaynak yollardan kalkan tozlardır. Diğer önemli kaynaklar isetrafiğ, kömür ve maden ocakları, inşaat alanları ve taşocaklarıdır. Sağlık etkileri açısından, PM10 solunum sisteminde birikebilir ve çeşitli sağlık etkilerine sebep olabilir. Astım gibi solunum rahatsızlıklarını kötüleştirebilir, erken ölümü de içeren çeşitli ciddi sağlık etkilerine sebep olur. Astım, kronik tıkaçıcı akciğerve kalphastalığı gibi kalp veya akciğer hastalığı olankişiler PM10'a maruz kaldığında sağlık durumlarıkötüleşebilir. Yaşlılar ve çocuklar, PM10 maruziyetine karşı hassastır. PM10 yardımıyla toz içerisindeki mevcut diğer kirleticiler akciğerlerin derinlerine kadar inebilir. İnce partiküllerin büyük bir kısmı akciğerlerdeki alveollere kadar ulaşabilir. Buradanda kurşun gibi zehirli maddeler % 100 olarak kana geçebilir.

Karbonmonoksit (CO), kokusuz ve renksiz bir gazdır. Yakıtların yapısındaki karbonun tam yanmamasısonucu oluşur. CO derişimleri, tipik olaraksoğuk mevsimlerde en yüksek değere ulaşır. Soğuk mevsimlerde çok yüksek değerler ulaşılmasının birsebebi de inversiyon durumudur. CO'in global arkaplan konsantrasyonu 0.06 ve 0.17 mg/m³ arasındabulunur. 2000/69/EC sayılı AB direktifinde CO ile ilgisinir değerler tespit edilmiştir.

İnversiyon, sıcak havanın soğuk havanın üzerinde bulunarak, havanın dikey olarak birbiriyle karışmasının engellenmesi durumudur. Kirlilik böylece yer seviyesine yakın soğuk hava tabakasının içerisinde toplanır.

CO'in ana kaynağı trafik ve trafikteki sıkışıklıktır. Sağlık etkileri, akciğer yolu ile kan dolaşımına girerek, kimyasal olarak hemoglobinle bağlanır. Kandaki bumadde, oksijeni hücrelere taşır. Bu yolla, CO organve dokulara ulaşan oksijen miktarını azaltır. Sağlıklıkişilerde, daha yüksek seviyelerdeki CO'e maruz kalmak, algılama ve gözün görme gücünü etkileyebilir. Hafif vedaha ağır kalp ve solunum sistemi hastalığı olan kişilerve henüz doğmamış ve yeni doğmuş bebekler, COkirliliğine karşı en riskli grubu oluşturur.

Kurşun (Pb), doğada metal olarak bulunmaz. Kurşungürültü, ışın ve vibrasyonlara karşı iyi bir koruyucudurve hava yoluyla taşınır. Kurşun, maden ocakları ve bakır ve tunç (Cu+Sn)alaşımı işlenmesi, kurşun içeren ürünlerin geriye dönüştürülmesi ve kurşunlu petrolün yakılmasıyla çevreye yayılır. Kurşun içeren benzin ilavesi ürünlerinde kullanılması, atmosferdeki kurşun oranını yükseltir.

Ozon (O₃), kokusuz renksiz ve 3 oksijen atomundan oluşan bir gazdır. Ozon kirliliği, özellikle yaz mevsiminde güneşli havalarda ve yüksek sıcaklıkta oluşur (NO₂+ güneş ışınları= NO+ O=> O+ O₂= O₃). Ozon üretimi uçucu organik bileşikler (VOC) ve karbonmonoksit sayesinde hızlandırılır veya güçlendirilir. Ozonun oluşması için en önemli öncü bileşimler NO_x(Azot oksitler) ve VOC'dır. Yüksek güneş ışınlarının etkisiyle ozon derişimi Akdeniz ülkelerinde Kuzey-Avrupa ülkelerinden daha yüksektir. Sebebi ise güneş ışınlarının ozon'un fotokimyasal oluşumundaki fonksiyonundan kaynaklanmasındır.

Diğer kirleticilere kıyasla ozon doğrudan ortam havasına karışmaz. Yeryüzüne yakın seviyede ozon karmaşık kimyasal reaksiyonlar yoluyla oluşur. Bureaksiyonlara NO_x, metan, CO ve VOC'ler (etan (C₂H₆), etilen (C₂H₄), propan (C₃H₈), benzen (C₆H₆), toluen (C₆H₅), xilen (C₆H₄) gibi kimyasal maddelerde eklenir. Ozon çok güçlü bir oksidasyon maddesidir. Birçok biyolojik madde ile etkileşimde bulunur. Tüm solunum sistemine zarar verebilir. Ozonun zararlı etkisiderişim oranına ve ozona maruziyet süresine bağlıdır. Çocuklar büyük bir risk grubunu oluşturur. Diğer gruplar arasında öğlen saatlerinde dışarıda fiziksel aktivitede bulunanlar, astım hastaları, akciğerhastaları ve yaşlılar bulunur.

Çizelge A.2- İlimizde 2013 Yılında Evsel Isınmada Kullanılan Katı Yakıtların Cinsi, Yakıtların Özellikleri ve Bu Yakıtların Temin Edildiği Yerler (DÇŞİM,2013)

Yakıtın Cinsi (*)	Temin Edildiği Yer	Tüketim Miktarı (ton)	Yakıtın Özellikleri				
			Alt Isıl Değeri (kcal/kg)	Uçucu Madde (%)	Toplam Kükürt (%)	Toplam Nem (%)	Kül (%)
İthal Kömür	Rusya	16.000	7500	22	0,40	4,5	7
İthal Kömür	G. Afrika	11.000	6800	24	0,29	4,1	12
Sosyal Yardımlaşma Kömürü	Garp Linyitleri İşletmesi Müessesesi MüdürlüğüTavşanlı/Kütahya	25000	6369	-	1,5	7,88	16,78

(*) Yerli kömür, ithal kömür, briket, biyokütle, Sosyal Yardımlaşma Vakfı kömürü, odun gibi.

Çizelge A.3- İlimizde 2013 Yılında Sanayide Kullanılan Katı Yakıtların Cinsi, Yakıtların Özellikleri ve Bu Yakıtların Temin Edildiği Yerler (DÇŞİM,2013)

(*) Yerli kömür, ithal kömür, briket, biyokütle, Sosyal Yardımlaşma Vakfı kömürü, odun gibi.

Yakıtın Cinsi (*)	Temin Edildiği Yer	Tüketim Miktarı (ton)	Yakıtın Özellikleri				
			Alt Isıl Değeri (kcal/kg)	Uçucu Madde (%)	Toplam Kükürt (%)	Toplam Nem (%)	Kül (%)
İthal Kömür	Rusya		7500	22	0,40	4,5	7
İthal Kömür	G. Afrika		6800	24	0,29	4,1	12

Çizelge A.4 –İlimizde 2013 Yılında Kullanılan Doğalgaz Miktarı (Kaynak, Yıl)

İlgili kurum gerekli bilgiyi göndermemiştir.

Çizelge A.5- İlimizde 2013 Yılında Kullanılan Fueleoil Miktarı (Kaynak, Yıl)

İlgili kurum gerekli bilgiyi göndermemiştir.

Çizelge A.6- İlimizde 2013 Yılı İlerdeki Araç Sayısı ve Egzoz Ölçümü Yaptıran Araç Sayısı (Kaynak, Yıl)

İlgili kurum gerekli bilgiyi göndermemiştir

A.3 Hava Kalitesinin Kontrolü Konusundaki Çalışmalar

Harita A.1 – İlimizde Bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu Valilik bahçesinde yer almaktadır. (DÇŞİM, 2013)

Çizelge A.7- İlimizde Hava Kalitesi Ölçüm İstasyon Yerleri ve Ölçülen Parametreler (DÇŞİM, 2013)

İSTASYON YERLERİ	KOORDİNATLARI (Enlem, Boylam)	HAVA KİRLİTİCİLERİ					
		SO ₂	NO _x	CO	O ₂	HC	PM
Yenişehir	375450K-401329D	X					X

A.4. Ölçüm İstasyonlar

Çizelge A.8- İlimizde 2013 Yılı Hava Kalitesi Parametreleri Aylık Ortalama Değerleri (DÇŞİM, 2013)

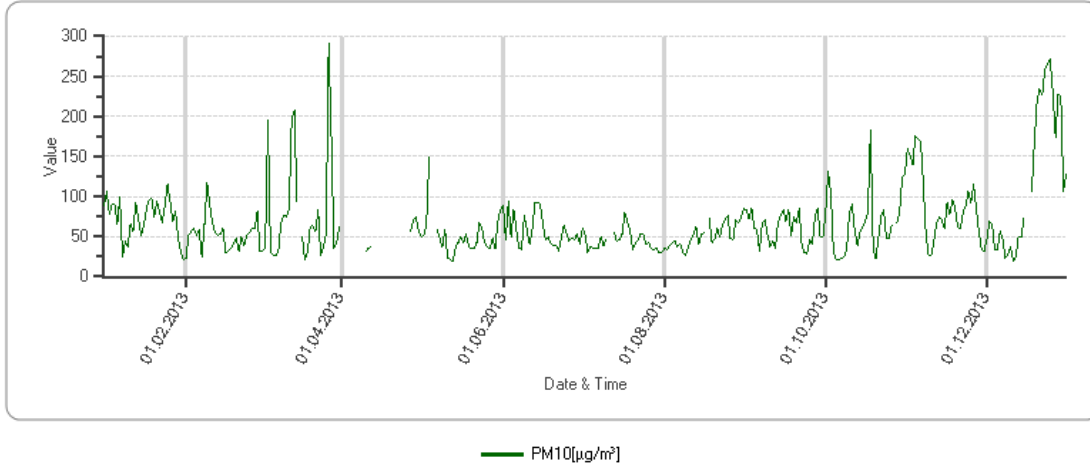
DİYARBAKIR	SO ₂ (µgr/m ³)	AGS*	PM ₁₀ (µgr/m ³)	AGS*	CO	AGS*	NO	AGS*	NO ₂	AGS*	NO _x	AGS*	OZON	AGS*
Ocak	50		73											
Şubat	32		54											
Mart	19		77											
Nisan	7		52											
Mayıs	5		50											
Haziran	3		57											
Temmuz	6		45											
Ağustos	8		52											
Eylül	8		60											
Ekim	9		67											
Kasım	15		89											
Aralık	42		121											
ORTALAMA	17		66											

Çizelge A.9 İlimizde 2013 Yılında Hava Kirlenici Gazların Ortalama Konsantrasyonları ve Sınır Değerin Aşıldığı Gün Sayıları

DİYARBAKIR	SO ₂	AGS*	PM10	AGS*	CO	AGS*	NO	AGS*	NO ₂	AGS*	NO _x	AGS*	OZON	AGS*
Ocak	50	0	73	0										
Şubat	32	0	54	0										
Mart	19	0	77	0										
Nisan	7	0	52	0										
Mayıs	5	0	50	0										
Haziran	3	0	57	0										
Temmuz	6	0	45	0										
Ağustos	8	0	52	0										
Eylül	8	0	60	0										
Ekim	9	0	67	0										
Kasım	15	0	89	0										
Aralık	42	0	121	0										
ORTALAMA	17	0	66	0										

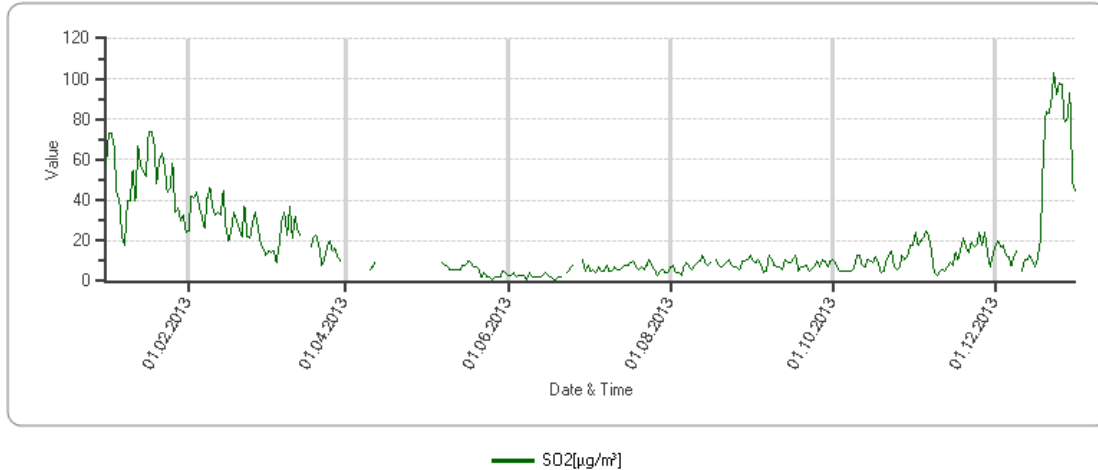
- AGS: Sınır değerin aşıldığı gün sayısı

İstasyon:Diyarbakır Periyodik:01.01.2013 00:00 - 31.12.2013 00:00 Rapor Türü:AVG

Grafik A.1- İlimizde Diyarbakır İstasyonu PM10 Parametresi Günlük Ortalama Değer Grafığı

İstasyon:Diyarbakır Periyodik:01.01.2013 00:00 - 31.12.2013 00:00 Rapor Türü:AVG

Grafik A.2- İlimizde Diyarbakır İstasyonu SO₂ Parametresi Günlük Ortalama Değer Grafığı

Çizelge A.10 – Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği

SO₂: kükürtdioksit

Sınır Değeri Saptayan Kuruluş	1 saatlik ortalama sınır değer (mg/m ³)	Günlük ortalama sınır değer (mg/m ³)	Aşılmaması istenen gün sayısı (mg/m ³)	Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	Yıllık ortalama sınır değer (mg/m ³)
AB	350	125	3		20
HKDYY ¹	-	150 ²	-		

NO₂: azotdioksit

Sınır Değeri Saptayan Kuruluş	1 saatlik ortalama sınır değer (mg/m ³)	Günlük ortalama sınır değer (mg/m ³)	Aşılmaması istenen gün sayısı (mg/m ³)	Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	Yıllık ortalama sınır değer (mg/m ³)
AB	200	-	18		40
HKDYY	-	300	-		68 ³

Partikül Madde 10

Sınır Değeri Saptayan Kuruluş	Günlük ortalama sınır değer (mg/m ³)	Aşılmaması istenen gün sayısı (mg/m ³)	Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	Yıllık ortalama sınır değer (mg/m ³)
AB	50	35		40
HKDYY	140 ⁴	-		78

CO: karbon monoksit

Sınır Değeri Saptayan Kuruluş	Günlük ortalama sınır değer (mg/m ³)	Aşılmaması istenen gün sayısı (mg/m ³)	Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	Yıllık ortalama sınır değer (mg/m ³)
AB	-	-		-
HKDYY	14 ⁵	-		10

A.5. Egzoz Gazı Emisyon Kontrolü

İlimizde 8 adet sabit, 1 adet mobil olmak üzere toplamda 9 adet egzoz gazı emisyon ölçüm istasyonu bulunmakta olup, 2013 yılı içerisinde yetkili istasyonlara 48740 adet adet emisyon ölçüm pulu, 16480 adet ruhsat verilmiştir.

A.6. Gürültü

İlimiz genelinde, yaz aylarının da başlamasıyla birlikte gürültü şikayetleri yoğunluk kazanmaktadır. İl Müdürlüğümüze ulaşan bu şikayetlerin büyük bir çoğunluğu, eğlence mekanlarından kaynaklanan gürültüdür. Daha önceleri mahalle araları ve sokaklarda yapılan davullu zurnalı düğünler yerini zamanla düğün salonlarına bırakmaktadır. Ancak, düğün salonları genelde binaların bodrum katlarında olmalarından dolayı şikayet konusu olmaktan kurtulamıyorlar. Eğlence yerlerinden kaynaklanan şikayetler durumunda Belediyelerle koordineli bir şekilde çalışma yürütülmektedir. Öncelikle eğlence yerinin işyeri açma ve çalıştırma ruhsatı ve canlı müzik izni sorgulanır. Eğer herhangi bir ruhsatı yoksa belediye işyeri açma ve çalıştırma yönetmeliği hükümlerini uygular. İş yeri açma ve çalıştırma ruhsatı olması durumunda, gürültü ölçümleri alınarak yönetmelikte belirlenen sınır değerleri sağlanması durumuna bakılarak işlem tesis edilir.

Eğlence yerlerinden sonra, ilimizde en çok şikayet edilen diğer bir alan ise işyerlerinin jeneratör ve havalandırma sistemleri gelmektedir. Elektrik kesintilerinin çok sık yaşandığı ilimizde, maalesef jeneratörler

¹ HKDYY: Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği

² HKDYY EK-1/A'da yer alan geçiş süreci limit değeri (proje yılına göre değişir).

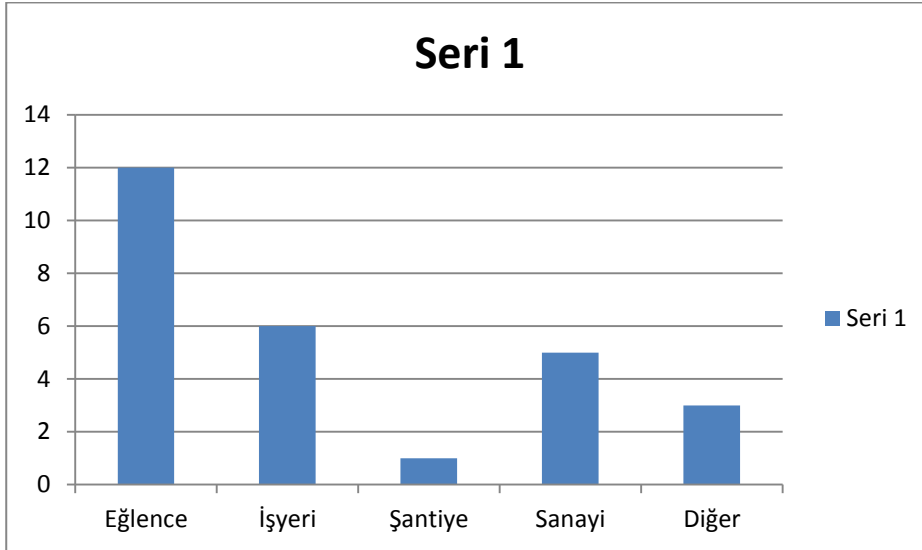
³ HKDYY EK-1/A'da yer alan geçiş süreci limit değeri (proje yılına göre değişir).

⁴ HKDYY EK-1/A'da yer alan geçiş süreci limit değeri (proje yılına göre değişir).

⁵ HKDYY EK-1/A'da yer alan geçiş süreci limit değeri (proje yılına göre değişir).

ön plana çıkmaktadır. Bu tür konularda, jeneratör kabinlerinin yapılmasını tavsiye ederek istenilen sınır değerlerin sağlanmasını amaçlamaktayız.

Hızla gelişen bir il olmamızdan ötürü şantiye faaliyetleri büyük bir yoğunlukta devam etmektedir. Büyükşehir ve diğer belediyelerin de katkısıyla, çalışma saatlerinin belirlenmesi bu sıkıntıyı büyük oranda gidermiştir.

Grafik A.3 – İlimizde 2013 Yılında Gürültü Konusunda Yapılan Şikayetlerin Dağılımı (DÇŞİM,2013)

2013 yılında Müdürlüğümüze gürültü konusunda yaklaşık 27 Adet şikayet bildirilmiştir

A.7. İklim Değişikliği Eylem Planı Çerçevesinde Yapılan Çalışmalar

İlgili kurumdan gerekli bilgi alınmamıştır.

A.8. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde hava kirliliğini önlemek ve en aza indirmek amacıyla yapılan çalışmalar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nca yayımlanan "Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği" ve her yıl Valiliğimiz tarafından düzenlenen "Mahalli Çevre Kurulu Kararları" kapsamında gerçekleştirilmektedir. Hava kirliliğinin önlenmesi ile ilgili olarak ilgili mevzuat kapsamında yakma sistemlerini ısınma amaçlı olarak kullanan konut, toplu konut, kooperatif, site, okul, üniversite, hastane, resmi daireler, işyerleri, sosyal dinlenme tesisleri ve kömür satış yerlerinde denetimler gerçekleştirilmektedir. Yapılan denetimler kapsamında yakma sistemlerini ısınma amaçlı olarak kullanan binalarda; Yakıt sevk irsaliyesi/fatura, Satıcı Firma-Ateşçi ehliyet Belgesi-Baca Temizlik Belgesi kontrolleri, kömür satış yerlerinde ise; kömür uygunluk belgesi, satış izin belgesi, katı yakıt satıcısı kayıt belgesi kontrolleri yapılmaktadır. Isınmadan kaynaklanan hava kirliliği kontrolleri kapsamında denetim yapılan yerlere "Yakma Talimatnamesi" ile ilgili bilgi verilmekte ve talimatnamede belirtilen yakma saatlerine uyulması konusunda hassasiyet gösterilmesi hususunda uyarılar yapılmaktadır.

Isınmadan kaynaklanan hava kirliliği kontrolü denetimleri Müdürlüğümüzce rutin olarak gerçekleştirilmektedir. 2013 yılı içerisinde şikayetlere istinaden ve Müdürlüğümüz rutin denetimleri kapsamında ısınma amaçlı olarak katı yakıt kullanan apartman, işyeri ve resmi binalara ve kömür satış yerlerine denetimler gerçekleştirilmiştir. Apartman, işyeri ve resmi binalara yönelik gerçekleştirilen

çalışmalarda, denetim yapılan her yerin ısınma sistemi şekli yerinde tespit edilerek ilgili evrakların ve yakma sistemin ilgili mevzuata uygun olup olmadığının kontrolleri yapılmıştır. Ayrıca, Valilik bahçesinde bulunan Hava Kalitesi İzleme İstasyonu havadaki PM10(Partikül) ve SO2 (Kükürtdioksit) oranlarının tespit edilmesini sağlamaktadır

Kaynaklar

1. Diyarbakır Bşyüşehir Belediyesi
2. Diyarbakır Çevre ve şehircilik İl Müdürlüğü

B. SU VE SU KAYNAKLARI

B.1. İlin Su Kaynakları ve Potansiyeli

B.1.1. Yüzeysel Sular

B.1.1.1. Akarsular

Çizelge B.1 – İlimizin Akarsuları (DSİ 10.Bölge Müdürlüğü, 2013)

AKARSU İSMİ	Toplam Uzunluğu (km)	İl Sınırları İçindeki Uzunluğu (km)	Debisi (m ³ /sn)	Kolu Akarsu Olduğu	Kullanım Amacı
AMBAR	95	95	4,7	Dicle	Sulama
DİCLE	530	265	71,2	Dicle	Sulama + Enerji
GÖKSU	57	57	2,2	Dicle	Sulama
KULP	70	70	71,0	Batman	Sulama + Enerji
KURUÇAY	45	45	1,1	Dicle	Sulama
PAMUKÇAY	65	65	2,6	Dicle	Sulama
SALAT	65	65	5,0	Dicle	Sulama
SARIM	69	52	35,0	Batman	Sulama
SİNEK	62	54	5,4	Firat	Sulama + Enerji

BÖLGE NO VE ADI	SIRA NO	İLİ	İLÇESİ	HAVZASI	OVA ADI	İŞLETME REZERVİ (hm ³ /yıl)	TAHSİS EDİLEN SU MİKTARI (hm ³ /yıl)				
							SULAMA (DSİ VE TOPRAK SU KOOP.)	İçme - Kullanma	Sanayi	Sulama	Toplam Çekilen Miktar
10. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	1	DIYARBAKIR	Merkez	DİCLE	Yukarı Dicle Havzası			4.66	0.73	23.02	28.41
	2		Bağlar					0.00	0.23	1.29	1.53
	3		Bismil			8.59	3.80	0.00	103.17	106.97	
	4		Çermik		Kireçtaşları	165.00		0.00	0.07	1.39	1.46
	5		Çınar		Alüvyon	25.00	1.70	0.89	0.01	102.66	103.56
	6		Çüngüş		Bazalt	47.00		0.00	0.00	0.67	0.67
	7		Dicle					0.34	0.00	1.21	1.55
	8		Eğil					0.54	0.00	0.37	0.92
	9		Ergani			0.69	0.51	0.70	7.25	8.46	
	10		Hani				0.51	0.00	1.27	1.78	
	11		Hazro				0.21	0.00	3.76	3.97	
	12		Kayapınar				0.00	0.00	1.08	1.08	
	13		Kocaköy				0.12	0.00	0.84	0.97	
	14		Kulp				0.10	0.00	0.39	0.48	
	15		Lice				0.37	0.00	0.75	1.12	
	16		Silvan		Batman - Sinan-Silvan		70.00	2.45	0.00	3.10	5.55
	17		Sur					0.26	0.00	1.59	1.85
	18		Yenişehir					0.00	0.00	0.00	0.00
			VERİ TOPLAM			307.00	10.98	14.78	1.75	253.81	281.32

Göletin Adı	Tipi	Göl hacmi, m3	Sulama Alanı (net), ha	Çekilen Su Miktarı, (m3)	Kullanım Amacı
KRALKIZI BARAJI	Kaya Dolgu	1919,6x106			Enerji
DİCLE BARAJI	Kaya Dolgu	595 x 106			Sul+En.+içmesuyu
DEVEGEÇİDİ BARAJI	Kaya Dolgu	202,3 x 106			Sulama
KARAKAYA BARAJI	Beton Kemer	9580 x 106			Enerji
ÇINAR GÖKSU BARAJI	Kaya Dolgu	62 x 106			Sulama
GÖZEGÖL GÖLETİ	ToprakDolgu	16,1 x 106			Sulama
HALILAN GÖLETİ	ToprakDolgu	7,48 x 106			Sulama
ORTAVİRAN GÖLETİ	ToprakDolgu	2,2 x 106			Sulama+içmesuyu
KÜNREŞ GÖLETİ	ToprakDolgu	0,65 x106			Sulama+içmesuyu
BEŞPINAR GÖLETİ	ToprakDolgu	1,346 x 106			Sulama
KABAKLI GÖLETİ	ToprakDolgu	1,2 x 106			Sulama

B.1.1.2. Doğal Göller, Göletler ve Rezervuarlar

Çizelge B.2- İlimizdeki Mevcut Sulama Göletleri

İlgili kurum gerekli bilgiyi göndermemiştir.

B.1.2. Yeraltı Suları

Çizelge B.3- İlimizin Yeraltısuyu Potansiyeli

İlgili kurum gerekli bilgiyi göndermemiştir.

B.1.2.1. Yeraltı Su Seviyeleri

Çizelge B.4- İlimizin Yeraltısı Seviyesi

YILLAR	ORT. STATİK SEVİYE (m)	ORT. DİNAMİK SEVİYE (m)
2010	42	65
2011	45	66
2012	115	175
2013	105	152

B.1.3. Denizler

İlimizin denize kıyısı yoktur.

B.2. Su Kaynaklarının Kalitesi

Çizelge B.5 - İlimizde 2013 Yılı Yüze ve Yeraltı Sularında Tarımsal Faaliyetlerden Kaynaklanan Nitrat Kirliliği İle İlgili Analiz Sonuçları (DISKİ,2013)

Su Kaynağının Cinsi (Yüze/Yeraltı)	Adı	Kullanım amacı ve kullanılan miktar				Analiz Yapılan İstasyonun				
		İçme ve kullanma suyu	Enerji üretimi	Sulama suyu	Endüstriyel su temini	Akım gözlem istasyonu kodu	Analiz sonuçları SKKY (Tablo-1)	Yeri (İlçe, Köy, Mevkii)	Koordinatları (YAS için)	Yıllık Ortalama Nitrat Değeri (mg/L)
yüze	Dicle baraj gölü	x	x	x				Dicle Barajı		0,01
yeraltı	Gözeli içme suyu havzası	x						Gözeli su havzası	X:4197234,24 Y:595841,08 Ed50-3dat	2,57

B.3. Su Kaynaklarının Kirlilik Durumu

Dicle Barajını kirlüten ilçeler ve bağılı bulunan köyler; Diyarbakır Dicle İlçesi ve ilçeye bağılı 40 köyden 5 köy ve 3 mezrası evsel atık su; yine Diyarbakır Eğil İlçesi ve ilçeye bağılı 24 köyden 1 köy evsel atık su ile baraj suyunu kirlletmektedir. Gözeli havzası içme suyu havzasını kirlüten kirleticiler; endüstriyel kirleticiler ve tarımsal kirleticilerdir.

B.3.1. Noktasal kaynaklar

İlgili kurum gerekli bilgiyi göndermemiştir.

B.3.1.1. Endüstriyel Kaynaklar

İlgili kurum gerekli bilgiyi göndermemiştir.

B.3.1.2. Evsel Kaynaklar

İlgili kurum gerekli bilgiyi göndermemiştir.

B.3.2. Yayılı Kaynaklar

B.3.2.1. Tarımsal Kaynaklar

Çizelge B.6 - İlimizde Toprak Kaynaklarının Kullanım Durumu, (KHGM)

TOPRAK KAYNAKLARI POTANSİYELİ VE KULLANIM ŞEKLİ	
KHGM Etüt Sonuçları	
Tarıma elverişli arazi	1 357 732 ha, %33
Çayır - Mer'a	1 283 994 ha, %32
Orman - Fundalık	1 243 014 ha, %30
Diğer arazi	231 590 ha, %5
Toplam	4 116 330 ha, %100
Sulanabilir arazi	1 300 181 ha
DSİ Etüt Sonuçları	
Etüt edilen arazi	1 152 184 ha, %28
Sulamaya elverişli arazi	1 012 572 ha, %78
Ekonomik olarak sulanabilir arazi	802 963 ha, %62

B.3.2.2. Diğer

İlgili kurumdan yeterli bilgi alınamamıştır.

B.4. Sektörel Su Kullanımları ve Yapılan Su Tahsisleri

B.4.1. İçme ve Kullanma Suyu

B.4.1.1 Yüzeysel su kaynaklarından kullanılan su miktarı ve içmesuyu arıtım tesisi mevcudiyeti

İlde kentsel su temini için kullanılan 2 kaynak bulunmaktadır.

1-Dicle Barajı: 92 hm³/yıl

2-Serap Güzeli Kuyuları:5,11 hm³/yıl

İçmesuyu temin eden belediyeler: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ve alt Belediyeleri, Sur Belediyesi, Yenişehir Belediyesi, Kayapınar Belediyesi ve Bağlar Belediyesi.

İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayıları ve nüfusları:

Toplam Belediye Sayısı: 30

Toplam Belediye Nüfusu: 1.188.888

Hizmet Verilen Belediye Nüfusu: 1.153.171

İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%): 97

HAM SU ARITMA TESİSİ

Kent merkezine yaklaşık 13 km. uzaklıkta Mastfroş tepesinde 440 dekarlık alan üzerine inşa edilmiştir.

Diyarbakır kent nüfusunun 1.275.000 kişi olacağı göz önüne alınarak İçme Suyu Arıtma Tesisi iki aşamalı olarak dizayn edilmiş olup 2001 yılında tam kapasiteyle işletmeye geçmiştir. Bu nüfus oranına ancak 2015 yılında ulaşacağı tahmin edilmektedir. Buna göre Tesis dizaynı günlük 255.000 m³/gün kapasiteyle (3 m³/s) içme ve kullanma suyu amaçlı olarak üretilmektedir.

DİCLE BARAJI

Dicle Barajı, Diyarbakır ili sınırları içerisinde Eğil ilçesinin 7 km güneydoğusunda Dicle nehrinin ana kollarından olan Maden ve Dibni Çaylarının birleşip Dicle Nehri'nin meydana getirdiği mevkiden 800 m ve Kralkızı Barajı aksının 22 km mansabında, 640 talveg kotunda inşa edilmiştir. İçme suyu (%3 su alınmakta), sulama ve enerji amaçlı olarak kullanılan baraj, Kralkızı Barajı ve Devegeçidi Barajları ile ortak olarak çalışmaktadır.

Dicle barajı; temelden yüksekliği 87 m, göl hacmi 595 hm³ ve göl alanı 24 km² dir. Dicle Nehri debisi 110 m³/sn düzeyindedir.

Su barajdan 32 km uzaklıktaki Ham Su Arıtma Tesisine pompalar yardımıyla iletilmektedir. Diyarbakır'ın %88-92'lik içme suyu ihtiyacını karşılamaktadır.

GÖZELİ YERALTISUYU HAVZASI

Diyarbakır-Serapgüzeli (Gözeli) Mahallesi civarında yer alan havza, içme suyu sondaj kuyularının çevresi DSİ tarafından 167 sayılı Yeraltı Suları Kanunu'nun 3. maddesine göre yeraltı suyu işletme sahası olarak tespit edilmiştir. Hâlihazırda havzadan derin kuyular ve artezyen olarak elde edilen sular toplanarak kente iletilmektedir. Havzada yirminin üzerinde derin kuyu bulunmaktadır. Derin kuyulardan yaklaşık olarak 200 lt/sn'lik su temini yapılabilmektedir. Kaynaktan elde edilen sular ise; maksimum 150 lt/sn civarındadır. Yaz aylarında tamamen kurumaktadır. Diyarbakır'ın %8-12'lik içme suyu ihtiyacını karşılamaktadır.

B.4.1.2. Yeraltı su kaynaklarından temin edilen su miktarı ve içmesuyu arıtım tesisi mevcudiyeti

Diyarbakır İçmesuyu Arıtma Tesisi bulunmaktadır. Kapasitesi 255.000 m³/gün.

B.4.1.3. İçme Suyu temin edilen kaynağın adı, mevcut durumu, potansiyeli vb.

Diyarbakır İçmesuyunun %94'ü Dicle barajından temin edilmektedir. Kaynak Diyarbakır'ın uzun vadeli içmesuyunu karşılayabilir. %6'lık bölüm ise Serap Güzeli Kuyularından sağlanmaktadır.

B.4.2. Sulama

Diyarbakır DSİ 10.Bölge Müdürlüğümüze bağlı bulunan baraj, gölet ve regülatör tesisleri ile yeraltı suyu kaynaklarından elde edilen su ile sulamaya açılan alanların toplamı 46.473 hektar ve bu alanların sulanabilmesi için gerekli olan su ihtiyacı 511 hm³ 'tür. Ancak sulamaya açılan alanların miktarı, inşaatı biten tesislerin tamamlanması ile artmaktadır. 2013 sulama sonuçlarına göre ise sulamaya açılan 46.473 hektardan 26.002 hektar alan sulanmış ve kullanılan su miktarı da 370 hm³ olmuştur. Sulama yapılan alanlarda kullanılan sulama yöntemleri, salma sulamadır.

DSİ Sulamaları	
Öninceleme aşamasında olan	33 092 ha, % 4
Planlama aşamasında olan	134 126 ha, % 18
Planlaması tamamlanan	154 639 ha, % 20
Kesin projesi hazırlanmakta olan	263 249 ha, % 33
Kesin projesi tamamlanan	97 893 ha, % 12
2009 yılı yatırım programında olan ve inşaatı devam eden projeler	64 859 ha, % 8
İşletmede olan projeler	42 134 ha, % 5
Bölge Toplamı	789 989 ha, %100
Diğer Sulamalar	
Kooperatif Sulaması	36 870 ha
KHGM Sulamaları	18 369 ha
Halk Sulamaları	142 781 ha
Diğer Sulamalar Toplamı	198 020 ha
Bölge Genel Sulamalar Toplamı	999 911 ha

B.4.2.1. Salma sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı

Çizelge B.7 - Salma sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı

DSİ Sulamaları	
Ön inceleme aşamasında olan	33 092 ha, % 4
Planlama aşamasında olan	134 126 ha, % 18
Planlaması tamamlanan	154 639 ha, % 20
Kesin projesi hazırlanmakta olan	263 249 ha, % 33
Kesin projesi tamamlanan	97 893 ha, % 12
2009 yılı yatırım programında olan ve inşaatı devam eden projeler	64 859 ha, % 8
İşletmede olan projeler	42 134 ha, % 5
Bölge Toplamı	789 989 ha, %100
Diğer Sulamalar	
Kooperatif Sulaması	36 870 ha
KHGM Sulamaları	18 369 ha
Halk Sulamaları	142 781 ha
Diğer Sulamalar Toplamı	198 020 ha
Bölge Genel Sulamalar Toplamı	999 911 ha

B.4.2.2. Damlama, yağmurlama veya basınçlı sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı

İlgili kurumdan yeterli bilgi alınamamıştır.

B.4.3. Endüstriyel Su Temini

İlgili kurumdan yeterli bilgi alınamamıştır.

B.4.4. Enerji Üretimi Amacıyla Su Kullanımı

Çizelge B.8 - Enerji Üretimi Amacıyla Su Kullanımı

Hidroelektrik Enerji	
Etüt programında yer alan veya ileriki yıllarda ele alınacak olan	949 MW, %18, 3 683Gwh/yıl, %19
Planlama ve proje aşmasında	925 MW, %17, 4 060 Gwh/yıl; %20
İnşa halinde olan	1 200 MW, %23, 3 833 Gwh/yıl, %19
İşletmede olan	2 218 MW, %42, 8 329 Gwh/yıl, %42
Bölge hidroelektrik enerji toplamı	5 292 MW, %100, 19 905 Gwh/yıl, %100
Bölge toplam enerji üretimi	5 292 MW 19 905 Gwh/yıl

Baraj	Yıl	Üretim (kw/h)	İl Tüketimine Oranı	Ülke Tüketimine Oranı
Karakaya	2013	6.912.681.270	134,19 %	2,82 %
Dicle	2013	245.559.315	4,77 %	0,10 %
Kralkızı	2013	185.547.800	3,60 %	0,08 %

Karakaya Barajı ve Hidroelektrik Santrali (HES): Diyarbakır'ın Çüngüş ilçesinde Fırat Nehri üzerindedir. Kamuya ait olan Elektrik Üretim A.Ş. (EÜAŞ) tarafından işletilen santral 1.800 MW kurulu gücü ile Türkiye'nin 2. Diyarbakır'ın ise 1. büyük enerji santralidir. Tesis ayrıca Türkiye'nin 2. büyük Hidroelektrik Santrali'dir. Karakaya Barajı ve HES ortalama 6.677.860.818 kilowatt/saat elektrik üretimi ile 2.071.434 kişinin günlük hayatında ihtiyaç duyduğu (konut, sanayi, metro ulaşımı, resmi daire, çevre aydınlatması gibi) tüm elektrik enerjisi ihtiyacını karşılamaktadır. Karakaya Barajı ve HES sadece konut elektrik tüketimi dikkate alındığında ise 2.148.791 konutun elektrik enerjisi ihtiyacını karşılayabilir.

Dicle Barajı ve Hidroelektrik Santrali (HES): Diyarbakır'da bulunmaktadır. Kamuya ait olan Elektrik Üretim A.Ş. (EÜAŞ) tarafından işletilen santral 110 MW kurulu gücü ile Türkiye'nin 110. Diyarbakır'ın ise 2. büyük enerji santralidir. Tesis ayrıca Türkiye'nin 38. büyük Hidroelektrik Santrali'dir. Dicle Barajı ve HES ortalama 255.818.726 kilowatt/saat elektrik üretimi ile 79.354 kişinin günlük hayatında ihtiyaç duyduğu (konut, sanayi, metro ulaşımı, resmi daire, çevre aydınlatması gibi) tüm elektrik enerjisi ihtiyacını karşılamaktadır. Dicle Barajı ve HES sadece konut elektrik tüketimi dikkate alındığında ise 82.317 konutun elektrik enerjisi ihtiyacını karşılayabilir.

Kralkızı Barajı ve Hidroelektrik Santrali: Diyarbakır'da bulunmaktadır. Kamuya ait olan Elektrik Üretim A.Ş. (EÜAŞ) tarafından işletilen santral 95 MW kurulu gücü ile Türkiye'nin 119. Diyarbakır'ın ise 3. büyük enerji santralidir. Tesis ayrıca Türkiye'nin 46. büyük Hidroelektrik Santrali'dir. Kralkızı Barajı ve HES ortalama 149.308.120 kilowatt/saat elektrik üretimi ile 46.315 kişinin günlük hayatında ihtiyaç duyduğu (konut, sanayi, metro ulaşımı, resmi daire, çevre aydınlatması gibi) tüm elektrik enerjisi ihtiyacını karşılamaktadır. Kralkızı Barajı ve HES sadece konut elektrik tüketimi dikkate alındığında ise 48.044 konutun elektrik enerjisi ihtiyacını karşılayabilir.

B.4.5. Rekreatyonel Su Kullanımı

İlgili kurumdan yeterli bilgi alınamamıştır.

B.5. Çevresel Altyapı

B.5.1. Kentsel Kanalizasyon Sistemi ve Hizmeti Alan Nüfus

İlimize ait kanalizasyon şebekesi ve arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye sayıları ve nüfusu

Toplam Belediye Sayısı	Anket Uygulanan Belediye Nüfusu	Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı	Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu	Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%)	Arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye sayısı	Arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusu	Arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%)
30	1.188.888	27	1.153.041	97	5	883.786	74

ÖRNEK

Çizelge B.9 – İlimizde 2013 Yılı Kentsel Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (Diski, 2013)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi/ Deniz Deşarjı Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü			Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Deşarj Noktası koordinatları	Deniz Deşarjı	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı(ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok	Fiziksel	Biyolojik	İleri						
İl Merkezi	D.Bakır (Merkez)	x			x		167.000	1,5	X=4191312,739 Y= 609523,117		892.713	30
İlçeler												

Not (1): İleri Biyolojik Arıtma Tesisi İnşaatı 2014 yılı ortalarında tamamlanması beklenmektedir.
(2): Stabilize Arıtma Çamuru Analiz Değerleri: pH:6,45 Kadmiyum:1,82 mg/kg Krom:46,64 mg/kg Bakır:129,46 mg/kg Cıva: 2,94 mg/kg Nikel: 62,53 mg/kg Kurşun: 37,95 mg/kg Çinko: 754,08 mg/kg TAKM: 25 mg/l Organik Asit: 0,65 mg/l Kireç: 13 mg/l

Kaynak: Diski Genel Müdürlüğü

B.5.2. Organize Sanayi Bölgeleri (OSB)ve Münferit SanayilerAtıksu Altyapı Tesisleri

İlimizde bulunan Organize Sanayi Bölgesine ait atıksu arıtma tesisi proje aşamasındadır.

B.5.3. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisleri

İlimizde katı atık düzenli depolama tesisleri bulunmamaktadır.

B.5.4. Atıksuların Geri Kazanılması ve Tekrar Kullanılması

İlimizde Atıksu geri kazanım yöntemleri olarak; Taş kesme endüstrisinde geri kazanım, diğer endüstrilerde direkt olmayan (yeşil alanların sulanması, yangın suyu, tuvaletler) geri kazanım şeklinde yapılmakta ve Evsel Nitelikli Atıksularda ise geri kazanım yapılamamaktadır

B.6. Toprak Kirliliği ve Kontrolü

B.6.1. Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalar

“Toprak Kirliliğinin Kontrolü ve Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalara Dair Yönetmelik” ve “Toprak Kirliliğinin Kontrolü ve Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalara Dair Yönetmelik Yeterlilik Belgesi Tebliği” kapsamında yapılan çalışmalar, İl Müdürlüğümüze ulaşan şikayet ve başvuruların değerlendirilmesi şeklinde yapılmaktadır.

Çizelge B.10.- İlimizde (2013) Yılı Tespit Edilen Noktasal Kaynaklı Toprak Kirliliğine İlişkin Veriler

	Var	Yok	Varsa Ne/Neler Olduğunu Belirtiniz
Potansiyel kirlenici faaliyetler var mı?	X		Petrol Transfer Hatları

Tespit Edilmiş Kirlenmiş Sahanın Yeri	Tespit Edilmiş Kirlenmenin Nedeni	Kirlenmiş sahaların temizlenmesi ile ilgili çalışma var mı?		Kirlenmiş sahaların temizlenmesi ile ilgili çalışmalarda ne tür temizleme faaliyetleri* yapılıyor? (Aşağıdaki temizleme yöntemleri dikkate alınmalıdır)
		Var	Yok	
İlimizin muhtelif yerlerinde bulunan Petrol Transfer istasyonları ve müştemilatı.	Başvurular Adli mercilere intikal etmekte olup, kaza ve/veya suç unsuru taşıyan faaliyetler olarak beyan edilmektedirler.	X		Arazilerde, kirlenici madde ile kontamine olmuş toprağın bertaraf edilmesi ve kimyasal madde kullanılarak arazinin ıslahı şeklinde yapılmaktadır.

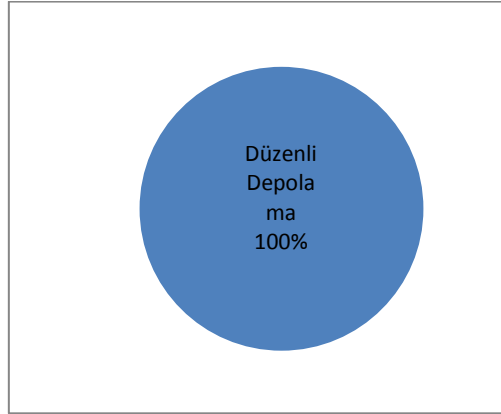
*** Noktasal Kaynaklı Toprak Kirliliği Temizleme Yöntemleri**

Biyoremediasyon
Fitoremediasyon
Parsel arıtımı
Buharlaştırma
Biyo havalandırma
Elektrokinetik arıtma
Yerinde oksidasyon
Solvent ekstraksiyonu
Hava ile dağıtma (Air sparging)
Buharlaştırma
Termal arıtma

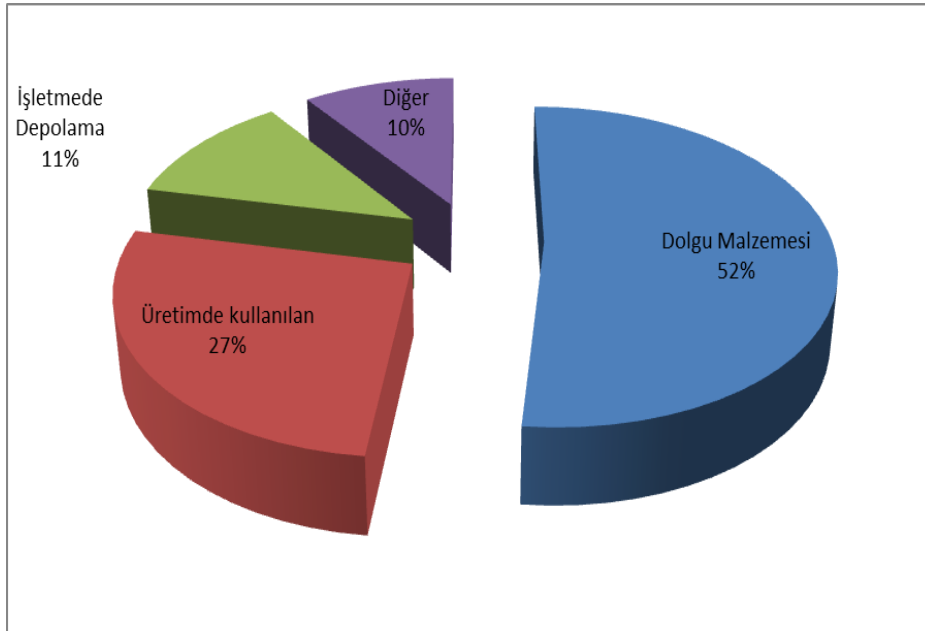
Reaktif Barrier teknolojisi
Yerinde yıkama (In-situ Flushing)

B.6.2.Aritma Çamurlarının toprakta kullanımı

İlimiz Karabaş Köyünde bulunan Hazineye ait 10 pafta, 336 parsel nolu, 35.500 m² yüzölçümlü taşınmaz ile aynı pafta, 334 nolu parsel nolu 46.000 m² yüzölçümlü taşınmazın üzerine "katı atık depolama tesisi kurulmak üzere" (Aritma Çamuru Bertaraf Sahası) tahsisi yapılmıştır. Bu itibarla; atık çamurun tamamı düzenli olarak söz konusu sahaya taşınmaktadır. Atık çamurun faydalı kullanım alanlarının tespiti için çalışmalar devam etmekte olup, henüz gübre, yakıt vb. gibi değerlendirmeye yönelik bir faaliyet bulunmamaktadır.

Grafik B.2- İlimizde 2013 Yılı Belediyelerden Kaynaklanan Aritma Çamurunun Yönetimi (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2013)

Grafik B.3- İlimizde 2013 Yılı Sanayiden Kaynaklanan Aritma Çamurunun Yönetimi (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2013)

B.6.3. Madencilik faaliyetleri ile bozulan arazilerin doğaya yeniden kazandırılmasına ilişkin yapılan çalışmalar

Madencilik Faaliyetleri İle Bozulan Arazilerin Doğaya Yeniden Kazandırılması Yönetmeliği kapsamında, yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten bu yana İlimizde 11 adet hazırlanmış Doğaya Yeniden Kazandırma Planı bulunmaktadır.

B.6.4. Tarımsal Faaliyetler İle Oluşan Toprak Kirliliği

İlgili kurumdan yeterli bilgi alınamamıştır.

B.7. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde tarımın geniş bir alana yayılmasından tarıma dayalı sanayi gelişmiştir. Diyarbakır İlinde buğday, kırmızı mercimek, arpa, pamuk, nohut, pirinç, mısır yetiştirilmektedir. İlimiz sanayi içerisinde tavukçuluk, büyükbaş-küçükbaş yetiştiriciliği, yumurta, yem, un ve süt mamülleri önemli yer tutmaktadır.

İlimizde İçme Suyu Arıtma Tesisi iki aşamalı olarak dizayn edilmiş olup 2001 yılında tam kapasiteyle işletmeye geçmiştir.

İlimiz Karabaş Köyünde bulunan Hazineye ait taşınmazın üzerine "katı atık depolama tesisi kurulmak üzere" (Arıtma Çamuru Bertaraf Sahası) tahsisi yapılmıştır. Bu itibarla; atık çamurun tamamı düzenli olarak söz konusu sahaya taşınmaktadır. Atık çamurun faydalı kullanım alanlarının tespiti için çalışmalar devam etmekte olup, henüz gübre, yakıt vb. gibi değerlendirmeye yönelik bir faaliyet bulunmamaktadır.

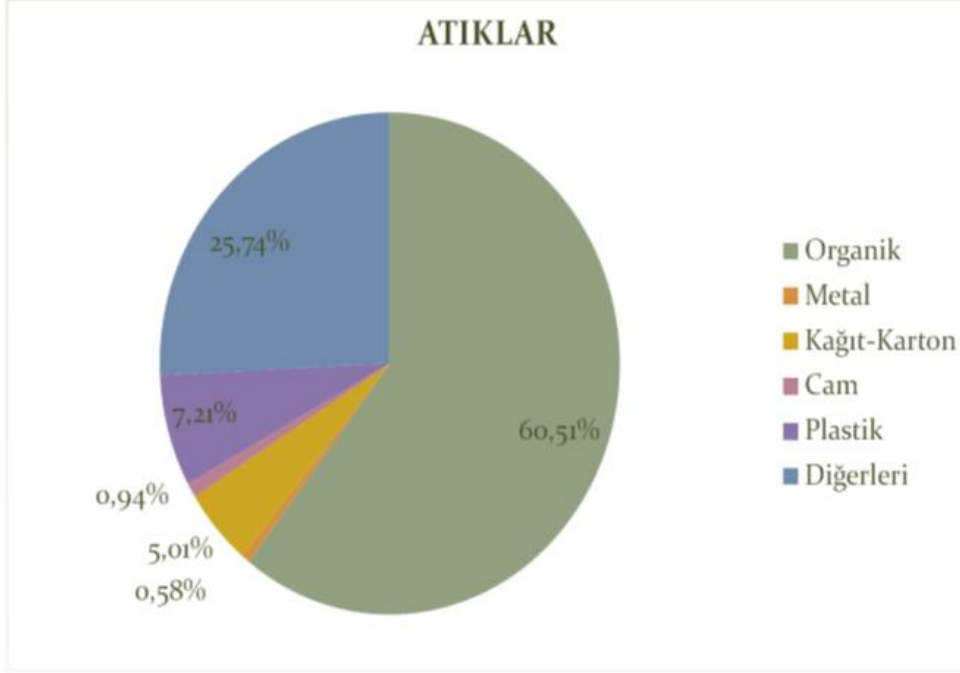
Kaynaklar

- 1-DİSKİ Genel Müdürlüğü
- 2-Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
- 3-D.S.İ 10. Bölge Müdürlüğü
- 4-Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi

C. ATIK

C.1. Belediye Atıkları (Katı Atık Bertaraf Tesisleri)

Diyarbakır kent merkezinde üretilen evsel atıklar Eski Urfa yolu 37.Km'de Keşiştepe mevkiinde düzensiz depolanmaktadır. Depolama sahasında günlük ortalama 750 ton atık depolanmaktadır.

Grafik C.1- İlimizdeki 2013 Yılı Atık Kompozisyonu (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi,2013)

**Çizelge C.1–İlimizde 2013 Yılı İçin İl/İlçe Belediyelerince Toplanan ve Birliklerce Yönetilen Katı Atık Miktar ve Kompozisyonu
(Kaynak, yıl)**

İlgili kurum gerekli bilgiyi göndermemiştir.

Çizelge C.2– İlimizde 2013 Yılı İl/İlçe Belediyelerde Oluşan Katı Atıkların Toplanma, Taşınma ve Bertaraf Yöntemleri ve Tesis Kapasiteleri (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi,2013)

İl/ilçe Belediye Adı	Hangi Atıklar Toplanıyor?			Transfer İstasyonu Varsa Sayısı	Atık Yönetimi Hizmetlerini Kim Yürütüyor?*			Mevcut Bertaraf Yöntemi ve Tesis Kapasitesi/Birimi				
	Evsel *	Tıbbi	Diğer (Belirtiniz)		Toplama	Taşıma	Bertaraf	Düzensiz Depolama	Düzenli Depolama	Kompost	Yakma	Diğer (Belirtiniz)
Bağlar	X				OS							
Kayapınar	X				B							
Yenişehir	X				B							
Sur	X				B							
Büyükşehir	X	X		1	OS	OS	B	X				

* Ofis işyeri dahil.

** Belediye (B), Özel Sektör (ÖS), Belediye Şirketi (BŞ) seçeneklerinden uygun olanının sembolünü yazınız.

Çizelge C.3-İlimizde 2013 Yılında Birliklerce Yürütülen Katı Atıkların Toplanma, Taşınma ve Bertaraf İşlemlerine İlişkin Bilgi (Kaynak, yıl)

Birlik adı	Hangi Atıklar Toplanıyor?			Transfer İstasyonu varsa sayısı	Mevcut Bertaraf Yöntemi ve Tesis Kapasitesi/Birimi			
	Evsel*	Tıbbi	Diğer (Belirtiniz)		Düzenli Depolama	Kompost	Yakma	Diğer (Belirtiniz)
	Bu hizmeti yürüten birlik bulunmamaktadır							

* Ofis işyeri dahil.

İlgili kurumdan yeterli bilgi alınamamıştır.

C.2. Hafriyat Toprağı, İnşaat Ve Yıkıntı Atıkları

İlgili Kurumdan gerekli bilgi alınamamıştır.

C.3. Ambalaj Atıkları

İlimizde 1 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi, 1 adet ambalaj atığı geri kazanım tesisi bulunmaktadır.

Çizelge C.4- İlimizdeki 2013 Yılı Ambalaj Ve Ambalaj Atıkları İstatistik Sonuçları 2013)

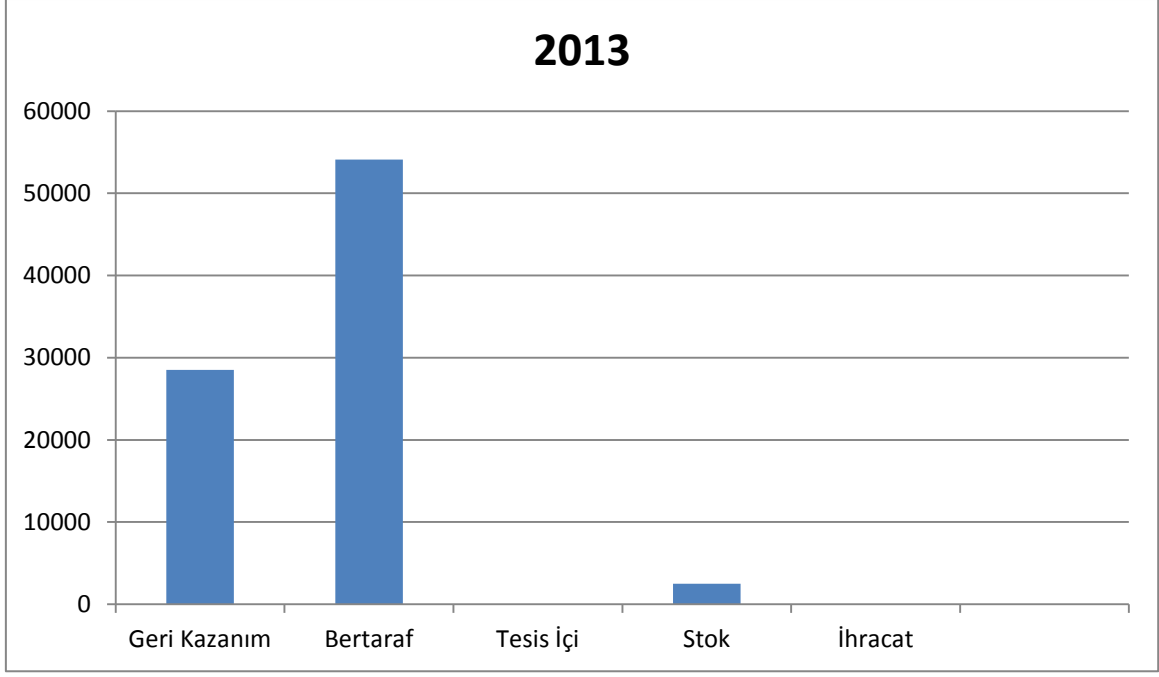
İlgili Kurumdan gerekli bilgi alınamamıştır.

Grafik C.2- İlimizdeki 2013 Yılı Kayıtlı Ambalaj Üreticisi Ekonomik İşletmeler

İlgili Kurumdan gerekli bilgi alınamamıştır.

C.4. Tehlikeli Atıklar

İlimizde Tehlikeli Atık Beyan Sistemine kayıtlı olan ve atık beyanı bulunan 239 tesis bulunmaktadır. Bu tesislerin ürettiği tehlikeli atık cinsi ve miktarı, tesisin üretimi ve kapasitesine göre değişkenlik göstermekte olup; oluşan atıklar belli periyotlarla lisanslı bertaraf tesislerine gönderilmektedir.

Grafik C.3- TABS Göre İlimizdeki Tehlikeli Atık Yönetimi(Diyarbakır Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü 2013)

Çizelge C.5 – İlimizdeki 2013 Yılında Sanayi Tesislerinde Oluşan Tehlikeli Atıklarla İlgili Veriler (Diyarbakır Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü 2013)

Aktivite kodu *	Atık Kodu **	(2013) Yılı						
		Atık Miktarı (ton/yıl)	Geri Kazanım Miktarı (ton/yıl)	Geri Kazanım %' si	Geri Kazanım Yöntemi	Bertaraf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf %' si	Bertaraf Yöntemi
130208		0,025				0,025	100	D1
130208		0,1				0,1	100	R13
130113		3				3	100	R1
130113		2,5				2,5	100	-
130208		1,55	1,55	100	R1			
130208		0,6	0,6	100	R1			
130208		12,5				12,5	100	R1
130208		5,71				5,71	100	R1
130208		1	1	100	R1			
130208		2,15	2,15	100	R1			

Aktivite kodu *	Atık Kodu **	(2013) Yılı						
		Atık Miktarı (ton/yıl)	Geri Kazanım Miktarı (ton/yıl)	Geri Kazanım %' si	Geri Kazanım Yöntemi	Bertaraf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf %' si	Bertaraf Yöntemi
130206		27,7			R9	27,7	100	
130208		11,6	11,6	100				R1
130208		10,9	10,9	100				R1
130208		3,84	3,84	100				R1
130208		3,66	3,66	100				R1
130208		2,7	2,7	100	R9			
130113		0,14			R9	0,14	100	
130208		0,37	0,37	100				R1
130208		2,44			R9	2,44	100	

C.5. Atık Madeni Yağlar

İlimizde 2 adet atık yağ geri dönüşüm tesisi ve bu tesise ait 4 adet lisanslı atık yağ taşıma aracı bulunmaktadır.

Atık yağların toplanması faaliyeti ise Petrol Sanayi Derneği (PETDER) tarafından yürütülmektedir. Geçici Faaliyet Belgesi bulunan atık motor yağ geri dönüşüm tesisinden alınan veriler aşağıdaki grafik ve çizelgeye aktarılmıştır.

Çizelge C.6-İlimizdeki Atık Yağ Geri Kazanım ve Bertaraf Miktarları(DÇŞİM,2013)

Yıl	Geri kazanım (ton)	İlave yakıt (ton)	Nihai bertaraf (ton)
2012			
2013	50	10	

Yukarıda ifade edilen Atık Yağ Geri Dönüşüm Tesislerinin Eylül 2013 – Eylül 2013 tarihleri arasında işlediği atık yağ miktarları, bertaraf yöntemleri ve nihai ürünler Çizelge C.6, Çizelge C.7 ve Çizelge C.8 'de belirtilmiştir. İlimizde atık motor yağı ile ilgili çalışmalar 2013 yılından itibaren yapıldığı için format raporda belirtilen Grafik C.4 oluşturulmamıştır.

Çizelge C.7 – İlimizdeki 2013 Yılı İçin Atık Madeni Yağlarla İlgili Veriler(DÇŞİM, 2013)

Atık Madeni Yağ Üreten Resmi ve Özel Kurum/ Kuruluş Sayısı	Toplanan Atık Yağ Beyan Form Sayısı	Toplam Atık Madeni Yağ Miktarı (ton/yıl)		Atık Madeni Yağ Taşımak Üzere Lisans Alan		Geri Kazanım Tesisi		
		Atık Motor Yağ	Atık Sanayi Yağ	Toplam Firma Sayısı	Toplam Araç Sayısı	Sayısı		Yok
						Lisanslı	Lisanssız	
40	40	50	-	2	4	1	-	

Çizelge C.8-İlimizdeki Atık Yağ Geri Kazanımı Sonucu Elde Edilen Ürün Miktarları(DÇŞİM,2013)

YIL	Ürün Miktarı (Ton) (Kalıp Yağı+Harman Yağı+Jüt Yağı)
2012	
2013	50

C.6. Atık Pil ve Akümülatörler

İlimizde atık pillerle ilgili olarak, Taşınabilir Atık Pil Üreticileri Derneği (TAP) tarafından okullara gönderilen kutularda biriktirilerek toplama faaliyeti yapılmaktadır.

İl Müdürlüğümüzce verilen 4 adet Atık Akümülatör Geçici Depolama İzni bulunmakta olup; depolanan bu atıklar, akümülatör üreticileri tarafından toplanmaktadır. 2013 yılında toplanan atık akümülatör miktarlarına ulaşamamıştır

Çizelge C.9 – İlimizde 2013 Yılında Oluşan Akümülatörlerle İlgili Veriler(Kaynak, yıl)

ATIK AKÜMÜLATÖRLER							
APA Taşıyan Lisanslı Araç Sayısı	Atık Akümülatör Geçici Depolama İzni Verilen		Toplanan Atık Akümülatör Miktarı (ton)	İldeki Atık Akümülatör Geri Kazanım Tesisleri		Geri kazanım Tesislerinde İşlenen Atık Akümülatör Miktarı	
	Depo Sayısı	Kapasitesi (ton)		Sayı	Kapasite (ton/yıl)	Miktarı (ton)	%

Çizelge C.10 – İlimizde Yıllar İtibariyle Atık Akü Kazanım Miktarı (Ton)(Diyarbakır Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü 2013)

	2008	2009	2010	2011	2013
Kurşun					
Plastik					
Cüruf					
Asitli Su					
TOPLAM					İlimizde Atık Akü Kazanımı konusunda faaliyet gösteren işletme bulunmamaktadır.

Çizelge C.11 – İlimizdeYıllar İtibariyle Toplanan Atık Akü Miktarı (Kg)(Kaynak, yıl)

2009	2010	2011	2013

Çizelge C.12- İlimizdeYıllar İtibariyle Toplanan Atık Pil Miktarı (Kg)(Diyarbakır Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü 2013)

2012	2013
	1.500,76

Çizelge C.13 – İlimizdeTaşıma Lisanslı Araçların Yıllara Göre Gelişimi(Adet) (Kaynak, yıl)

2008	2009	2010	2011	2013

C.7. Bitkisel Atık Yağlar

İlimizde 2 adet lisanslı bitkisel atık yağ geçici depolama alanı bulunmaktadır. Burada biriktirilen bitkisel atık yağlar taşıma araçlarıyla il dışında bulunan geri dönüşüm tesislerine gönderilmektedir. İl Müdürlüğümüz tarafından verilen atık bitkisel yağ taşıma lisansı bulunmamaktadır. İlimizde bitkisel atık yağ geri dönüşüm tesisi olmadığı için aşağıdaki grafik oluşturulamamıştır.

Çizelge C.14 –İlimizde 2013 Yılı İçin Atık Bitkisel Yağlarla İlgili Veriler (DÇŞİM,2013)

Bitkisel Atık Yağlar İçin Geçici Depolama İzni Verilen Toplam Depo		Toplanan Bitkisel Atık Yağ Miktarı (ton)		Bitkisel Atık Yağ Taşımak Üzere Lisans Alan		Lisans Alan Geri Kazanım Tesisi	
		Kullanılmış Kızartmalık Yağ	Diğer (Belirtiniz)	Toplam Firma Sayısı	Toplam Araç Sayısı	Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)
Sayısı	Kapasitesi (ton)						
2		52.000		-	-	-	-

Çizelge C.15- İlimizde 2009-2013 Yılları Arasında Bitkisel Atık Yağ Taşıma Lisanslı Araç Sayısı (Kaynak, yıl)

	2009	2010	2011	2013
Lisanslı Araç Sayısı				

C.8. Poliklorlu Bifeniller ve Poliklorlu Terfeniller

İlimizde “Poliklorlu Bifenillerin (PCB) ve Poliklorlu Terfenillerin (PCT) Kontrolü Hakkında Yönetmelik” kapsamında yapılan herhangi bir faaliyet bulunmamaktadır.

C.9. Ömrünü Tamamlamış Lastikler (ÖTL)

İlimizde “Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği” çerçevesinde yapılan herhangi bir faaliyet bulunmamaktadır.

Çizelge C.16 – İlimizde 2013 Yılında Oluşan Ömrünü Tamamlamış Lastikler İle İlgili Veriler

ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ LASTİKLER (ÖTL)								
ÖTL Geçici Depolama Alanı		Geçici Depolama Alanlarındaki ÖTL Miktarı (ton)	ÖTL Geri Kazanım Tesisi		Geri Kazanılan ÖTL Miktarı (ton)	ÖTL Bertaraf Tesisi		Bertaraf Edilen ÖTL Miktarı (ton)
Sayısı	Hacmi (m ³)		Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)		Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)	

Çizelge C.17 – İlimizde Geri Kazanım Tesislerine ve Çimento Fabrikalarına Gönderilen Toplam ÖTL Miktarları (ton/yıl)

	2009	2010	2011	2013
Geri Kazanım Tesisi				
Çimento Fabrikası				

C.10. Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyalar(AEEE)

İlgili kurum gerekli bilgiyi göndermemiştir.

Çizelge C.18-İlimizde 2013 YılıAEEE Toplanan ve İşlenen Miktarlar(Kaynak, yıl)

İlgili kurum gerekli bilgiyi göndermemiştir.

C.11. Ömrünü Tamamlamış (Hurda) Araçlar

İlimizde 5 adet ömrünü tamamlamış araç teslim yeri bulunmakta olup; geçici depolama alanı ve işleme tesisi bulunmamaktadır.

Çizelge C.19- İlimizde 2013 Yılı Hurdaya Ayrılan Araç Sayısı(DÇŞİM,2013)

Oluşturulan ÖTA Teslim yerleri	ÖTA Geçici Depolama Alanı		ÖTA İşleme Tesisi		İşlenen ÖTA Miktarı (ton)
	Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)	Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)	
5	-	-	-	-	

İlgili kurum yeterli bilgi göndermemiştir.

C.12. Tehlikesiz Atıklar

“Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik” 05 Temmuz 2008 tarih ve 26927 sayılı ResmiGazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Yönetmelik ile atıkların oluşumlarından bertarafına kadar çevre ve insan sağlığına zarar vermeden yönetimlerinin sağlanmasına yönelik genel esaslar belirlenmiştir. Aynı zamanda Yönetmeliğin yürürlüğe girmesi ile Avrupa Birliği mevzuatının ulusal mevzuatımıza uyumlaştırılması sağlanmıştır.

Yönetmelikte “atık”, “üretici”, “sahip”, “yönetim”, “toplama”, “bertaraf” ve “geri kazanım” tanımları yapılmakta, atık yönetimi ilkeleri sıralanmakta, gerikazanım ve bertaraf faaliyetlerini yapan işletmeler için lisans ve kayıt tutma zorunluluğu getirilmekte, atıkyönetim maliyetinin finansmanı ile ilgili hükümlere yer verilmektedir. Ayrıca atık kategorileri, atık bertaraf ve geri kazanım faaliyetleri ile 839 atık türü liste olarak verilmiştir.

Söz konusu 839 atık türünden 434 tanesi tehlikesiz atık özelliğindedir. Bu atıklardan tehlikeli atıklar, ambalaj ve evsel atıklar gibi atık türlerinin yönetimine ilişkin usul ve esaslar ilgili Yönetmeliklerle belirlenmiştir. Ancak, üretimden kaynaklanan bazı tehlikesiz atıkların yönetimi boşlukta kalmıştır. Bu aşamada bazı tehlikesiz atıkların çevre ve insan sağlığına zarar vermeden geri kazanım faaliyetlerinin yönetilebilmesi amacıyla Bakanlığımızca “Bazı Tehlikesiz Atıkların Geri Kazanımı Tebliği” hazırlanmış ve 17 Haziran 2011 tarih ve 27967 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Tehlikesiz atıkların düzenli depolama faaliyetleri, 26 Mart 2010 tarih ve 27533 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik” kapsamında yürütülmektedir. Yönetmeliğin Ek-2 kapsamında yapılan analiz sonuçlarına göre atıklar, I. Sınıf, II. Sınıfa da III. Sınıfı Düzenli Depolama Sahalarında bertarafı sağlanmaktadır.

Türkiye’de tehlikesiz atık statüsünde olan ve miktar olarak oldukça fazla olan demir çelik sektöründen kaynaklanan, cüruf atıkları; Termik santrallerden kaynaklanan, kül atıkları ve daha çok biyolojik arıtma tesislerinden kaynaklanan arıtma çamurları bu atık grubunda değerlendirilmektedir.

Çizelge C.20 – İlimizdeki 2013 Yılı İçin Sanayi Tesislerinde Oluşan Tehlikesiz Atıkların Toplanma, Taşınma ve Bertaraf Edilmesi İle İlgili Verileri (Kaynak, yıl)

Aktivite kodu*	Atık Kodu**	2013 Yılı						
		Atık Miktarı (ton/yıl)	Geri Kazanım Miktarı (ton/yıl)	Geri Kazanım %' si	Geri Kazanım Yöntemi	Bertaraf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf %' si	Bertaraf Yöntemi

*Atık Yönetiminin Genel Esasları ya da Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği'nde tanımlanan 2 rakamlı aktivite tipini gösterir.

** Aynı yönetmeliklerde her bir aktivite için sıralanan tehlikeli atık kodu (6 rakamlı).

C.12.1 Demir ve Çelik Sektörü ve Cüruf Atıkları

İlimizde demir çelik sektörü mevcut değildir.

Çizelge C.21 – Demir ve Çelik Endüstrisinden Kaynaklanan Atıklar Listesi

ATIK KODU	ISIL İŞLEMDEN KAYNAKLANAN ATIKLAR	KATEGORİ
10 02	Demir ve Çelik Endüstrisinden Kaynaklanan Atıklar	
10 02 01	Cüruf işleme atıkları	
10 02 02	İşlenmemiş cüruf	
10 02 07*	Tehlikeli maddeler içeren gazların arıtımı sonucu ortaya çıkan katı atıklar	M
10 02 08	10 02 07 dışında gaz arıtımı sonucu ortaya çıkan katı atıklar	
10 02 10	Haddehane tufalı	
10 02 11*	Soğutma suyunun arıtılmasından kaynaklanan yağ içerikli atıklar	M
10 02 12	10 02 11 dışındaki soğutma suyu arıtma atıkları	
10 02 13*	Gaz arıtımı sonucu oluşan ve tehlikeli maddeler içeren çamurlar ve filtre kekleri	M
10 02 14	10 02 13 dışındaki gaz arıtımı sonucu oluşan çamurlar ve filtre kekleri	
10 02 15	Diğer çamurlar ve filtre kekleri	
10 02 99	Başka bir şekilde tanımlanmamış atıklar	

Çizelge C.22 – İlimizdeki 2013 Yılı İlerdeki Demir ve Çelik Üreticileri Üretim Kapasiteleri, Cüruf ve Bertaraf Yöntemi

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
TOPLAM			

C.12.2 Kömürle Çalışan Termik Santraller ve Kül

İlimizde kömürle çalışan termik santral mevcut değildir.

Çizelge C.23 – İlimizdeki 2013 Yılı Termik Santrallerde Kullanılan Kömür Miktarı Ve Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)
TOPLAM		

Çizelge C.24 – Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmeliğe göre Termik Santral Atıkları

ATIK KODU	ISIL İŞLEMENDE KAYNAKLANAN ATIKLAR	KATEGORİ
10 01	Enerji Santrallerinden ve Diğer Yakma Tesislerinden Kaynaklanan Atıklar (19 Hariç)	
10 01 01	(10 01 04'ün altındaki kazan tozu hariç) dip külü, cüruf ve kazan tozu	
10 01 02	Uçucu kömür külü	
10 01 03	Turba ve işlenmemiş odundan kaynaklanan uçucu kül	
10 01 04*	Uçucu yağ külü ve kazan tozu	A
10 01 05	Baca gazı kükürt giderme işleminden (desülfrizasyon) çıkan kalsiyum bazlı katı atıklar	
10 01 07	Baca gazı kükürt giderme işleminden (desülfrizasyon) çıkan kalsiyum bazlı çamurlar	
10 01 09*	Sülfürik asit	A
10 01 13*	Yakıt olarak kullanılan emülsifiye hidrokarbonların uçucu külleri	A
10 01 14*	Atıkların birlikte yakılmasından (co-incineration) kaynaklanan ve tehlikeli maddeler içeren dip külü, cüruf ve kazan tozu	M
10 01 15	10 01 14 dışındaki birlikte yakılmadan (co-incineration) kaynaklanan dip külü, cüruf ve kazan tozu	
10 01 16*	Atıkların birlikte yakılmasından (co-incineration) kaynaklanan ve tehlikeli maddeler içeren uçucu kül	M
10 01 17	10 01 16 dışındaki birlikte yakılmadan (co-incineration) kaynaklanan uçucu kül	
10 01 18*	Tehlikeli maddeler içeren gaz temizleme atıkları	M
10 01 19	10 01 05, 10 01 07 ve 10 01 18 dışındaki gaz temizleme atıkları	
10 01 20*	Saha içi atıksu arıtımından kaynaklanan tehlikeli maddeler içeren çamurlar	M
10 01 21	10 01 20 dışındaki saha içi atıksu arıtımından kaynaklanan çamurlar	
10 01 22*	Kazan temizlemesi sonucu çıkan tehlikeli maddeler içeren sulu çamurlar	M
10 01 23	10 01 22 dışındaki kazan temizlemesi sonucu çıkan sulu çamurlar	
10 01 24	Akışkan yatak kumları	
10 01 25	Termik santrallerin yakıt depolama ve hazırlama işlemlerinden çıkan atıklar	
10 01 26	Soğutma suyu işlemlerinden çıkan atıklar	
10 01 99	Başka bir şekilde tanımlanmamış atıklar	

C.12.3 Atıksu Arıtma Tesisi Çamurları

Diski Genel Müdürlüğü'ne ait atıksu arıtma tesisinden kaynaklanan arıtma çamurları; ilimiz Karabaş Köyünde bulunan Hazineye ait 10 pafta, 336 parsel nolu, 35.500 m2 yüzölçümlü taşınmaz ile aynı pafta, 334 nolu parsel nolu 46.000 m2 yüzölçümlü taşınmazın üzerine taşınmaktadır.

C.13. Tıbbi Atıklar

İlimizde, toplanan tıbbi atıklar, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin sterilizasyon tesisi olmadığı için anlaşmalı olduğu lisanslı firma tarafından Malatya'da bulunan sterilizasyon tesisine taşınıp sterilizasyona tabii tutulmaktadır.

Çizelge C.25- 2013 Yılında İlimizli Sınırları İçindeki Belediyelerde Toplanan Tıbbi Atıklar (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2013)

İlgili kurumdan yeterli bilgi alınamamıştır

Çizelge C.26- İlimizdeki Yıllara Göre Tıbbi Atık Miktarı(DÇŞİM,2013)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tıbbi Atık Miktarı (ton)						1.300	1397,16

C.14. Maden Atıkları

Çizelge C.27 – Maden Atıklarının Sınıflandırılması

Atık Kodu	Madenlerin aranması, çıkarılması, işletilmesi, fiziki ve kimyasal işleme tabi tutulması sırasında ortaya çıkan atıklar	Kategori
01 01	Maden kazılarından kaynaklanan atıklar	
01 03	Metalik Minerallerin Fiziki ve Kimyasal Olarak İşlenmesinden Kaynaklanan Atıklar	
01 04	Metalik Olmayan Minerallerin Fiziki ve Kimyasal İşlemlerinden Kaynaklanan Atıklar	
01 05	Sondaj Çamurları ve Diğer Sondaj Atıkları	

Çizelge C.28– İlimizdeki 2013 Yılı Maden Zenginleştirme Tesislerinden Kaynaklanan Atık Miktarı (Kaynak, yıl)

Tesis Adı	İşlenen Cevherin Adı	Atık Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi	Depolama sınıfı

C.15. Sonuç ve Değerlendirme

Diyarbakır kent merkezinde üretilen evsel atıklar Keşiştepe mevkiinde düzensiz depolanmaktadır. Depolama sahasında günlük ortalama 750 ton atık depolanmaktadır.

İlimizde 1 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi ve 1 adet lisanslı ambalaj atığı geri dönüşüm tesisi bulunmaktadır.

İlimizde Tehlikeli Atık Beyan Sistemine kayıtlı olan ve atık beyanı bulunan 239 tesis bulunmaktadır. Bu tesislerin ürettiği tehlikeli atık cinsi ve miktarı, tesisin üretimi ve kapasitesine göre değişiklik göstermekte olup; oluşan atıklar belli periyotlarla lisanslı bertaraf tesislerine gönderilmektedir.

İlimizde 2 adet atık yağ geri dönüşüm tesisi ve bu tesise ait 4 adet lisanslı atık yağ taşıma aracı bulunmaktadır. Atık yağların toplanması faaliyeti ise Petrol Sanayi Derneği (PETDER) tarafından yürütülmektedir.

İlimizde atık pillerle ilgili olarak, Taşınabilir Atık Pil Üreticileri Derneği (TAP) tarafından okullara gönderilen kutularda biriktirilerek toplama faaliyeti yapılmaktadır.

İl Müdürlüğümüzce verilen 4 adet Atık Akümülatör Geçici Depolama İzni bulunmakta olup; depolanan bu atıklar, akümülatör üreticileri tarafından toplanmaktadır.

İlimizde 2 adet lisanslı bitkisel atık yağ geçici depolama alanı bulunmaktadır. Burada biriktirilen bitkisel atık yağlar taşıma araçlarıyla il dışında bulunan geri dönüşüm tesislerine gönderilmektedir. İl Müdürlüğümüz tarafından verilen atık bitkisel yağ taşıma lisansı bulunmamaktadır

İlimizde 5 adet ömrünü tamamlamış araç teslim yeri bulunmakta olup; geçici depolama alanı ve işleme tesisi bulunmamaktadır.

İlimizde, toplanan tıbbi atıklar, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin sterilizasyon tesisi olmadığı için anlaşmalı olduğu lisanslı firma tarafından Malatya'da bulunan sterilizasyon tesisine taşınıp sterilizasyona tabii tutulmaktadır.

Kaynaklar

- 1-Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi
- 2-Halk Sağlığı Müdürlüğü
- 3-Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

Ç. KİMYASALLARIN YÖNETİMİ

Ç.1. Büyük Endüstriyel Kazalar

İlimizde ‘Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik’ kapsamında yapılan herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

Çizelge Ç.1 – İlimizdeki 2013 Yılı SEVESO Kuruluşlarının Sayısı(Kaynak, yıl)

KURULUŞ	SAYISI
Alt Seviye	
Üst Seviye	
TOPLAM	

Ç.2. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde ‘Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik’ kapsamında yapılan herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

Kaynaklar

1-Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

D. DOĞA KORUMA VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK

D.1. Ormanlarve Milli Parklar

Ormanlar

Ormanların Ekolojik Yapısı

Diyarbakır Havzası, Basra Körfezi'nden başlayıp Toros eteklerine kadar uzanan ve Güneydoğu Toroslar yayını çizerek Amanos dağları ve Lübnan yolu ile Filistin'e ulaşan "Verimli Hilal"ın kuzey ucunda yer alır. Havza; Karacadağ, Mardin Eşiği ve Toros dağları arasında bir step adacığı görüntüsündedir. Bu step adacığının çerçevesini orman tahripleri sonucunda çıplak kalmış sahalar veya bodur meşe toplulukları meydana getirmiştir. Bu nedendir ki, Diyarbakır bölgesi bitki örtüsü ve orman yönünden çok fakir bir durumdur.

Step kenarında yer alan meşeler bölgede Akdeniz iklimine yaklaşan karasal bir iklim tipi hüküm sürdüğü için kurakçıl orman karakterindedir.

Tabii ormanın alt sınırı Diyarbakır Havzasının kuzeybatı ucu ile Mardin Eşiği'nin dış eteklerinde diğer bölgelere göre biraz daha yüksektir. Dicle ile Hazro ilçeleri arasında çizilecek bir hattın kuzeyinde ise yer yer, nispeten az tahrip edilmiş meşe toplulukları yer almaktadır. Yabanî meyve ağaçları ise Dicle nehri yakınlarında bulunur. Meşe türleri arasında en yaygın olanı mazı meşesidir (*Quercus infectoria*). Bununla beraber *Quercus brantii*, *Quercus vesca* gibi türlere de rastlanmaktadır. Havzayı kuzey ve kuzeydoğudan kuşatan Bitlis-Hakkari Torosları'nda da başlıca ağaç türlerini meşeler (*Quercus iberica*, *Quercus castaneafolia*, *Quercus infectoria* vb) oluşturmaktadır. Kışların uzun sürdüğü yüksek kısımlarda meşelerin yerini soğuğa karşı daha dayanıklı olan ardıçlar yer almaktadır. Kuytu ve sulak vadi tabanlarında ise söğüt, çınar, ceviz, kavak ve menengiç gibi ağaç türlerine rastlanır. Bu dağlık sahada ormanın üst sınırı tahribatın olmadığı yerlerde 2400 m'ye kadar çıkmakta ve bu sınırın üzerinde de *Astragalus* ve *Acanthalimon*'un geniş çapta yayıldığı alpin kat yer almaktadır.

İlin önemli bir bölümünü oluşturan steplerde yağış az, bağıl nem düşük ve kurak dönem çok uzundur. Bu durum bitki yaşamı için önemli bir engel oluşturur. Havzadaki step bitkilerinin başlıcaları *Verbascum*, *Astragalus*, *Delphinium*, *Eryaglum*, *Euphorbia*, *Gentiana*, *Silene*, *Trifolium*, *Bromus*, *Thymus*, *Achillea* ve *Convolvulus*'ların çeşitli türleridir.

Doğal orman alt sınırının Siirt civarında 700 m'ye, batıda ise Ergani'nin güneyindeki kalker topografya üzerinde 800 m'ye kadar inmesi stepin çekirdek sahasını az çok belirtmektedir. Çeşitli nedenlerle orman alanları gittikçe daralmış, ortaya çıkan step alanı ise genişlemiştir. Bitki örtüsü aşırı otlatma sonucu ortadan kalkmış, toprağın ince taneli üst tabakası aşınarak verimi düşmüştür.

İlin Orman Envanteri

Diyarbakır'da orman varlığı çok zayıftır. En çok dikkati çeken orman ağacı meşelerdir. Meşeler içinde mazı meşesi (*Quercus infectoria*) önemlidir. Yüksek kesimlerde aşırı soğuklara dayanıklı ardıçlar ön plana geçer. Orman değilse de çalılık ya da bozuk baltalık olarak yer yer menengiç ağaçları görülür.

Diyarbakır'ın il genelindeki orman alanının genel alana oranı %23,3'tür. Bu oran ülke genelindeki arzulanan %25 oranına çok yakındır. Ancak yöremizde var olan ormanlar çoğunlukla bozuk karakter taşıyan ormanlar olduğundan rehabilitasyon zarureti vardır.

Diyarbakır Orman İşletme Müdürlüğünün saha döküm verileri şöyledir;

Normal koru	: -
Bozuk koru	: -
Normal baltalık	: 73.681 ha
Bozuk baltalık	: 273.396 ha
Açıklık alan	: 1.141.251 ha
Genel alan	: 1.488.328 ha

İl ormanlarında normal koruluk yoktur. Meşe dışında, ormanların ana ağaç yapısını ardıç, karaçam, söğüt, çınar, ceviz, kavak ve menengiç gibi türler oluşturmaktadır.

Orman Kadastro ve Mülkiyet Konuları

Diyarbakır Havzası yaklaşık olarak 6000 yıldan daha eski bir zamandan beri yerleşim sahasıdır. Diyarbakır'a yerleşen ilk insanlar kendilerine tarım arazisi temin etmek, yakacak ihtiyaçlarını karşılamak ve hayvanlarını otlatmak için meşe ormanlarını tahrip etmiştir. Bunun en canlı örneğini Ergani-Dicle yolu üzerine görmek mümkündür. Yol boyunca uzanan bağlar, meşe çalılıkları arasında küçük parseller biçiminde yer alır ve insanın doğal bitki örtüsü üzerinde yol açtığı değişikliği yansıtır.

Diyarbakır ili stepleri büyük ölçüde doğal değil, antropojendir (insanın olumsuz etkileri sonucunda ortaya çıkmıştır.) Özellikle dağlık alanlarda ve tepelik yörelerde rastladığımız, ağacın hiç olmadığı, çalının bile bulunmadığı yerler insanın doğaya verdiği zararların sonucunda bu duruma gelmişlerdir. Bugünkü Ergani ve dolayları, Karacadağ, Güneydoğu Toroslar geçmişte büyük ölçüde ormanlarla kaplıydı. Ormanların hiç tükenmeyeceği sanılarak ağaçsız Arap çöllerine, Musul'a, Bağdat'a yüzyıllar boyunca odun ve tomruk taşındı. Ormanlar yakılarak tarlalar elde edildi. Diyarbakır'da sayısı pek çok olan hamamlar dağlardaki ormanların tüketilmesinde önemli rol oynadı. Yüz yıl kadar önce kuzey yamaçları ormanlarla kaplı olan Karacadağ'da bugün bu ormanlardan eser kalmamıştır. Doğal bozkır bulunmayan Diyarbakır ilinde antropojen bozkırlar da 1950'li yıllarda başlayan tarımda makineleşme sonucu tahıl yetiştirilen ekeneklere dönüştürülmüştür.

İlimiz topraklarında yağış rejiminin düzensiz oluşu, bitki örtüsünün zayıflığı, mera hayvancılığının yaygın oluşu, mevcut meralarda aşırı otlatma nedeniyle, zayıf olan bitki örtüsünün daha da zayıflaması neticesinde erozyon meydana gelmektedir.

Erozyonu önlemek için yukarı orman sahalarının su toplama havzalarında bozuk ormanları ıslah etmek, istinat duvarları ile orman rejimine alınan su toplama havzalarında doğal dengeyi sağlamak gerekir.

Bu amaca yönelik olarak 1987 yılında Karakaya Erozyon Kontrol Projesi ile 5.144 ha saha yapılmıştır. Bu projede 1650 ha sahada çalışmalar sonuçlandırılmıştır. Bu proje Diyarbakır iline 140 km uzakta, Çüngüş ilçesi dahilinde yürütülmüştür. Amacı Fırat nehri üzerinde kurulmuş olan Karakaya baraj havzasını yeşil örtü ağaçlandırma ve kuru duvar tesisleriyle korumaktır.

İlimizde orman alanlarının genişletilmesi amacıyla çalışmalar yürütülmektedir.

Milli Parklar

İlimiz sınırları dâhilinde milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı, tabiat koruma alanı bulunmamaktadır. Eğil ilçesinde tabiat parkı kurulması ile ilgili yazışmalar devam etmekte olup mülkiyet problemi olmaması halinde belirlenecek olan bu alan teklif edilecektir.

D.2. Çayır ve Mera

İlimizde çayır ve meralar toplamı 1.546.400 dekarlık alanı kaplamaktadır. Bunun en büyük bölümü Çınar, Ergani ve Merkez ilçelerinde bulunmaktadır. İlimizde çayır ve meralar yeterli değildir. Ekilen yem bitkileri ise çok sınırlıdır. Büyük boyutlarda bozulmuş olan bölgemiz meralarının ıslahı teknik çalışmalarla çok zordur. Tek çözüm ise ekstansif hayvancılıktan entansif hayvancılığa geçmektir. Yapılan çalışmalarla yem bitkilerin ıslahı ve ekiminde nisbî bir başarı sağlanmış olmakla beraber yeterli değildir.

Çizelge D.1. Diyarbakır ili çayır / mera ve orman varlığı

İLÇELER	BUCAK	MEZRA	KÖY	ÇAYIR / MERA	ORMAN
	SAYISI	SAYISI	SAYISI	ALANI	ALANI
MERKEZ	3	228	141	179.920	69.598
BİSMİL	3	86	108	94.000	---
ÇERMİK	2	38	75	16.000	124.000
ÇINAR	2	77	86	516.000	160.000
ÇÜNGÜŞ	1	32	37	22.000	100.000
DİCLE	1	54	27	10.000	370.000
EĞİL	1	23	23	51.000	108.212
ERGANİ	2	101	78	390.400	220.000
HANİ	1	36	18	8.000	251.000
HAZRO	1	38	24	16.000	95.000
KOCAKÖY	1	11	10	12.080	18.190
KULP	4	119	50	73.000	720.000
LİCE	2	109	56	64.000	483.000
SİLVAN	1	70	77	94.000	221.000
TOPLAM	25	1022	810	1.546.400	2.940.000

D.3. Sulak Alanlar

Sulak alanlar, doğal ya da yapay, sürekli ya da geçici, durgun ya da akar, tatlı, acı ya da tuzlu bütün sular ile bataklık, sazlık, ıslak çayır ve turbalıkları kapsamaktadır.

İlimizde bu kapsamda değerlendirilebilecek önemli akarsular, göletler ve baraj gölleri mevcuttur. Bu rezervuarlarla ilgili koruma ve yönetim planlama çalışmaları devam etmektedir.

Göletler :

- Bağlar : Karahan-1 Göleti, Karahan-2 Göleti
Bismil : Sabun Gölü, Soğan Gölü, Arık Gölü, Puro Gölü, İbrahim Gölü, Bazya Gölü, Kara Göl, Keşki Göl, Üçtepe Göleti, Çakıllı-1 Göleti, Çakıllı-2 Göleti, İsalı Göleti, Arıkgöl-1 Göleti, Arıkgöl-2 Göleti, Sinanköy Göleti
Çınar : Beşpınar Göleti, Ortaviran Göleti, Künreş Göleti, Ayveri Göleti, Kurik Göleti, Sırmkesen Göleti, Ovabağ Göleti, Beneklitaş Göleti, Kılıçkaya-1 Göleti, Kılıçkaya-2 Göleti, Bayırkonağı Göleti
Çermik : Halılan Göleti
Ergani : İncehıdır Göleti, Alitaşı Göleti, Demirli Göleti, Develi Göleti, Güzelyurt Göleti,
Hazro : Düzevler Göleti

Kayapınar : Gözegöl Göleti, Kaldırım Göleti, Kaynaklar Göleti
Kulp : Uzunova Göleti, Özbek Göleti
Sur : Kabaklı Göleti, Kurtkayası Göleti, Karabaş Göleti, Tekevler Göleti, Güvercinevler Göleti

Diyarbakır İli'nde doğal göl yoktur. Fakat ırmakların üzerinde yapılmış ve yapılmakta olan Barajlarla Diyarbakır yakında çok önemli bir 'Göller Yöresi' olmak durumundadır. Devegeçidi Baraj Gölü İlin ilk yapay su birikintisidir. Karakaya Baraj Gölü, Atatürk Baraj Gölü, Kral kızı Baraj Gölü, Dicle Baraj Gölü, Göksu Baraj Gölü bunların en önemlileridir. Barajlar İl ekonomisine büyük yararlar sağlayacaktır. Baraj gölleri de halkın eğlence, dinlence gereksinimini karşılayacak ve turizm, Rekreatyonel hareketler canlılık kazanacaktır. Baraj göllerinin oluşturduğu bu geniş su yüzeyleri buharlaşmayı arttıracığı için iklim özelliklerinde değişmeler de beklenebilir.

İlimizde mevcut olan Göletlerin toplam rezervuar yüzeyleri 131,5 ha olup, göletlerle ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

Ortaviran Göleti

Diyarbakır'ın 50 Km. güneyinde ve Çınar İlçesi'nde bağlı Ortaviran Köyü'nün 1.5 km batısında olup, gölün rezervuar yüzeyi 28 ha'dır. Gölet, Mardin - Mazıdağı yöresinin sularını toplamaktadır. Aşağı Ortaviran, Yukarı Ortaviran, Lüküs, Gölkesen ve Curan Köylerinin içme suyunu sağlayan gölet ayrıca 125 hektarlık alanı sulamaktadır.

Gözegöl Göleti

Diyarbakır'ın batısında kente 25 km uzaklıkta olup, Gölün rezervuar yüzeyi 65 ha'dır. Dengecük, Bücük, Gürzo, Demalan, Cankatran ve Hestiyen yörelerinde 550 hektar alanı sular. Ayrıca büyükbaş hayvanların içme suyu gereksinimini de bu gölet karşılar.

Kurtkaya Göleti

1970'de yapılmış olup, Gölün rezervuar yüzeyi 5 ha'dır. Gölet 9000 ha'lık bir alanı sular.

İlimizde bulunan diğer göletler

Beşpınar Göleti; Gölün rezervuar yüzeyi 5,5 ha.'dır. Kabaklı Göleti; Gölün rezervuar yüzeyi 6 ha.'dır. Halılan Göleti (Çermik); Gölün rezervuar yüzeyi 17,5 ha.'dır. Künreş Göletidir (Çınar); Gölün rezervuar yüzeyi 4,5 ha.'dır.

Nehirler:

Dicle Nehri

Türkiye'de doğup birçok kolları olan ve Irak topraklarına geçip orada Fırat'la birleşerek Şattülrap'ta Basra Körfezi'ne dökülen nehirdir. Nehir ana kaynaklarını Doğu Anadolu dağlarından ve dipten sızma yoluyla Elazığ yakınlarındaki Hazar (Gölcük) gölünden alır. Türkiye'nin önemli akarsularındandır. Doğu Anadolu dağlarından çıkar, Basra Körfezi'ne dökülür. Toplam uzunluğu 1900 km'dir. Türkiye topraklarında kalan bölümün uzunluğu ise 523 km'dir. En önemli kolları Batman ile Garzan, Botan, Habur, Büyük Zap ve Küçük Zap'tır. Debisi ortalama 360 m³/sn dir. Eylül ayı ortalarında 55 m³/sn ile en küçük, şubat sonunda 2263 m³/sn akımı ile büyük değişiklik gösterir. Akarsuda genellikle yaz sonu kuraklığı ve sonbahar başı yağış noksanlığı nedeniyle su azalır. Buna rağmen kış sonu yağışı ile ilkbahar başındaki karların erimesinden oluşan su ile kabarrır.

Barajlar:

Atatürk Barajı	: 2.452 ha (81 700 ha)
Batman Barajı	: 3.100 ha
Devegeçidi Barajı	: 3.214 ha
Dicle Barajı	: 2.650 ha
Dibni Barajı	: 4.160 ha
Dilaver Barajı	: 71 ha
Ergani Barajı	: 89 ha
Göksu Barajı	: 390 ha
İlisu Barajı	: 3.750 ha
Karakaya Barajı	: 1868 ha (29 800 ha)
Kale Barajı	: 960 ha
Kıbrıs Barajı	: 152 ha
Kralkızı Barajı	: 6000 ha
Kolludere Barajı	: 273 ha
Lice-Hani Barajı	: 340 ha
Oyuklu Barajı	: 45 ha
Silvan Barajı ve ara depolamalar	: 20.758 ha
Pamuk Çay Barajı	: ~ 100 ha

Dicle Barajı:

Diyarbakır ili sınırları içerisinde Eğil ilçesinin 7 km güneydoğusunda Dicle nehrinin ana kollarından olan Maden ve Dibni Çaylarının birleştiği Dicle Nehri'nin meydana getirdiği mevkiinden 800 m ve Kralkızı Barajı aksının 22 km menbasında, 640 talveg kotunda inşa edilmiştir.

Kralkızı Barajı:

Diyarbakır'a 81 km mesafede olan Kralkızı Barajı Diyarbakır il sınırları içinde Dicle Nehrinin ana kollarından olan Maden Çayı üzerinde; Dicle ilçesinin 6 km güney batısında 707 m talveg kotunda kaya dolgu tipinde, temelden yüksekliği 126 m olan barajın göl hacmi 1919.6 hm³ ve maksimum göl alanı 57.7 km² dir.

Göksu Barajı:

Diyarbakır'da, Göksu Çayı üzerinde, sulama amacıyla 1987-1991 yılları arasında inşa edilmiş bir barajdır. Kaya gövde dolgu tipi olan barajın gövde hacmi 1.632.000 m³, akarsu yatağından yüksekliği 52,00 m., normal su kotunda göl hacmi 62,00 hm³, normal su kotunda göl alanı 390 ha'dır. Baraj 3.582 hektarlık bir alana sulama hizmeti vermektedir.

Devegeçidi Barajı:

Diyarbakır'da, Devegeçidi Çayı üzerinde, sulama amacıyla 2009 - 2010 yılları arasında inşa edilmiş bir barajdır. Kaya gövde dolgu tipi olan barajın gövde hacmi 3.240.000 m³, akarsu yatağından yüksekliği 32,80 m, normal su kotunda göl hacmi 202,32 hm³, normal su kotunda göl alanı 3214 ha'dır. 10.600 hektarlık bir alana sulama hizmeti vermektedir.

Çay ve Dereler (128 Adet) :

Ambar Çayı	Devegeçidi Deresi	Koçalı Deresi	Safia Çayı
Amero Deresi	Diyalesark Deresi	Koçeran Deresi	Salat Çayı

Ankolic Deresi	Durbıınar Deresi	Kolkaynağı Deresi	Sardık Deresi
Arkbaşı Deresi	Düzalan Deresi	Kopazı Deresi	Ramtıkınar Deresi
Armino Deresi	Esirkul Deresi	Kortakşu Deresi	Sarıçoban Çayı
Askar Deresi	Eskiharozlu Deresi	Koti Deresi	Sarım Çayı
Aşğımirzabey Deresi	Gamigeldano Çayı	Kozan Deresi	Savur Çayı
Aşğıtali Deresi	Geliçukurun Deresi	Köpekli Dere	Serelkan Deresi
Avanak Deresi	Germik Deresi	Köşe Deresi	Serince Deresi
Ayrancı Deresi	Gonca Deresi	Köy Deresi	Sevikaynağı Deresi
Bağdere	Göçer Çayı	Köyaltı Deresi	Sıra Deresi
Baharlı Deresi	Göksu Deresi	Köyüstü Deresi	Silvan Çayı
Başköy Çayı	Göksu Çayı	Kulek Deresi	Silvin Çayı
Başnik Deresi	Gürlek Deresi	Kulp Çayı	Sinan Deresi
Batman Çayı	Güzeld Deresi	Kumluk Deresi	Sinani Deresi
Belhan Deresi	Hacıhamza Deresi	Kurt Deresi	Sinek Çayı
Berkilin Çayı	Hanpazar Deresi	Kurtoğlu Deresi	Sip Deresi
Beybulak Deresi	Harabegiremir Deresi	Kuru Deresi	Sorkan Deresi
Boğaz Çayı	Haramsu Deresi	Kuruçay	Sorkanyolu Deresi
Borazlı Deresi	Harem Deresi	Kuruçay Deresi	Şeyan Deresi
Bursuverg Deresi	Haydarlı Deresi	Kuyusırtı Deresi	Şeyhan Çayı
Buzya Deresi	Hazro Çayı	Mağarayolu Deresi	Talori Deresi
Büyükçay Deresi	Horhor Deresi	Malatya Çayı	Taşdirek Deresi
Cem Deresi	Işılğan Deresi	Mamoza Deresi	Tatlıçay Deresi
Çağlayan Deresi	İncir Deresi	Melkis Deresi	Tuzla Deresi
Çağturan Deresi	Kağıkuşka Deresi	Metro Deresi	Uğur Deresi
Çakalisi Deresi	Kağnikunecika Deresi	Ocrkamireşu Deresi	Vayso Deresi
Çaydutu Deresi	Kapuzlu Deresi	Of Deresi	Yakupkaynak Deresi
Çelebiyan Çayı	Karabadran Deresi	Pamuk Çayı	Yalaza Deresi
Çengerli Deresi	Karizirkan Deresi	Pırnasan Deresi	Yorulmaz Deresi
Çermik Çayı	Kemberli Deresi	Pi Deresi	Ziku Deresi
Değirmen Deresi	Kırkınar Deresi	Pilur Deresi	Zilla Deresi

D.4. Flora

Güneydoğu Anadolu Bölgesi bitki türü sayısı yönünden çok zengindir. İl Müdürlüğümüz ve Dicle Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü Başkanlığı ile protokol çerçevesinde Flora ve Fauna çalışması yapılmakta olup, İlimizde bulunan zengin flora varlığı çeşitli nedenlerden dolayı tehdit altındadır. Bunlar şöyle sıralanabilir.

1. Zirai mücadele ilaçlarının bilinçsizce kullanılması
2. Tarla açılması
3. Baraj yapımı nedeniyle bazı bitki türlerinin bulunduğu alanların sular altında kalması
4. Meraların bilinçsizce kullanılması
5. Betonlaşma ve yeşil alanların yok edilmesi
6. Erozyon

İlimizde tespit edilen başlıca karasal ve sucul tür ve populasyonlar şunlardır:

Sulak alanlar ve etrafında bulunan bitki toplulukları:

<u>Yerel adı</u>	<u>Bilimsel adı</u>	
Sucul Bitkiler	Düğünçeği	Ranunculus sp.
Saz	Carex otrubae	
-	Rumex sp.	
Darıcan	Echinochloa sp.	
Sinirotu	Plantago sp.	
Nilüfer	Nymphaea sp.	
Nilüfer	Nuphar sp.	
Sumercimeği	Lemna sp.	
-	Potamogeton sp.	
Su yosunu	Myriophyllum sp.	

Ağaçlar, çalılar ve otsu bitkiler:

<u>Yerel adı</u>	<u>Bilimsel adı</u>	
Ağaçlar	Söğüt	Salix sp.
Otsu bitkiler	Halepotu	Sorghum halepense
Yulaf	Avena sp.	
Lale	Papaver sp.	
Yonca	Medicago sp.	
Üçgül	Trifolium sp.	
Arpa	Hordeum sp.	
Dikenli bitkiler	Geven	Astragalus sp.
-	Bromus sp.	

Türler ve Populasyonları

FILICATAE

1. Sinopteridaceae (tek cins, 2 tür)
2. Adiantaceae (tek tür)
3. Aspleniaceae (2 cins ve 5 tür)
4. Cupressaceae (tek tür)
5. Aristolochiaceae (tek tür)
6. Nymphaeaceae (tek tür)
7. Ranunculaceae (7 cins ve 28 tür)
8. Berberidaceae (tek tür)
9. Papaveraceae (3 cins ve 5 tür)
10. Fumariaceae (tek tür)
11. Platanaceae (tek tür)
12. Moraceae (2 cins ve 2 tür)
13. Crassulaceae (tek cins ve 2 tür)
14. Rosaceae (5 cins ve 6 tür)
15. Fabaceae (Leguminosae) (18 cins ve 73 tür)
16. Onagraceae (2 cins ve 2 tür)
17. Lythraceae (tek cins ve 2 tür)
18. Haloragaceae (tek tür)
19. Linaceae (tek cins ve 3 tür)
20. Geraniaceae (tek cins ve 2 tür)
21. Apiaceae (23 cins ve 36 tür)
22. Santalaceae (tek tür)
23. Euphorbiaceae (cins ve 12 tür)

24. Hypericeae (tek cins ve 5 tür)
25. Violaceae (tek cins ve 2 tür)
26. Cistaceae (tek tür)
27. Tamaricaceae (tek tür)
28. Capparaceae (2 cins ve 2 tür)
29. Brassicaceae (16 cins ve 22 tür)
30. Malvaceae (4 cins ve 8 tür)
31. Primulaceae (2 cins ve 4 tür)
32. Caryophyllaceae (8 cins ve 22 tür)
33. İllecebraceae (tek tür)
34. Polygonaceae (2 cins ve 7 tür)
35. Plumbaginaceae (tek cins ve 3 tür)
36. Rubiaceae (6 cins ve 10 tür)
37. Valerianaceae (tek cins ve 4 tür)
38. Dipsacaceae (3 cins ve 8 tür)
39. Oleaceae (tek cins ve 2 tür)
40. Convolvulaceae (tek cins ve 4 tür)
41. Boraginaceae (12 cins ve 29 tür)
42. Solonaceae (3 cins ve 3 tür)
43. Scrophulariaceae (7 cins ve 28 tür)
44. Orabanchaceae (tek cins ve 3 tür)
45. Plantaginaceae (tek cins ve 2 tür)
46. Acanthaceae (tek tür)
47. Verbenaceae (2 cins ve 3 tür)
48. Lamiaceae (13 cins ve 38 tür)
49. Campanulaceae (2 cins ve 9 tür)
50. Asteraceae (30 cins ve 56 tür)
51. Cichoriaceae (6 cins ve 10 tür)

LILIATAE (MONOCOTYLEDONEAE)

1. Butomaceae (tek tür)
2. Potamogetonaceae (tek tür)
3. Liliaceae (8 cins ve 20 tür)
4. Amarylilidaceae (2 cins ve iki tür)
5. Iridaceae (3 cins ve 13 tür)
6. Orchidaceae (6 cins ve 13 tür)
7. Jumcaceae (tek tür)
8. Cyperaceae (6 cins ve 8 tür)
9. Typhaceae (tek tür)
10. Poaceae (32 cins ve 49 tür)
11. Araceae (2 cins ve 2 tür)

MAGNOLIOPHYTINA (DICOTYLEDONEAE)

1. Fabaceae
Astragalus erythrotaenius
Cicer echenospermum
Lathyrus trachycarpus
Trifolium batmanicum
2. Apiaceae
Tigonosciadium tuberosum
3. Brassicaceae
Isatis demiriziana
4. Malvaceae
Alcea fasciculiflora
5. Caryophyllaceae
Arenaria sabulina
6. Boraginaceae
Pracaryum kurdistanicum

7. Scrophulariaceae
Scrophularia mesopotamica
Verbascum globiferum
8. Lamiaceae
Ajuga xylorrhiza
Nepata baytopii
9. Asteraceae
Centaurea sclerolepis
LILIATAE (MONOCOTYLEDONEAE)

10. Liliaceae
Allium armerioides
Allium variegatum
Hyacinthella siirtensis
11. Orchidaceae
Ophrysbornmuelleri ssp. Carduchorum

İlimiz florasına ait nadir ve tehdit altındaki türler şunlardır:

V (vulnerable): Önlem alınmazsa tehlikeye girebilecek bitkiler

R (rare): Sınırlı bir yayılışa sahip olduğu halde fazla tehdit altında olmayan endemik ve nadir bitkiler

K (insufficiently known): Hakkında yeterli bilgi bulunmayan bitkiler

MAGNOLIATAE (DICOTYLEDONEAE)

1. Ranunculaceae
Anemone coronaria (V)
Nigella arvensis var. caudata (R)
2. Fabaceae (Leguminosae)
Astragalus caspicus (R)
Astragalus garaensis (R)
Hedysarum kotschy (R)
Hedysarum pannosum (R)
3. Apiaceae (Umbelliferae)
Hippomarathrum scaprum (K)
Pimpinella eriocarpa (K)
4. Euphorbiaceae
Euphorbia craspedia (R)
Euphorbia pyhsocalos (R)
5. Caryophyllaceae
Minuartia formasa (K)
6. Rubiaceae
Crucianella kurdinastanica (R)
7. Boraginaceae
Buglossoides tenuiflora (R)
Onosma rechingeri (R)
Onosma xanthotrichum (R)
Paracaryum sintenisii (K)
8. Verbenaceae
Vitex pseudo-negundo (R)
9. Lamiaceae (Labiatae)
Teucrium spinosum (R)
10. Campanulaceae
Campanula phytidocalyx (K)
11. Asteraceae
Centaurea bruguierana ssp. bruguierana (V)
Sigesbeckia orientalis (R)
Tanacetum argyrophyllum var. polycephalum (K)
12. Cichoriaceae
Rhagadiolus hamosus
LILIATAE (MONOCOTYLEDONEAE)
1. Amaryllidaceae
Ixyolirion tataricum ssp. tataricum (R)

2. Iridaceae
Iris gatesii (R)
Iris masia (R)
3. Orchidaceae
Ophrys schulzi (R)
4. Poaceae (Gramineae)
Triticum dicocoides (V)

D.5. Fauna

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde fauna üzerine yapılan çalışmalar yeterli değildir. Şube Müdürlüğümüz ve Dicle Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü Başkanlığı ile protokol çerçevesinde Flora ve Fauna çalışması yapılmakta olup, hazırlanmış olduğu fauna varlığı envanterinden elde edilen bilgilere göre ilimizdeki faunaya ait türler ve alt türler şöyledir.

D.5.1. Habitat ve Toplulukları:

PROTOZOA (Tek hücreliler)

Amiplerden Entamoeba histolytica, Flagelatardan Giardia intestinalis, Leishmania tropica ve Trichomonas vaginalis, Sporozoadan Plasmodium vivax ve P. Falciparum varlığından bahsedilmektedir.

METAZOA (Çok hücreliler)

PLATHELMINTES (Yassı Kurtlar)

Planaria sp., Distomum lanceolatum, Fasciola hepatica

NEMATHELMİNTES (Yuvarlak Solucanlar)

Ascaris lumbricoides, Oxyurus vermicularis

CLASSIS: ROTATORIA

1. Bachionidae

4 cinsi ve 9 türü bulunur.

2. Euchlanidae

Euchlanis sp.

3. Mytilinidae

Mytilina ventralis

4. Trichotridae

Trichotria pocillum

5. Lecanidae

Lecane luna

Monostyla quadridentata

Monostyla bulla

6. Trichocercidae

Trichocerca elongata

7. Synchaetidae

Polyarthra sp.

8. Asplanchnidae

Scaridium longicaudum

9. Testudinellidae

Tek cinsi ve 2 türü bulunur.

10. Filiniidae

Tek cinsi ve 2 türü bulunur.

11. Hexarthridae

Hethraxar sp.

12. Colothecidae

Collotheca mutabilis

MOLLUSCA (Yumuşakçalar)

CLASSIS: GASTROPODA

1. Neritidae

Theodoxus syriacus

2. Melaniide
Tek cinsi ve 2 türü bulunur.
3. Hydrobiidae
4 cinsi ve 7 türü bulunur.
4. Valvatidae
Valvata saucyi
5. Physidae
Physa acuta
6. Lymnaeidae
Radix peregra
Galba truncatula
7. Plonorbidae
3 cinsi ve 3 türü bulunur.
8. Ancyliidae
Ancilus fluviatilis
9. Succineidae
Succinea elegans
10. Pomatiasidae
Pomatias rivulare
11. Pupillidae
Pupilla interrupta
12. Orculidae
2 cinsi ve 4 türü bulunur.
13. Enidae
4 cinsi ve 8 türü bulunur.
14. Freussaciidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
15. Zaenitide
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
16. Helicidae
4 cinsi ve 7 türü bulunur.

CLASSIS: BIVALVIA

1. Unioni
3 cins ve üç türü bulunur.
2. Sphaeridae
Pisidium casertanum

ARTHROPHODA (Eklembacaklılar)

CLASSIS: CRUSTACEA

Dicle Üniversitesi tarafından Kabaklı Göleti'nde yapılan araştırma sonucu Cladocera'dan 7, Copepoda'dan 2 tür tespit edilmiştir. Buldukları su sisteminin verimliliği açısından çok önemli olan Crustacea, özellikle balıkların ve diğer birçok hayvanın gıdasını oluşturur. Mevsimlere bağlı olarak populasyonlarında önemli varyasyonlar görülmektedir.

1. Bosminidae
Bosmina longirostris
2. Chydoridae
3. Daphnidae
2 cinsi ve 3 türü bulunur.
4. Sididae
Diaphanosoma brachyurum
5. Cyclopidae
Cyclops vicinus
6. Diaptomidae
Acanthodiaptomus denticornis

CLASSIS: ARACHNIDA (Örümcekler)

1. Theraphosidae
Acanthodiptomus denticornis
2. Eresidae
Erosus niger
3. Amaurobiidae
Amururobius erberi
4. Palmimanidae
Palmimanus gibulus
5. Hersilidae
Hersiliola sp.
6. Tetranychidae
Tetranychus urtica (Pamuk zararlısı)

CLASSIS: INSECTA (Böcekler)

1. Tetrigidae
Tetrix bolivari
2. Gryllotalpidae
Gryllotalpa gryllotalpa
3. Acrididae
17 cinsi ve 28 türü bulunur.
4. Catantopidae
4 cinsi ve 6 türü bulunur.
5. Gryllidae
4 cinsi ve 6 türü bulunur.
6. Tettigoniidae
21 cinsi ve 28 türü bulunur.
7. Lachnidae
21 cinsi ve 2 türü bulunur.
8. Chaitopridae
Chaitophorus leucomelos
9. Aphalaridae
Agonoscena targionii
10. Delphacidae
9 cinsi ve 19 türü bulunur.
11. Tridactylidae
9 cinsi ve 10 türü bulunur.
12. Blattidae
Shifordella tartara
13. Corydiidae
Polyphaga aegyptiaca
14. Cicadellidae
56 cinsi ve 69 türü bulunur.
15. Coccidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
16. Dictyophoridae
2 cinsi ve 5 türü bulunur.
17. Derbidae
Malenia turanica
18. Issidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
19. Cercopidae
3 cinsi ve 4 türü bulunur.
20. Cicadidae
3 cins ve 4 türü bulunur.
21. Pseudococcidae
Pseudococcus citri
22. Tettigometridae

- Tek cinsi ve 5 türü bulunur.
23. Aphidadae
8 cinsi ve 12 türü bulunur.
24. Lachnidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
25. Miridae
17 cinsi ve 23 türü bulunur.
26. Antheoridae
2 cinsi ve 4 türü bulunur.
27. Chaitophoridae
Chaitophorus leucomelos
28. Aphalaridae
2 cinsi ve 4 türü bulunur.
29. Tingidae
7 cinsi ve 4 türü bulunur.
30. Labidae
Tek cinsi ve 3 türü bulunur.
31. Lygaeidae
7 cinsi ve 11 türü bulunur.
32. Berytidae
Berytinus montivagus
33. Corixidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
34. Rhopalidae
8 cinsi ve 11 türü bulunur.
35. Alydidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
36. Pentatomidae
11 cinsi ve 16 türü bulunur.
37. Scutelleridae
Eurogaster intergriceps
38. Coroidae
4 cinsi ve 5 türü bulunur.
39. Reduviidae
7 cinsi ve 11 türü bulunur.
40. Cydnidae
6 cinsi ve 9 türü bulunur.
41. Stenocephalidae
Tek cinsi ve 3 türü bulunur.
42. Chrysopidae
4 cinsi ve 4 türü bulunur.
43. Tenebridae
Baliothrips graminu
44. Aelothripidae
Tek cinsi ve 3 türü bulunur.
45. Thripidae
Haplothrips reuleri
46. Scarabaeidae
6 cinsi ve 14 türü bulunur.
47. Bruchidae
4 cinsi ve 14 türü bulunur.
48. Ceranbycidae
Tek cins (yabani badem, kayısı, kiraz, erik, elma, ayva, armut, aşılı ve yabani güllerin dallarında zararlıdır)
49. Curculionidae
13 cinsi ve 28 türü bulunur.
50. Cicindellidae
Cicindella campestris
51. Hydrophilidae

- Tek cinsi ve 2 türü bulunur.
52. Buprestidae
3 cinsi ve 3 türü bulunur.
53. Dermestidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
54. Attelabidae
Rhynchites smyrnensis (badem zararlısı)
55. Coccinellidae
11 cinsi ve 22 türü bulunur.
56. Cerabide
6 cinsi ve 18 türü bulunur.
57. Chrysomelidae
6 cinsi ve 7 türü bulunur.
- HYMENOPTERA (Arılar)
1. Vespidae
3 cinsi ve 4 türü bulunur.
2. Eumenidae
8 cinsi ve türü bulunur.
3. Aphidiidae
3 cinsi ve 3 türü bulunur.
4. Braconidae
5 cinsi ve 6 türü bulunur.
5. Cescelionidae
2 cinsi ve 5 türü bulunur.
6. Chrysididae
Chrysis (Larva paraziti)
7. Ichneumonidae
Tek cinsi ve 2 türü bulunur.
8. Chalcideidae
Tek cinsi ve 2 türü bulunur.
9. Eurytomidae
Eurytoma amygdali (Badem zararlısı)
10. Tentredinidae
Caliroa limacina (Yaprak zararlısı)
11. Sphecidae
Ammatamus sp.
12. Gimbicidae
Cimbex quadrimaculata
13. Formicidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
- LEPIDOPTERA (KELEBEKLER)
1. Papiionidae
3 cinsi ve 4 türü bulunur.
2. Nymphalidae
8 cinsi ve 15 türü bulunur.
3. Satyridae
14 cinsi ve 21 türü bulunur.
4. Lycaenidae
23 cinsi ve 26 türü bulunur.
5. Hesperidae
6 cinsi ve 12 türü bulunur.
6. Noctuidae
7 cinsi ve 12 türü bulunur.
7. Tortricidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
8. Psychidae
Amicta oberthuri (Nohut mercimek zararlısı)
9. Arctiidae

Artia villica (Bağ zararlısı)
10. Zygaenidae
Theresimima ampelophaga (Bağ zararlısı)
11. Pyralidae
Ectomyelois ceratoniae (Nar zararlısı)
12. Gelechiidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
13. Saturniidae
Saturnia pyri (Yaprak zararlısı)
14. Geometridae
Nychiodes amygdalaria (Badem ağaçlarında yaprak zararlısı)

DIPTERA (Çiftkanatlılar)

1. Asilidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
2. Sarcophagidae
Sarcophaga sp. (Pamuk zararlısı)
3. Cephidae
Cephus sp. (Buğday üzerinde zararlı)
4. Phycodidae
Phlebotomus papatasi
5. Culicidae
3 cinsi ve 4 türü bulunur.
6. Empididae
7. Bibionidae
Bibio sp. (Yonca, susam, buğday zararlısı)
8. Cecidomyiidae
Aphidoletes aphidimyza
9. Chloropidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
10. Syrphidae
5 cinsi ve 5 türü bulunur.
11. Tabanidae
Chrysops flaxipes (Yonca zararlısı)
12. Tephritidae
Myiopardalis pardalina (Yonca, kavun, şeftali zararlısı)
13. Agromyzidae (Buğday zararlısı)
14. Trypetidae
7 cinsi ve 11 türü bulunur.
15. Tachinidae
4 cinsi ve 4 türü bulunur.

CHORDATA (Kordatlılar)

CLASSIS: OSTEICHTHYES (Kemikli Balıklar)

D.5.2. Türler ve Populasyonları

Dicle Nehri ve kollarında yaşayan 9 familyaya ait yaklaşık 40 tür veya alt tür yaşamaktadır:

1. Salmonidae
Salmo trutta macrostigma
2. Cyprinidae
14 cinsi ve 22 türü bulunur.
3. Cobitidae
3 cinsi ve 7 türü bulunur.
4. Sisoridae
Gyptothorax kurdistanicus

5. Bagridae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
6. Ariidae
Arius cous
7. Mugilidae
Liza abu
8. Mastacembilidae
Mastacembellus simack
9. Poecilidae
Gambusia affinis
CLASSIS: AMPHIBIA (Kurbağa ve semenderler)
Hyla arborea savignyi
Rana ridibunda
Bufo viridis
CLASSIS: REPTILIA (Sürüngenler)
ORDO: TESTUDINATA (Kaplumbağalar)
Rafetus euphraticus
Mauremys caspica
Testudo graeca
LACERTILIA (Kertenkeleler)
Cyrtopodion heterocercus
Cyrtopodion kotchy
Hemidactylus turcicus
Agama stellio
Trapelus rudrata
Ablepharus kitaibellii
Eumeces schneideri
Mabuya aurata
Mabuya vittata
Podarcis muralis
Lacerta cappadocica
Lacerta trilineata
Ophisops elegans
OPHIDIA (Yılanlar)
1. Typhlopidae
Kör yılan (Typhlops vermicularis)
2. Colubridae
Kara yılan (Coluber jugularis)
Sikkeli yılan (Coluber nummifer)
Kırmızı yılan (Coluber schmidt)
Yakalı yılan (Eirenis collaris)
Çizgili yılan (Eirenis decemlineatus)
Çukurbaş yılan (Malpolon monspessularis)
Küpeli yılan (Natrix natrix)
Su yılanı (Natrix tessellata)
3. Viperidae
Koca engerek (Vipera lebetina)

CLASSIS: AVES (Kuşlar)

<u>Familiya</u>	<u>Türkçe Adı</u>	<u>Bilimsel Adı</u>
Podicipedidae	Bahri	Podiceps cristatus
Kara boyunlu batağan	Podiceps nigricollis	
Küçük batağan	Tachybaptus ruficollis	
Phalacrocoracidae	Karabatak	Phalacrocorax carbo
Ardeidae	Küçük balaban	Ixobrychus minutus
Balaban	Botaurus stellaris	
Alaca balıkçıl	Ardeola ralloides	

Gece balıkçılı	Nycticorax nycticorax	
Sığır balıkçılı	Bubulcus ibis	
Büyük ak balıkçıl	Egretta alba	
Küçük ak balıkçıl	Egretta garzetta	
Gri balıkçıl	Ardea cinerea	
Erguvanî balıkçıl	Ardea purpurea	
Threskiornithidae	Çeltikçi	Plegadis falcinellus
Ciconiidae	Leylek	Ciconia ciconia
Kara leylek	Ciconia nigra	
Anatidae	Boz kaz	Anser anser
Sakarca kazı	Anser albifrons	
Suna	Tadorna tadorna	
Angıt	Tadorna ferruginea	
Yeşilbaş	Anas platyrhynchos	
Boz ördek	Anas strepera	
Fiyu	Anas penelope	
Çamurcun	Anas crecca	
Çıkrıkçın	Anas querquedula	
Kılkuayruk	Anas acuta	
Kaşıkğaga	Anas clypeata	
Macar ördeği	Netta rufina	
Tepeli patka	Aythya fuligula	
Elmabaş patka	Aythya ferina	
Pasbaş patka	Aythya nyroca	
Accipitridae	Kara çaylak	Milvus migrans
Yılan kartalı	Circaetus gallicus	
Küçük akbaba	Neophron percnopterus	
Kızıl akbaba	Gyps fulvus	
Saz delicesi	Circus aeruginosus	
Gökçe delice	Circus cyaneus	
Bozkır delicesi	Circus macrourus	
Çayır delicesi	Circus pygargus	
Atmaca	Accipiter nisus	
Şahin	Buteo buteo	
Kızıl şahin	Buteo rufinus	
Arı şahini	Pernis apivorus	
Küçük orman kartalı	Aquila pomarina	
Tavşancıl	Hieraetus fasciatus	
Küçük kartal	Hieraetus pennatus	
Kaya kartalı	Aquila chrysaetus	
Bozkır kartalı	Aquila nipalensis	
Falconidae	Ulu doğan	Falco cherrug
Gök doğan	Falco peregrinus	
Delice doğan	Falco subbuteo	
Ala doğan	Falco vespertinus	
Boz doğan	Falco columbarius	
Kerkenez	Falco tinnunculus	
Küçük kerkenez	Falco naumanni	
Phasianidae	Kınalı keklik	Alectoris chukar
Kum keklği	Ammoperdix gresiotularis	
Bıldırcın	Coturnix coturnix	
Rallidae	Bıldırcınkılavuzu	Crex crex
Benekli suyelvesi	Porzana porzana	
Bataklık suyelvesi	Porzana parva	
Küçük suyelvesi	Porzana pusilla	
Sukılavuzu	Rallus aquaticus	
Sutavuşu	Gallinula chloropus	
Sakarmeke	Fulica atra	

Gruidae	Turna	Grus grus
Otidae	Toy	Otis tarda
Haematopodidae	Poyrazkuşu	Haematopus ostralegus
Recurvirostridae	Uzunbacak	Himantopus himantopus
Burhinidae	Kocagöz	Burhinus oedicnemus
Glareolidae	Bataklık kırlangıcı	Glareola pratincola
Charadriidae	Halkalı cılıbt	Charadrius hiaticula
Küçük halkalı cılıbt	Charadrius dubius	
Kızkuşu	Vanellus vanellus	
Sürmeli kızkuşu	Vanellus gregarius	
Mahmuzlu kızkuşu	Hoplopterus spinosus	
Akkuyruklu kızkuşu	Chettusia leucurus	
Scolopacidae	Küçük kumkuşu	Calidris minuta
Döğüşkenkuş	Phylomachus pugnax	
Su çulluğu	Gallinago gallinago	
Büyük su çulluğu	Gallinago media	
Çulluk	Scolopax rusticola	
Çamur çulluğu	Limosa limosa	
Kervan çulluğu	Numenius arquata	
Döğüşken kuş	Phylomachus pugnax	
Kara kızılacak	Tringa erythropus	
Kızılacak	Tringa totanus	
Yeşilacak	Tringa nebularia	
Yeşil düdükçün	Tringa ochropus	
Bataklık düdükçünü	Tringa stagnatilis	
Dere düdükçünü	Actitis hypoleucos	
Deniz düdükçünü	Phalaropus lobatus	
Laridae	Karabaş martı	Larus ridibundus
Vangölü martısı	Larus armenicus	
Büyük karabaş martı	Larus ichthyæus	
Sumru	Sterna hirundo	
Küçük sumru	Sterna albifrons	
Gülen sumru	Gelochelidon nilotica	
Kara sumru	Chlidonias niger	
Akkanatlı sumru	Chlidonias leucopterus	
Bıyıklı sumru	Chlidonias hybridus	
Pteroclididae	Bağırtlak	Pterocles orientalis
Columbidae	Kaya güvercini	Columba livia
Tahtalı	Columba palumbus	
Kumru	Streptopelia decaocto	
Küçük kumru	Streptopelia senegalensis	
Üveyik	Streptopelia turtur	
Cuculidae	Guguk	Cuculus canorus
Strigidae	Peçeli baykuş	Tyto alba
Çizgili ishakkuşu	Otus brucei	
İshakkuşu	Otus scops	
Puhu	Bubo bubo	
Kukumav	Athene noctua	
Alaca baykuş	Strix aluco	
Kulaklı orman baykuşu	Asio otus	
Kır baykuşu	Asio flammeus	
Caprimulgidae	Çobanaldatan	Caprimulgus europaeus
Apodidae	Ebabil	Apus apus
Akkanatlı sağan	Apus melba	
Alcedinidae	Yalıçapkını	Alcedo atthis
Alaca yalıçapkını	Ceryle rudis	
İzmir yalıçapkını	Halcyon smyrnensis	
Meropidae	Arıkuşu	Merops apiaster

Coraciidae	Gökkuzgun	Coracias garrulus
Upopidae	İbibik	Upopa epops
Picidae	Alaca ağaçkakan	Dendrocopos syriacus
Ortanca ağaçkakan	Dendrocopos medius	
Boyunçeviren	Jynx torquilla	
Alaudidae	Boğmaklı toygar	Melanocorypha calandra
Küçük boğmaklı toygar	Melanocorypha bimaculata	
Bozkır toygarı	Calandrella brachydactyla	
Çorak toygarı	Calandrella rufescens	
Tepeli toygar	Galerida cristata	
Tarlakuşu	Alauda arvensis	
Hirundinidae	Kum kırlangıcı	Riparia riparia
Kır kırlangıcı	Hirundo rustica	
Kızıl kırlangıç	Hirundo daurica	
Ev kırlangıcı	Delichon urbica	
Motacillidae	Kır incirkuşu	Anthus campestris
Ağaç incirkuşu	Anthus trivialis	
Çayır incirkuşu	Anthus pratensis	
Dağ incirkuşu	Anthus spinoletta	
Sarı kuyruksallayan	Motacilla flava	
Dağ kuyruksallayanı	Motacilla cinerea	
Sarı başlı kuyruksallayan	Motacilla citreola	
Ak kuyruksallayan	Motacilla alba	
Troglodytidae	Çitkuşu	Troglodytes troglodytes
Prunellidae	Dağbülbülü	Prunella modularis
Büyük dağbülbülü	Prunella collaris	
Turdidae	Çalı bülbülü	Cercotrichas galactotes
Kızılgerdan	Erithacus rubecula	
Benekli bülbül	Luscinia luscinia	
Bülbül	Luscinia megarhynchos	
Buğdaycı	Luscinia svecica	
Taş bülbülü	Irania gutturalis	
Kızılkuyruk	Phoenicurus phoenicurus	
Kara kızkuyruk	Phoenicurus ochruros	
Çayır taşkuşu	Saxicola rubetra	
Taşkuşu	Saxicola torquata	
Boz kuyrukkakan	Oenanthe isabellina	
Kuyrukkakan	Oenanthe oenanthe	
Alaca kuyrukkakan	Oenanthe pleschanka	
Karakulaklı kuyrukkakan	Oenanthe hispanica	
Aksırtlı kuyrukkakan	Oenanthe finschii	
Kızılca kuyrukkakan	Oenanthe xanthopyrmya	
Karatavuk	Turdus merula	
Ökse ardıcı	Turdus viscivorus	
Öter ardıç	Turdus philomelos	
Tarla ardıcı	Turdus pilaris	
Sylviidae	Kamış bülbülü	Cettia cetti
Dik kuyruklu ötleğen	Prinia gracilis	
Saz bülbülü	Acrocephalus scirpaceus	
Büyük kamışçın	Acrocephalus arundinaceus	
Bıyıklı kamışçın	Acrocephalus melanopogon	
Çalı kamışçını	Acrocephalus palustris	
Kındıra kamışçını	Acrocephalus schoenobaenus	
Kuzey kamışçını	Acrocephalus dumetorum	
Ağaç kamışçını	Locustella fluviatilis	
Bataklık kamışçını	Locustella luscinioides	
Ak mukallit	Hippolais pallida	
Dağ mukallidi	Hippolais languida	

Akgözlü ötleğen	<i>Sylvia hortensis</i>	
Çizgili ötleğen	<i>Sylvia nisoria</i>	
Küçük akgerdanlı ötleğen	<i>Sylvia curruca</i>	
Akgerdanlı ötleğen	<i>Sylvia communis</i>	
Boz ötleğen	<i>Sylvia borin</i>	
Kara başlı ötleğen	<i>Sylvia atricapilla</i>	
Maskeli ötleğen	<i>Sylvia melanocephala</i>	
Pembe göğüslü ötleğen	<i>Sylvia mystacea</i>	
Çıvgın	<i>Phylloscopus collybita</i>	
Söğütbülbulü	<i>Phylloscopus trochilus</i>	
Doğu söğütbülbulü	<i>Phylloscopus orientalis</i>	
Orman söğütbülbulü	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	
Çalığışu	<i>Regulus regulus</i>	
Muscicapidae	Benekli sinekkapan	<i>Muscicapa striata</i>
Küçük sinekkapan	<i>Ficedula parva</i>	
Alaca sinekkapan	<i>Ficedula semitorquata</i>	
Kara sinekkapan	<i>Ficedula hypoleuca</i>	
Aegilithaliidae	Uzunkuyruklu baştankara	<i>Aegithalos caudatus</i>
Paridae	Akyanaklı baştankara	<i>Parus lugubris</i>
Mavi baştankara	<i>Parus caeruleus</i>	
Büyük baştankara	<i>Parus major</i>	
Sittidae	Büyük kaya sıvacığışu	<i>Sitta tephronota</i>
Kaya sıvacığışu	<i>Sitta neumayer</i>	
Duvar tırmaşığışu	<i>Tichodroma muraria</i>	
Remizidae	Çulhakuşu	<i>Remiz pendulinus</i>
Oriolidae	Sarıasma	<i>Oriolus oriolus</i>
Laniidae	Kızılsırtlı örümcekkuşu	<i>Lanius collurio</i>
Karaalınlı örümcekkuşu	<i>Lanius minor</i>	
Büyük örümcekkuşu	<i>Lanius excubitor</i>	
Kızılbaşlı örümcekkuşu	<i>Lanius senator</i>	
Maskeli örümcekkuşu	<i>Lanius nubicus</i>	
Corvidae	Alakarga	<i>Garrulus glandarius</i>
Saksağan	<i>Pica pica</i>	
Küçük karga	<i>Corvus monedula</i>	
Ekin kargası	<i>Corvus frugilegus</i>	
Leş kargası	<i>Corvus corone pallescens</i>	
Kuzgun	<i>Corvus corax</i>	
Sturnidae	Sığırcık	<i>Sturnus vulgaris</i>
Ala sığırcık	<i>Sturnus roseus</i>	
Serçe	<i>Passer domesticus</i>	
Söğüt serçesi	<i>Passer hispaniolensis</i>	
Küçük serçe	<i>Passer moabiticus</i>	
Kaya serçesi	<i>Petronia petronia</i>	
Fringillidae	İspinoz	<i>Fringilla coelebs</i>
Dağ ispinozu	<i>Fringilla montifringilla</i>	
Küçük iskete	<i>Serinus serinus</i>	
Kara iskete	<i>Serinus pusillus</i>	
Florya	<i>Carduelis chloris</i>	
Saka	<i>Carduelis carduelis</i>	
Ketenkuşu	<i>Carduelis cannabina</i>	
Kara başlı iskete	<i>Carduelis spinus</i>	
Çütre	<i>Carpodacus erythrinus</i>	
Kocabaş	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	
Emberizidae	Sarı kirazkuşu	<i>Emberiza citrinella</i>
Kaya kirazkuşu	<i>Emberiza cia</i>	
Kirazkuşu	<i>Emberiza hortulana</i>	
Karabaşlı kirazkuşu	<i>Emberiza melanocephala</i>	
Küçük kirazkuşu	<i>Emberiza pusilla</i>	

Bataklik kirazkuşu *Emberiza schoeniclus*
Tarla kirazkuşu *Miliaria calandra*

CLASSIS: MAMMALIA (Memeliler)

TAKIM: INSECTIVORA (BÖCEKÇİLLER)

1. Erinaceidae
Hemiechinus auritus (Gmelin, 1770) (Uzun Kulaklı Çöl Kirpisi)
2. Soricidae
Sorex sp.
Crociodura suaveolens (Palas, 1811) (Sivriburunlu Bahçefaresi)

TAKIM: CHIROPTERA (YARASALAR)

3. Rhinolophidae
Rhinolophus ferrumequinum (Schreber, 1774) (Nalburunlu Büyükyarasa)
Rhinolophus hipposideros
Rhinolophus euryale
Rhinolophus mehelyi
4. Vespertilionidae
Myotis myotis (Borkhausen, 1797) (Farekulaklı Büyükyarasa)
Myotis oxygnathus
Miniopterus schreiberi
Pipistrellus savii
Pipistrellus kuhli
Eptesicus serotinus
Nyctalus noctula

TAKIM : LAGOMORPHA (TAVŞANLAR)

5. Leporidae
Lepus europaeus Pallas, 1778 (Yabani Tavşan)

TAKIM: RODENTIA (KEMİRİCİLER)

6. Sciuridae
Sciurus anomalus Chreber, 1758 (Kafkas Sincabı)
7. Dipodidae
Allactaga euphratica Thomas, 1881 (Araptavşanı)
8. Muridae
Ellobius lutescens Thomas, 1897 (İran Körfaresi)
Microtus guentheri (Danford ve Alston, 1880) (Tarla Faresi)
Gerbillus dasyurus Vagner, 1842 (Kayalık Gerbili)
Meriones tristrami Thomas, 1892 (Çöl Sıçanı)
Meriones crassus
Arvicola terrestris hintoni
Cricetulus migratorius cinerascens
Apodemus mystacinus (Danford ve Alston, 1877) (Kayalık Orman Faresi)
Apodemus sylvaticus tauricus
Mus domesticus (Linnaeus, 1758) (Siyah Ev Faresi)
Rattus rattus (Linnaeus, 1758) (Evsıçanı)
Rattus norvegicus (Berkenhout, 1769) (Göçmen Sıçan)
9. Spalacidae
Spalax leucodon Nordman, 1840 (Körfare)

Spalax ehrenbergi (Nehring, 1898) (Güney Körfaresi)
Spalax e. intermedius

10. Hystricidae
Hystrix indica Kerr, 1792 (Oklukirpi)

TAKIM: CARNIVORA (YIRTICI MEMELİLER)

11. Canidae
Canis lupus (Linnaeus, 1758) (Kurt)
Vulpes vulpes (Linnaeus, 1758) (Kızıl Tilki)

12. Ursidae
Ursus arctos (Linnaeus, 1758) (Boz Ayı)

13. Mustelidae
Mustela nivalis (Linnaeus, 1766) (Gelincik)
Martes foina (Erxleben, 177) (Kaya Sansarı)
Meles meles (Linnaeus, 1758) (Porsuk)
Lutra lutra (Linnaeus, 1758) (Su samuru)

TAKIM: ARTIODACTYLA (ÇİFT TOYNAKLILAR)

14. Suidae
Sus scrofa scrofa (Linnaeus, 1758) Yaban domuzu

15. Bovidae
Capra aegagrus Erxleben, 177 (Yaban Keçisi)

Sulak Alan ve Etrafında Bulunan Hayvan Toplulukları:

“Sulak Alan Kullanımı” hanesine üreme için Ü, Göç için G, kışlama için K, sürekli için S yazılmıştır.
“Durumu” hanesine iyi için İ, nadir için N, tehlike altında için T yazılmıştır.
“EN” (Endangered: tehlike altında); “R” (Rare: nadir); “V” (Vulnerable: duyarlı); “K” (Insufficiently known: yeterince bilinmeyenler); “I” (Indeterminated: meçhul); “DD” (Data deficient: yetersiz bilgi), “NE” (Not evaluated: değerlendirilemedi); “LR” (Lower risk: düşük risk).

Balıklar

Bilimsel ismi	Yerel ismi	Sulak alan kullanımı	Koruma Statüsü
Acanthobrama marmid	Marmid kızılkanat	S	LR
Acanthobrama terrasacte		S	LR
Alburnoides hipunctatus fasciatus	Noktalı incibalıği	S	LR
Alburnus heckeli		S	NE
Aspius vorax	Kocaağız	S	VU
Barbus xanthopterus	Sarı bıyıklıbalık	S	DD
Barbus esocinus	Cero	S	DD
Barbus rajonorun mystaceus	Bıyıklı balık, siring	S	DD
Barbus capito pectoralis	Benekli bıyıklıbalık	S	LR
Bertinius subquicuncinatus	Siring	S	DD
Tor grypus	Komando balığı	S	VU
Carasobarbus hiteus	Şebot	S	VU
Barbus mezopotamicus	İripullu	S	LR
Kosswigobarbus koswigi		S	VU
Cypinus carpio	Sazan	S	VU
Chalcalburnus mossulensis	Musul kolyozu	S	LR

Chondrostoma regium	Kababurun	S	LR
Cyprinion macrostomus	Beneklisazan	S	LR
Garra (Garra) rufa obtusa	Yağlıbalık	S	VU
Garra (Discognatus) variabilis		S	VU
Leuciscus cephalus	Tatlısu kefali (behran)	S	VU
Leuciscus lepidus	Behran	S	LR
Capoeta trutta	Berat (çepiç)	S	LR
Capoeta capoeta umbla	Karabalık	S	LR
Cohitis sp.	Taşısıran	S	LR
Neomacheilus tigris	Dicle çöpçübalığı	S	DD
N. panthera	Çöpçübalığı	S	NE
N. malapterurus	Çöpçübalığı	S	NE
N. angoreo	Çöpçübalığı	S	NE
N. insignis euphraticus	Fırat çöpçübalığı	S	DD
Turcineomakhelies kosswigi	Çöpçübalığı	S	NE
Siturus triostegus	Yayın balığı		NE
Bagrus halepensis	Yeşilyayın (kedibalığı)	S	VU
Mytus calvilli		S	VU
M. petusis		S	VU
Giptothorax sp.	Vantuzlu yayın	S	VU
Aphanius asipimatus		S	VU
Gambusia affinis	Sivrisinek balığı	S	VU
Liza abu Kefal G DD			
Mustacembellus simack	Tatlısu yılanbalığı	S	VU
Amfibiler (Çift yaşamlılar)			
Hyla arborea	Yeşil kurbağa	S	
Rana ridibunda	Su kurbağası	S	
Sürüngenler			
Mauremys c. caspica	Su kaplumbağası	S	
Rafetus euphraticus	Fırat kaplumbağası		EN
Yılanlar			
Natrix tessellata	Su yılanı	S	

Kuşlar

NESLİ TÜKENME TEHLİKESİ ALTINDAKİ TÜRLER

Cygnus cygnus (Ötücü Kuğu)
Pandion haliaetus (Balık Kartalı)
Grus grus (Turna)
Ceryle rudis (Alaca Yalıçapkını)
Otis tarda (Toy)

BÜYÜK TEHDİT ALTINDAKİ KUŞ TÜRLERİ

Podiceps cristatus (Tepeli batağan)
Podiceps grisegena (Kızılboyunlu batağan)
Egretta alba (Büyük ak balıkçıl)
Bubulcus ibis (Sığır balıkçılı)
Tadorna ferruginea (Angıt)
Buteo rufinus (Kızıl şahin)
Neophron percnopterus (Küçük akbaba)
Ammoperdix griseogularis (Kum keklığı)
Haplopterus spinosus (Mahmuzlu kızkuşu)
Gelocheilidon nilotica (Gülen sumru)
Remiz pendulinus (Çulhakuşu)
Podiceps nigricollis (Karaboyunlu batağan)
Phalacrocorax carbo (Karabatak)

Ardea purpurea (Erguvani balıkçıl)
Egretta garzetta (Küçük ak balıkçıl)
Circus macrourus (Bozkır delicesi)
Hieraetus pennatus (Küçük kartal)
Gypus fulvus (Kızıl akbaba)
Alectoris chukar (Kımalı keklik)
Charadrius dubius (Küçük halkalı cılıbit)
Chlidonias leucopterus (Akkanatlı sumru)
Streptopelia turtur (Üveyik)
Tyto alba (Peçeli baykuş)
Caprimulgus europaeus (Çobanaldatan)

TEHDİT ALTINDAKİ KUŞ TÜRLERİ

Tachybaptus ruficollis (Küçük batağan)
Ardeola ralloides (Alaca balıkçıl)
Ixobrychus minutus (Küçük balaban)
Plegadis falcinellus (Çeltikçi)
Ardea cinerea (Gri balıkçıl)
Nycticorax nycticorax (Gece balıkçılı)
Ciconia ciconia (Leylek)
Anas strepera (Boz ördek)
Anas clypeata (Kaşıkğaga)
Circus aeruginosus (Saz delicesi)
Circus pygargus (Çayır delicesi)
Pernis apivorus (Arı şahini)
Himantopus himantopus (Uzunbacak)
Athene noctua (Kukumav)
Anthus campestris (Kır incirkuşu)
Anas querquedula (Çıkrıkçın)
Circus cyneus (Gökçe delice)
Buteo buteo (Şahin)
Falco subbuteo (Delice doğan)
Tringa totanus (Kızılbacak)
Glaucopis pratensis (Bataklık kırlangıcı)
Dendrocygna syriacus (Alaca ağaçkakan)
Calandrella rufescens (Bozkır toygarı)
Troglodytes troglodytes (Çitkuşu)
Luscinia megarhynchos (Bülbül)
Emberiza hortulana (Kirazkuşu)
Oenanthe oenanthe (Kuyrukkakan)
Emberiza melanocephala (Karabaşlı kirazkuşu)

POTANSİYEL TEHLİKE ALTINDAKİ KUŞ TÜRLERİ

Anas platyrhynchos (Yeşilbaş)
Anas penelope (Fiyu)
Aythya nyroca (Pasbaş patka)
Accipiter nisus (Atmaca)
Coturnix coturnix (Bildircin)
Vanellus vanellus (Kızkuşu)
Sterna albifrons (Küçük sumru)
Apus apus (Ebabil)
Motacilla cinerea (Dağ kuyruksallayanı)
Cettia cetti (Kamışbülbülü)
Carduelis carduelis (Saka)
Anas acuta (Kilkuyruk)
Netta rufina (Macar ördeği)

Aythya fuligula (Tepeli patka)
Milvus migrans (Kara çaylak)
Falco tinnunculus (Kerkenez)
Gallinula chloropus (Sutavuğu)
Sterna hirundo (Sumru)
Columba palumbus (Tahtalı)
Merops apiaster (Arıkuşu)
Delichon urbica (Ev kırlangıcı)
Motacilla alba (Ak kuyruksallayan)
Carduelis chloris (Florya)
Emberiza schoeniclus (Bataklık kirazkuşu)
Anser albifrons (Sakarca)
Tringa ochropus (Yeşil düdükçün)
Gallinago gallinago (Çulluk)
Tringa nebularia (Yeşilbacak)
Limosa limosa (Çamur çulluğu)
Larus genei (İncegagalı martı)
Tringa stagnatilis (Bataklık düdükçünü)
Larus ridibundus (Karabaş martı)

D.6. Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Diyarbakır, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır. Diyarbakır surları burçların büyüklüğü ve yüksekliği itibarıyla birinci, uzunluğu bakımından Çin Seddinden sonra dünyada ikinci olarak bilinmektedir. Surlarda dört ana kapı (Dağkapı, Urfakapı, Mardinkapı ve Yenikapı) ayrıca surların üzerinde 82 burç vardır. Duvarların yüksekliği 12 m., genişliği 12 m., uzunluğu ise 5 km. dir.

Surlarda bulunan önemli burçlar: Keçi burcu, Yedi kardeş burcu, Evli beden (Ben-u sen) burcudur. Her tarafı çeşitli devir ve medeniyetleri yansıtan kitabeler, asma ve kabartma motiflerle doludur.

Çeşitli yazıtlar, meyve ve tahıl motifleri, silah şekilleri, güneş ve yıldız sembolleri, gamalı haç, kaplan, boğa, çift başlı kartal, akrep ve at kabartmaları bulunmaktadır.

İlk yapılış tarihi bilinmemekte, ancak M.S. 349 yılında Roma imparatoru Konstantinos tarafından genişletilerek bazı kısımları onarılmıştır. Bugünkü şeklini Büyük imparator Justinianus tarafından yaptırılan onarımla almıştır

Diyarbakır il merkezinde bulunan tarihi Diyarbakır Surları'nın etrafı surların koruma alanı veya koruma bandı olarak belirlenmiştir.

Sit türleri kentsel sit, doğal sit, arkeolojik sit, tarihi sit alanlarıdır.

Kentsel ve yöresel nitelikleri, mimari ve sanat tarihi açısından gösterdikleri fiziksel özellikleri ve bu özellikleri ile oluşan çevrenin dönemin sosyoekonomik, sosyokültürel yapılanmasını, yaşam biçimini yansıtarak bir arada bulunduran ve bu açılardan doku bütünlüğü gösteren alanlar kentsel sit alanlarıdır. Diyarbakır Suriçi bölgesi kentsel sit alanıdır.

ÇAYÖNÜ: Arkeolojik Sit

Diyarbakır'ın 65 kilometre kuzey batısında, Ergani yakınlarında, Sinek çayı kıyısında yer alan eski bir yerleşim merkezidir. Yapılan araştırmalarda yörenin tarihi M.Ö. 7500 Yıllarına, Cilali Taş Devrine kadar inmektedir. Yakın doğunun açılmış en büyük Neolitik kültür alanıdır. Çayönü buluntuları Diyarbakır Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir.

ÇERMİK KAPLICALARI: Doğal Sit

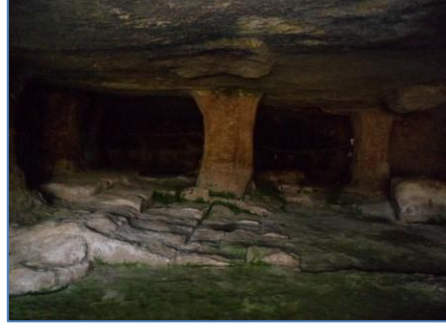
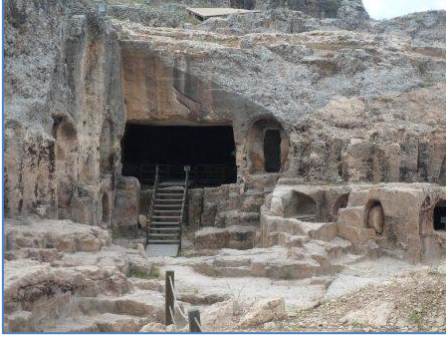
Çermik İlçesinin 3 km. doğusunda yer alan kaplıca, Türkiye'nin en önemli kaynakları arasındadır. İstanbul Tıp Fakültesi'nce yapılan analizlere göre iltihaplı romatizmalarda, üst solunum enfeksiyonlarında ve kadın hastalıklarında olumlu etkileri olduğu saptanmıştır. Sıcaklığı 48.2 °C ve akım değeri 10 lt/sn'dir.

DAKYANUS HAREBELERİ VE ESHAB-I KEHF MAĞARALARI: Tarihi Sit

Efsanesi tüm dünyaca bilinen, çeşitli ülke ve şehirlerin sahip çıktığı Eshab-ı Kehf (Yedi Uyuyanlar) Mağarası'nın aslı, yine efsanede adı geçen Dakyanus şehri ile birlikte Diyarbakır'ın Lice ilçesi yakınındadır. Mağaraya yaya olarak dört saat uzaklıkta Fis ovasındaki Dakyanus şehri kalıntılarında zaman zaman eski paralara heykellere, işlemeli taşlara ve sütunlara rastlanmaktadır. 17.08.2011 tarihli ve 28028 sayılı Resmi Gazete de yayımlanan 648 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 51.maddesi ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu'na eklenen Ek Madde-4 ile “ **tabiat varlıkları ve doğal sit alanları**” ile ilgili görev ve yetkiler Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na devredilmiştir. Bu çerçevesinde Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğümüze devrolunan tescilli kültür ve tabiat varlıkları aşağıda verilmiştir.

Çizelge D.2. Diyarbakır İli Tescilli Sit Alanları

DOSYA NO	SİT ALANININ ADI	KARAR TARİHİ VE NOSU	KURULUN ADI
21.00/345	Çakmakaş köyü Avludere köşkü bahçesi içinde Çınar Ağacı	21.12.1996/1922	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.07./06	Ergani ilçesi Hilar köyü Harabe/Hilar Mağaraları ve Kayalıkları	10.02.1990/390	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.12./13	Silvan ilçesi Hasuni Mağaraları	08.12.1990/640	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.07./09	Ergani İlçesi Belediye binası ile Halk Eğitim Merkezi çevresi Çınar Ağaçları ve Yeşil Alanlar	23.10.1993/1362	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.13./06	Kocaköy ve Hani İlçe Sınırları içerisindeki Ambar Vadisi	30.04.2009/2206	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.02./05	Çermik İlçesi Termal Kaplıcaları ve Çevresi	23.10.1993/1361	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü

Resim D.1 Ergani ilçesi Hilar köyü Harabe/Hilar Mağaraları ve Kayalıkları

Resim D.2. Kocaköy ve Hani İlçe Sınırları içerisindeki Ambar Vadisi

Resim D.3 Silvan İlçesi Hasuni Mağaraları

D.7. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde bulunan Diyarbakır surları, burçların büyüklüğü ve yüksekliği itibariyle birinci, uzunluğu bakımından Çin Seddinden sonra dünyada ikinci olarak bilinmektedir.

İlimiz sınırları dâhilinde milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı, tabiat koruma alanı bulunmamaktadır. Eğil ilçesinde tabiat parkı kurulması ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

İlimizde sulak alanlar kapsamında değerlendirilebilecek önemli akarsular, göletler ve baraj gölleri mevcuttur. Bu rezervuarlarla ilgili koruma ve yönetim planlama çalışmaları devam etmektedir.

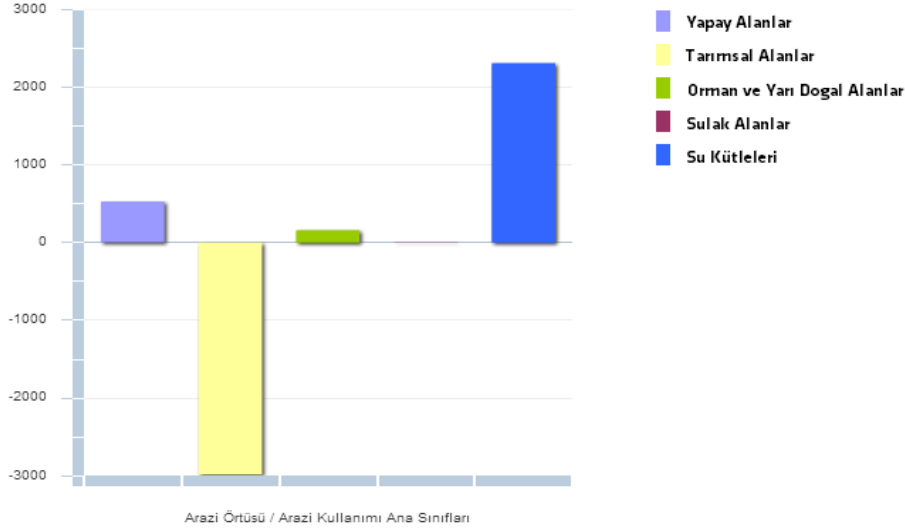
Kaynaklar

1. Orman, Su 15.Bölge Müdürlüğü Diyarbakır Şube Müdürlüğü
2. Orman İşletme Müdürlüğü
3. Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

E. ARAZİ KULLANIMI

E.1. Arazi Kullanım Verileri

Tarım Arazilerin Dağılımı

Grafik E.1. Diyarbakır İli 2000 – 2006 Yılı Arazi Kullanım Sınıfları (<http://aris.ormansu.gov.tr/csa/>)

ARAZİ DAĞILIMI

CİNSİ	Alan (ha)	Yüzde %
YAPAY BÖLGELER	15,256.85	1.00062
TARIMSAL ALANLAR	624,933.50	
ORMAN YERİ VE YARI DOĞAL ALANLAR	625,558.12	41.02760
SULAK ALANLAR	420.34	0.02757
SU KÜTLELERİ	21,032.05	1.37940

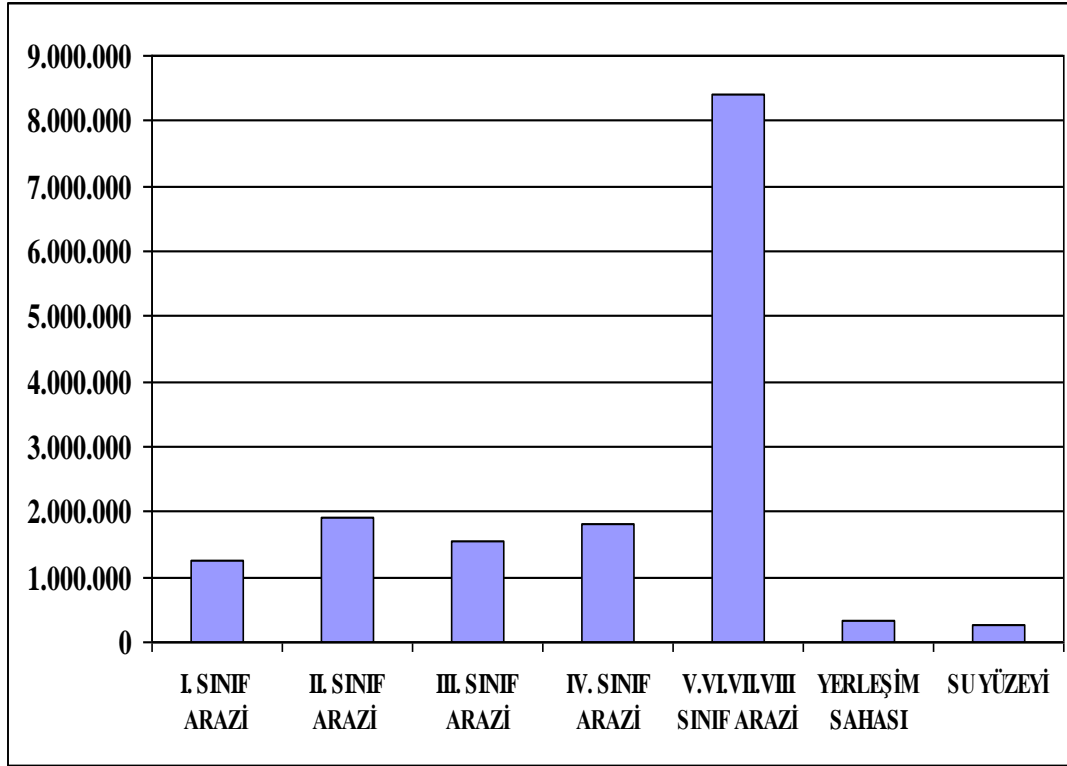
Kaynak: 2006 <http://aris.ormansu.gov.tr/csa/>

Arazi Sınıflaması

ARAZİ SINIFLAMASI	ALAN (Da.)	%
I. SINIF ARAZİ	1.252.860	8
II. SINIF ARAZİ	1.913.670	12
III. SINIF ARAZİ	1.552.230	10
IV. SINIF ARAZİ	1.828.170	12
V.VI.VII.VIII SINIF ARAZİ	8.393.790	54
YERLEŞİM SAHASI	337.184	2
SU YÜZEYİ	277.096	2
T O P L A M	15.555.000	

Kaynak: 1997 Köy Hizmetleri

Diyarbakır İli Arazi Sınıflaması

Grafik E.2 – İlimizin 1997 Yılı Arazi Kullanım Durumu, Kaynak: 1997 Köy Hizmetleri

İşletmede olan büyük su işleri	: 23 664 ha, % 5
Batman - Silvan Sağ Sahil Sulaması	: 7 590 ha
Çınar - Göksu Barajı Sulaması	: 3 582 ha
Devegeçidi Barajı Sulaması	: 5 800 ha
Dicle PII Sulaması	: 4 758 ha
Dicle P5 Sağ Anakanal Sulaması	: 1 934 ha
İşletmede olan küçük su işleri	: 1 849 ha, % 1
İl Toplamı	: 443 928 ha, %100

Diğer Sulamalar	
Kooperatif Sulamaları	: 190 ha (Brüt)
	: 190 ha (Net)
KHGM Sulamaları	: 8 911 ha (Net)
Halk Sulamaları	: 69 587 ha (Net)
Diğer Sulamalar Toplamı	: 78 688 ha (net)

İl Genel Sulamalar Toplamı : 522 616 ha

Kaynak:DSİ 10.Bölge Müdürlüğü, Diyarbakır (2013)

E.2. Mekânsal Planlama

E.2.1. Çevre düzeni planı

İlimizin onaylanmış 1/100.000 lik çevre düzeni planı bulunmaktadır. Planın büyük olması nedeniyle tek A4 boyutunda verilememiştir. Bakanlığımız ve İl Müdürlüğümüzün web sayfasından (<http://www.csb.gov.tr/gm/mpgm/index.php?Sayfa=sayfaicerik&IcId=483>) bahse konu plana ulaşabilmektedir. Söz konusu plan Bakanlığımız tarafından Adıyaman-Urfa-Diyarbakır Bölgesi Havza Planı kapsamında hazırlanmış ve onaylanarak yürürlüğe girmiş üst ölçekli bir plandır.

E.3. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizin arazi varlığının büyük kısmını Tarım ve Orman Arazileri oluşturmaktadır. İlimizin onaylanmış 1/100.000 lik çevre düzeni planı bulunmaktadır.

Kaynaklar

- 1-D.S.İ. 10. Bölge Müdürlüğü
- 2-DİSKİ Genel Müdürlüğü
- 3-Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü
- 4-Dicle Üniversitesi (Çevre Araştırma Merkezi)
- 5-Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

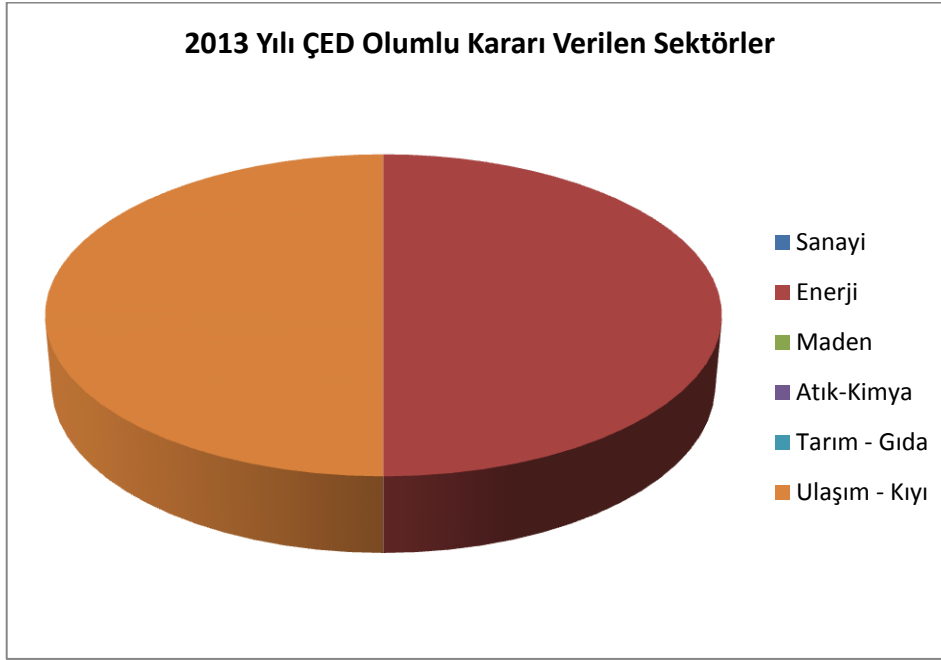
F. ÇED, ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ

F.1. ÇED İşlemleri

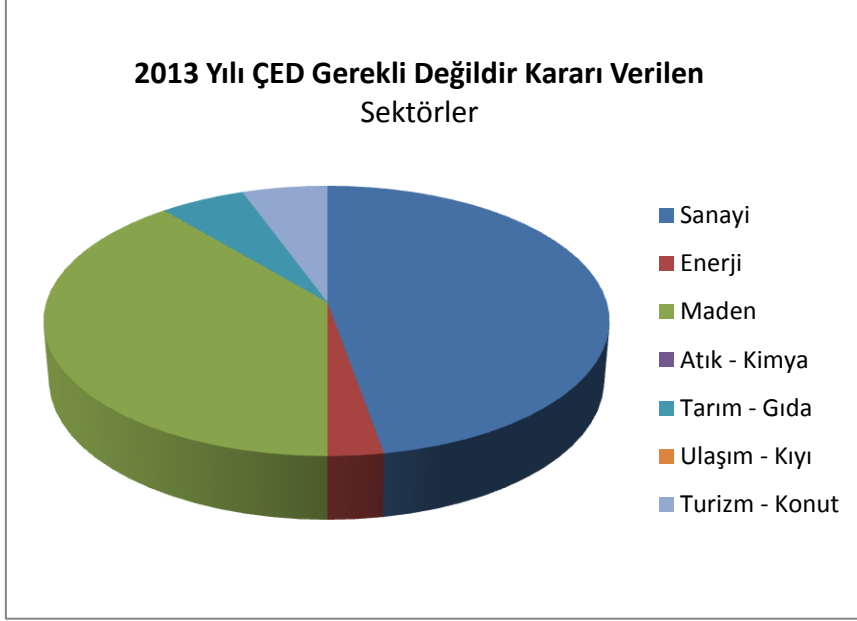
2013 Yılı içerisinde ilimizde “Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği” kapsamında, 28 adet proje başvurusu için ÇED Gerekli Değildir Belgesi, 9 adet proje için ise Bakanlığımıza ÇED Olumlu Belgesi düzenlenmiştir. 131 adet proje başvurusu ise kapsam dışı değerlendirilmiş olup gerekli muafiyet izinleri düzenlenmiştir.

Çizelge F.1 – İlimizde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 Yılı İçerisinde Alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının Sektörel Dağılımı (DÇŞİM, 2013)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	14	1	17	2	-	-	2	34
ÇED Olumlu Kararı	-	1	-	-	-	1	-	2

Grafik F.1 – İlimizde 2013 Yılı ÇED Olumlu Kararı Verilen Projelerin Sektörel Dağılımı (DÇŞİM, 2013)

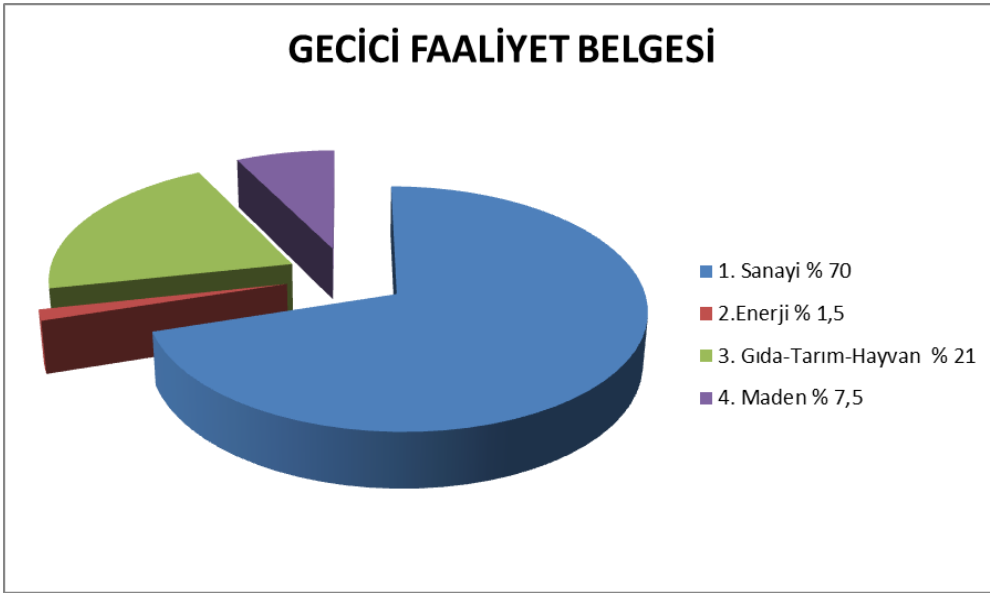

Grafik F.2 – İlimizde 2013 Yılı ÇED Gerekli Değildir Kararı Verilen Projelerin Sektörel Dağılımı(DÇŞİM,2013)

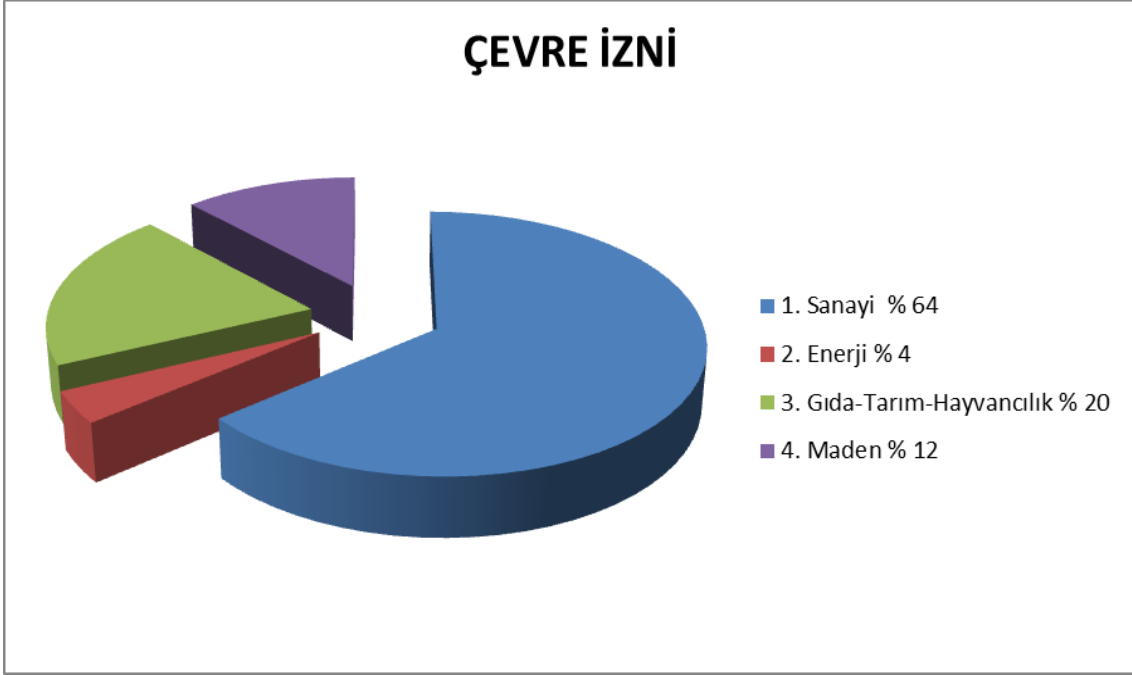
F.2. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge F.2 – İlimizde 2013 Yılında ÇŞİM Tarafından Verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi Sayıları (DÇŞİM, 2013)

Uygunluk Yazısı	Uygunsuzluk Yazısı	Kapsam Dışı Yazısı	Geçici Faaliyet Belgesi (GFB)	Geçici Faaliyet Belgesi Red (GFB)	Çevre İzni
116	26	37	147	10	95

Grafik F.3 – İlimizde 2013 Yılında Verilen Geçici Faaliyet Belgelerinin Sektörlere Göre Dağılımı(DÇŞİM,2013)

Grafik F.4 - İlimizde 2013 Yılında Verilen Çevre İzni Konuları (DÇŞİM, 2013)

F.3. Sonuç ve Değerlendirme

2013 Yılı içerisinde ilimizde “Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği” kapsamında, 34 adet proje başvurusu için ÇED Gerekli Değildir Belgesi, 2 adet proje için ise Bakanlığımıza ÇED Olumlu Belgesi düzenlenmiştir. 131 adet proje başvurusu ise kapsam dışı değerlendirilmiş olup gerekli muafiyet izinleri düzenlenmiştir.

İl Müdürlüğümüzce ÇED Belgesi ve ÇED Olumlu Belgesi düzenlenen bu tesislerin izleme ve kontrol denetimlerinde; 2013 yılı içerisinde 1 adet tesise idari para cezası kesilmiş ve 2 adet tesise faaliyetlerinin durdurulması idari işlemleri uygulanmıştır.

2013 Yılı içerisinde ilimizde “Çevre Kanununca Alınması Gereken İzin ve Lisanslar Hakkında Yönetmelik” kapsamında red edilen geçici faaliyet başvuruları 10 adet olup, 147 adet Geçici Faaliyet Belgesi, 95 adet çevre izni/ çevre lisansı verilmiştir.

Kaynaklar

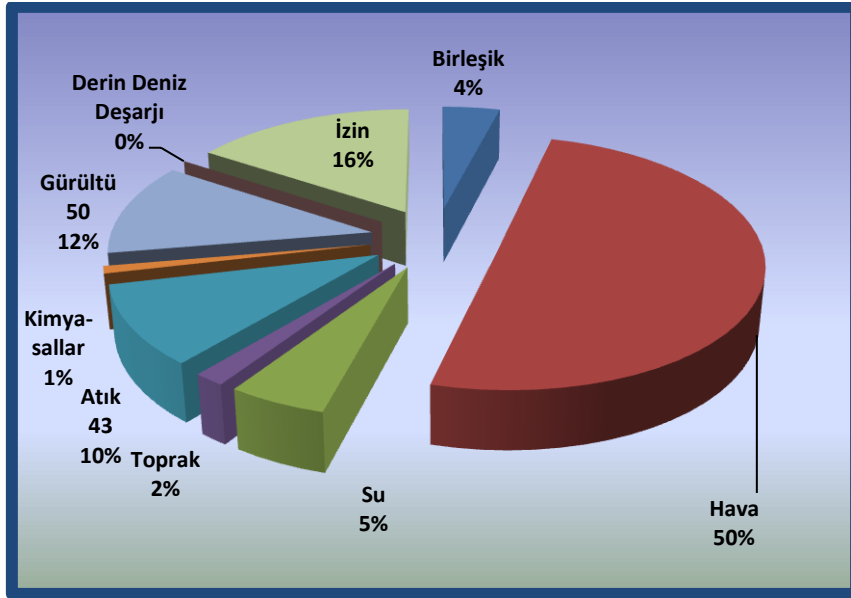
1-Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

G. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI

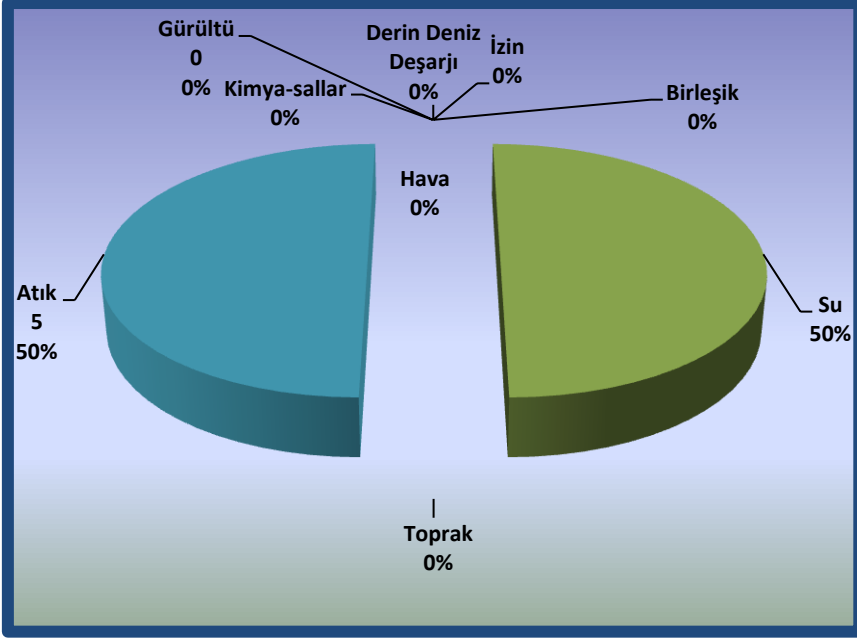
G.1. Çevre Denetimleri

Çizelge G.1 – İlimizde 2013 Yılında ÇŞİM Tarafından Gerçekleştirilen Denetimlerin Sayısı (DÇŞİM,2013)

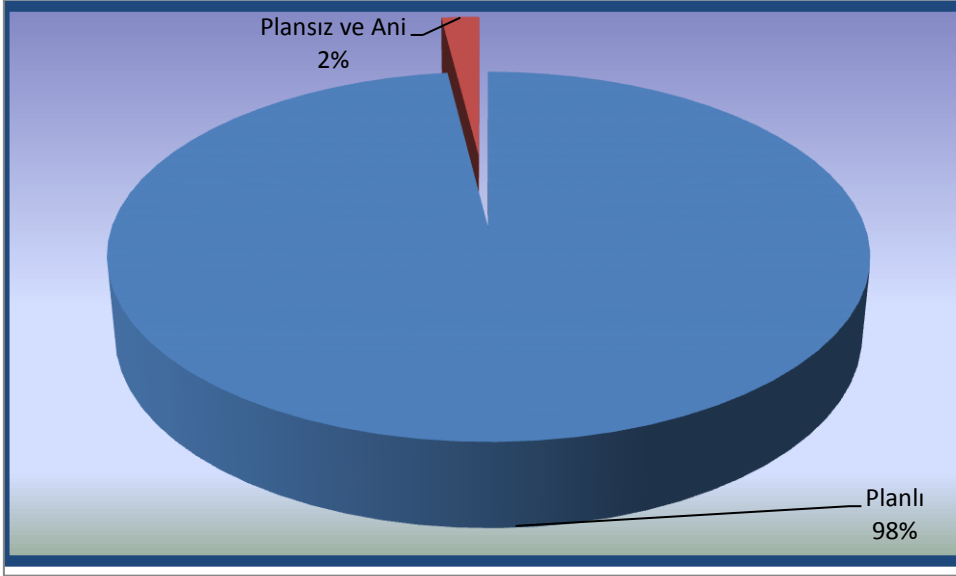
Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimya-sallar	Gürültü	Derin Deniz Deşarjı	ÇED	İzin	Toplam
Planlı denetimler	17	210	22	7	43	4	50	0	40	95	488
Ani (plansız) denetimler	0	0	5	0	5	0	0	0	0	0	10
Genel toplam	17	210	27	7	48	4	50	0	40	95	498

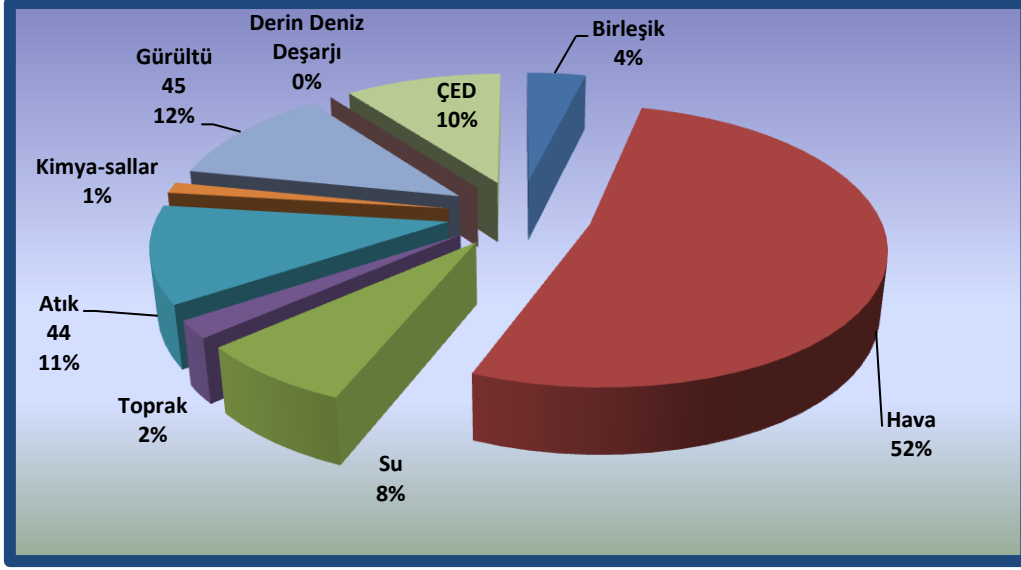
Grafik G.1-İlimizde ÇŞİM Tarafından 2013 Yılında Gerçekleştirilen Planlı Denetimlerin Konularına Göre Dağılımı(DÇŞİM,2013)

Grafik G.2-İlimizde ÇŞİM Tarafından 2013 Yılında Gerçekleştirilen Plansız Denetimlerin Konularına Göre Dağılımı (DÇŞİM, 2013)

Grafik G.3-İlimizde ÇŞİM Tarafından 2013 Yılında Gerçekleştirilen Planlı ve Ani Çevre Denetimlerinin Dağılımı (DÇŞİM, 2013)

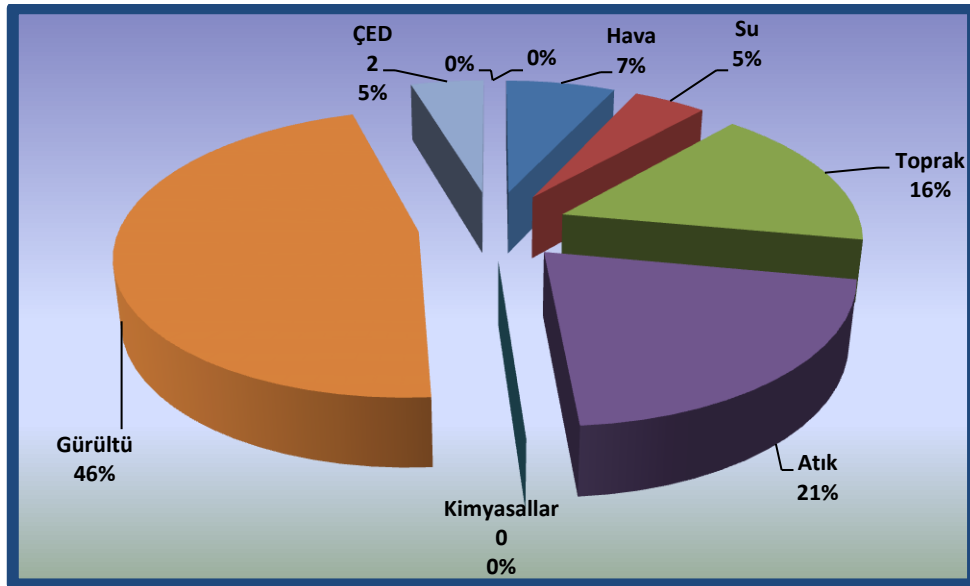

Grafik G.4– İlimizde ÇŞİM Tarafından 2013 Yılında Gerçekleştirilen Tüm Denetimlerin Konularına Göre Dağılımı(DÇŞİM,2013)

G.2. Şikâyetlerin Değerlendirilmesi

Çizelge G.2 – İlimizde 2013 Yılında ÇŞİM'e Gelen Tüm Şikâyetler ve Bunların Değerlendirilme Durumları(DÇŞİM,2013)

GÜRÜLTÜ	HAVA KİRLİLİĞİ	KOKU	TOPLAM ŞİKAYET
27	9	3	35

Grafik G.5 – İlimizde 2013Yılında ÇŞİM Gelen Şikâyetlerin Konulara Göre Dağılımı(DÇŞİM, 2013)

G.3. İdari Yaptırımlar

Çizelge G.3–İlimizde 2013 Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan Ceza Miktarları ve Sayısı (DÇŞİM,2013)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)								160.777	160.777
Uygulanan Ceza Sayısı								14	14

Grafik G.6 – İlimizde2013 Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan İdari Para Cezalarının Konulara Göre Dağılımı(DÇŞİM, 2013)

G.4. Çevre Kanunu Uyarınca Durdurma Cezası Uygulamaları

2013 yılı içerisinde 1 adet tesise idari para cezası kesilmiş ve 2 adet tesise faaliyetlerinin durdurulması idari işlemleri uygulanmıştır.

G.5. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde 2013 Yılında Müdürlüğümüz tarafından, 488 planlı denetim, 10 ani (plansız) denetim olmak üzere toplam 498 denetim yapılmıştır.

Kaynaklar

1-Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

H. ÇEVRE EĞİTİMLERİ

İl M¼d¼rl¼g¼m¼z, 5 Haziran D¼nya evre G¼n¼, Bağlar İlçe Milli EĞitim M¼d¼rl¼Đ¼ ile koordineli olarak 200 İlkokul oğrencisi ile birlikte, Aygaz A.Ő. Diyarbakır dolum tesislerinde kutlama yaptı. G¼n¼n anısına renkli g¼r¼nt¼lerin sergilendiği bir program d¼zenlendi.

I.İL BAZINDA ÇEVRESEL GÖSTERGELER

1. GENEL 1.1. NÜFUS

NÜFUS									
GÖSTERGE: Nüfus artış hızı									
TANIM: Belirli bir dönemde, İl için nüfus büyüklüğünün ortalama yıllık artışıdır.									
Kaynak: TÜİK									
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: 1990-2013 dönemi İl nüfus artış hızı (%), Nüfus yoğunluğu (kişi/km ²)									
Durum ve eğilimler;									
Yıllar	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003
Nüfus	1094996					1362708			
Nüfus Artış Hızı (%o)	31,70					21,87			
Yıllar	2004-2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Nüfus			1460714	1492828	1515011	1528958	1570943	1592167	1607437
Nüfus Artış Hızı (%o)			-	21,7	14,9	9,2	27,1	13,4	10,5
Değerlendirme ve Sonuçlar									
Türkiye’de nüfus artış hızı 1990 yılında %17 iken, 2005 yılında %12,3’e gerilemiştir. Ancak toplam nüfus artmaya devam etmiştir. 2008 yılı verilerine göre toplam nüfus 71.079.000 kişi, nüfus artış hızı ise %11,5’tir.									
Toplam nüfus artmaya devam etmektedir. Nüfusun kentsel alanlarda yoğunlaşması, bu alanlarda çevre üzerinde baskının artması anlamına gelmektedir.									

NÜFUS		
GÖSTERGE: Kentsel nüfus oranı		
TANIM: Belirli bir tarihte kentsel alan olarak tanımlanmış 20.001 ve üzeri nüfusa sahip yerleşim yerlerinde yaşayan nüfusun toplam nüfus içindeki oranıdır.		
Kaynak: TÜİK		
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: 1990-2013 dönemi yıllık (1927, 1950 ve 1980 yılları da olacak şekilde) kırsal ve kentsel nüfus oranı (%),Türkiye geneli oranlarıyla karşılaştırılması		
Durum ve eğilimler:		
	İl ve İlçe Merkezleri (%)	Belde ve Köyler (%)
1927	24,41	75,59
1950	24,60	75,40
1980	48,10	51,90
1990	54,85	45,15
2000	60	40
2010	71,3	28,7
(2013)	72,56	27,44
Değerlendirme ve Sonuçlar		
Ülkemizde 1990 yılında %51,32 olan kentsel nüfus oranı 2000 yılında %59,25’e yükselmiştir. Hızlı kentleşme ile birlikte sosyal, ekonomik, demografik ve çevresel sorunlar ortaya çıkmıştır. Plansız kentleşme ve gecekondulaşma ile hizmet sunumu bakımından sorunlu kentler oluşmuş ve çevre sorunları hızla büyümüştür. Ülkemizde artan kentsel nüfus oranına paralel olarak kentlerde yaşanan çevre sorunlarının da artması olasıdır.		

1.2 SANAYİ

SANAYİ		
GÖSTERGE: Sanayi Bölgeleri		
TANIM: Sanayinin belli alanlarda yapılmasını sağlamak, kentleşmeyi yönlendirmek, çevre sorunlarını önlemek gibi amaçlarla mal ve hizmet üretim bölgeleri olarak hizmet sunmayı amaçlayan organize sanayi bölgeleri vb. sanayi bölgelerinin sayısının, toplam alanlarının ve ildeki planlı sanayileşme oranının zaman serisinde ifade edilmesidir.		
Kaynak: Sanayi İl Müdürlükleri, İl Sanayi Odası		
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İlde bulunan sanayi kuruluşlarının sayısı, sektörlerine göre sanayi bölgelerinin (Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri, Endüstri İhtisas Bölgesi ilan edilmiş alanlar, Büyük Sanayi Siteleri vb.) sayısı, kapasitesi, alanı (ha), OSB ve diğer sanayi alanlarında yer alan sanayi kuruluşlarının sayısının ildeki tüm sanayi kuruluşları sayısına oranı (%)		
Durum ve eğilimler;		
Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi'nde parsel durumu ve firma bilgileri		
İŞLETMENİN DURUMU	FİRMA SAYISI	TAHSİS EDİLEN PARSEL SAYISI
Üretimde olan	126	141 (%62,11)
İnşaat aşamasında olan	28	29 (%12,77)
Proje aşamasında olan	37	36 (%15,86)
Kapalı olan	14	16 (%7,04)
Revize İmar Planında Takas İçin Ayrılan, Engbeli Ve Boş Olan Parseller	-	5 (%2,20)
TOPLAM	205	227 (%100)
Değerlendirme ve Sonuçlar.		
<p>Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi 532 hektarlık alana kurulmuş ve 227 parsel ayrılmıştır. Doluluk oranı; üretime geçen firmalar temel alındığında şu anda % 82'dir. Organize Sanayi Bölgesinde bulunan işletmelerin % 24'ü gıda sektörü, % 15'i mermer sanayi, % 17'si tekstil ve çirçir sanayi, % 12'si kimya ve plastik sanayi, % 13'ü metal ve metal ürünlerinin işlenmesi ve % 7'si ise diğer sektörlerden oluşmaktadır.</p> <p>Diyarbakır OSB'ye doğalgaz ve demiryolu hattı getirilmesi çalışmaları ile arıtma tesisi yapılması için çalışmalar devam etmektedir.</p> <p>Mevcut OSB'de arsa tahsis işlemleri tamamlanmıştır. Bazı işletmeler faaliyete geçmiş durumda iken bazıları inşaat, bazıları da proje aşamasındadır. OSB'ye şu anda taleplerinin karşılanmasının mümkün olmadığı 200 civarında başvuru bulunmaktadır. Bu nedenle mevcut OSB'ye yeni alan katma çalışmaları son hızla devam etmektedir. Mevcut OSB ile ilgili veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.</p> <p>Ayrıca ilimizde besicilik alanında faaliyet gösterecek olan Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi inşaat çalışmaları devam etmektedir. Fiziki gerçekleşmesi % 85 civarındadır.</p> <p>İlimizde KOBİ tanımına giren ise 650 civarında işletme vardır ve yaklaşık 12.000 kişi çalışmaktadır. Sanayimizin sektörel dağılımında, ilk sırayı % 25 ile gıda sektörü almaktadır. Madencilik sektörü % 20 civarlarında ikinci sırada yer almaktadır ve bunun % 90'lık kısmı ocaklar da dahil edildiğinde mermer sektöründeki işletmelerdir. Üçüncü sırada tekstil sektörü % 18 ile gelmektedir, bunun % 80'lik kısmı sezonluk çalışan çirçir fabrikalarıdır. Organize Sanayi Bölgesinde bulunan işletmelerin % 24 gıda sektörü % 15'si mermer sanayi % 17 tekstil ve çirçir sanayi %</p>		

12 kimya ve plastik sanayi % 13 metal ve metal ürünlerinin işlenmesi ve % 7 diğer sektörlerden oluşmaktadır.

Organize sanayi bölgesindeki sanayi kuruluşlarının sayısının İlimizdeki tüm sanayi kuruluşları sayısına oranı % 30 civarındadır.

SANAYİ

GÖSTERGE: Madencilik

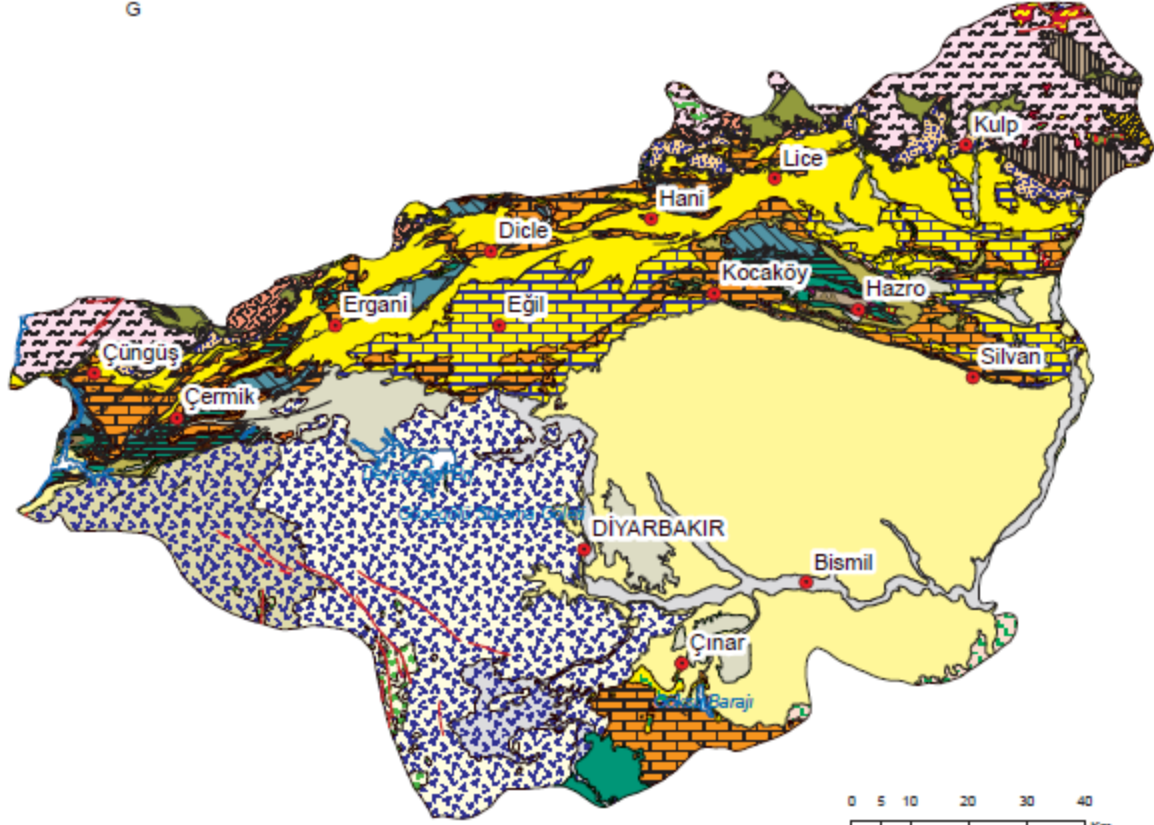
TANIM: Bu gösterge, İlde yer alan farklı ruhsatlandırma grubuna göre verilen bir yılda kayıt altına alınmış maden ocakları, zenginleştirme tesisleri ve depolama alanlarının miktarının yıllara göre değişimini gösterir.

Kaynak:Diyarbakır Valiliği (Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı), MİGEM

Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Türlerine göre maden ocağı ve tesisi sayısı, alanları (ha) ve yıllara göre değişimleri (%),

Durum ve eğilimler;

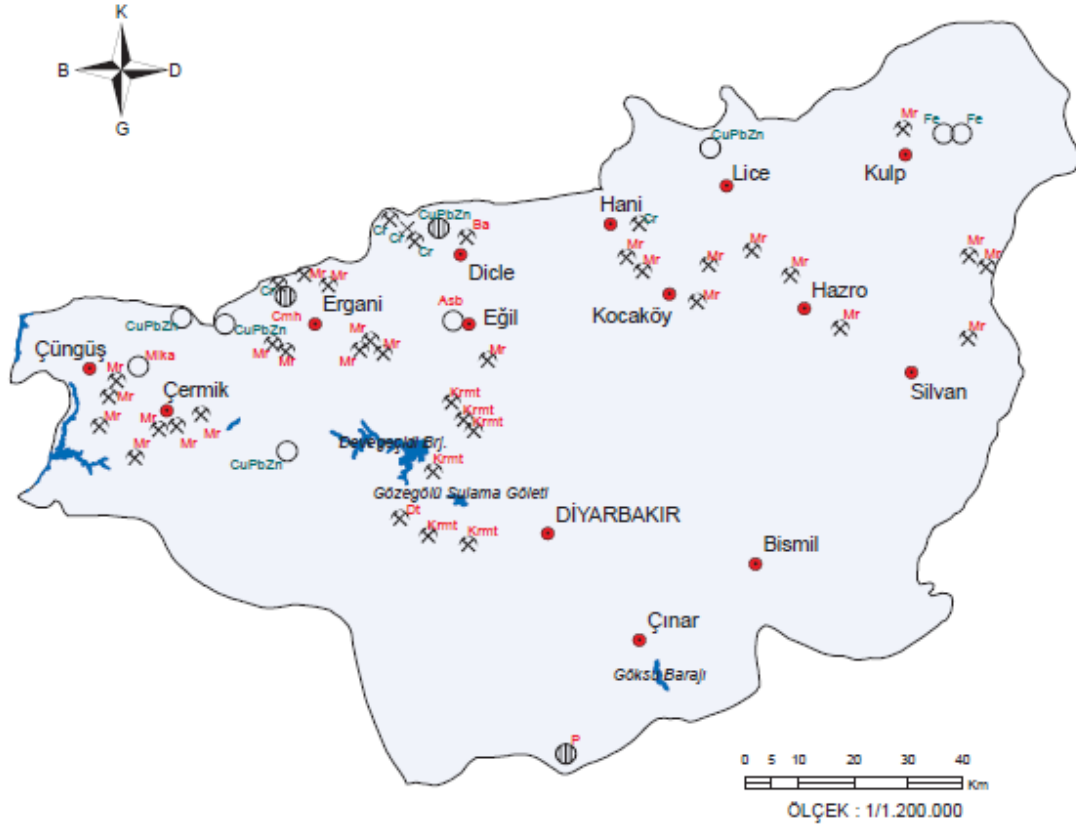
DIYARBAKIR İLİ JEOLojİ HARİTASI

0 5 10 20 30 40
Km

ÖLÇEK : 1/1.200.000

DİYARBAKIR İLİ MADEN YATAKLARI HARİTASI

AÇIKLAMALAR

○ ZUHUR

⊙ YATAK

⊗ İŞLETME

⊗ ESKİ İŞLETME

● Yerleşim merkezi

METALİK MADENLER

ENDÜSTRİYEL HAMMADELER

Asb Asbest

Ba Barit

Cmnh Çimento Hammaddeleri

Cr Krom

CuPbZn Bakır-Kurşun-Çinko

Dt Doğal Taş (Andezit, Bazalt, vb.)

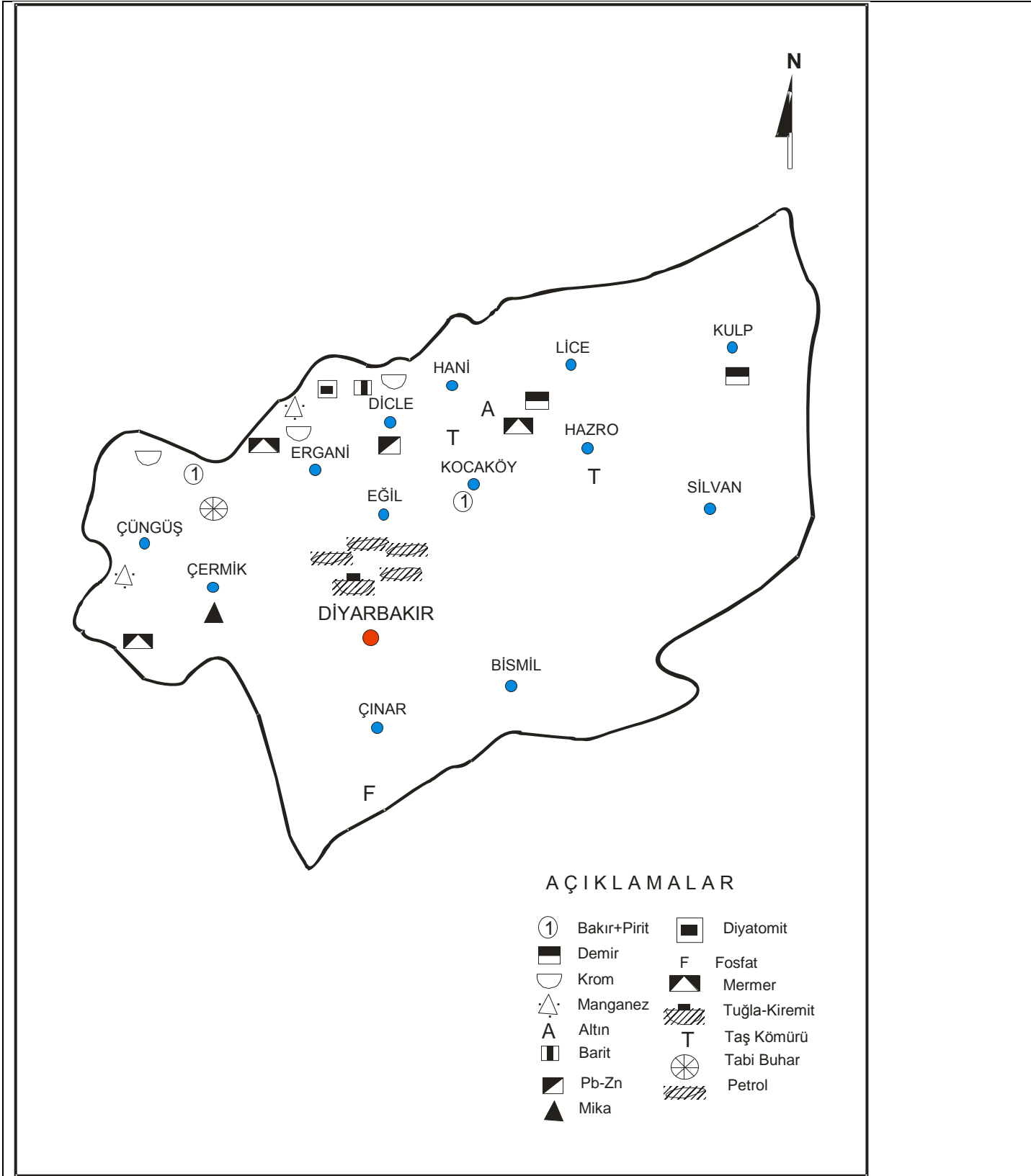
Fe Demir

Krmt Kıymataş (Andezit, Bazalt, vb.)

Mika Mika

Mr Mermer

P Fosfat

Kaynak: MTA

2013 YILINDA VERİLEN GSM RUHSATLARIN LİSTESİ				
	ŞAHIS/FİRMA ADI VEYA ÜNVANI	RUHSAT NO:	FAALİYET KONUSU	İŞLETMENİN ADRESİ
1	NESKO MADENCİLİK SAN.TİC. A.Ş.	2013/01	II-AGRUBU KALKER OCAĞI KIR.ELE.TES.	Sallica köyü Ergani /Diyarbakır
2	DİBAZ MER.GRANİT.BAZALT ÜRN. İŞLT.SAN.TİC.	2013/02	II-AGRUBU BAZALT OCAĞI	Avcısuuyu Köyü Devegeçidi Diyarbakır
3	NİYZAZİ SERT	2013/03	Akaryakıt İstasyonu	Kocalan Köyü Dicle/Diyarbakır
4	ASENKA MERMER	2013/04	II-B GRUB MERMER OCAĞI	KUYU KÖYÜ ÇERMİK/DİYARBAKIR
5	DERYE PETROL	2013/05	Akaryakıt İstasyonu	Bademli Köyü Dicle /DİYARBAKIR
6	ASENKA MERMER	2013/06	II-B GRUB MERMER OCAĞI	KUYU KÖYÜ ÇERMİK/DİYARBAKIR
7	DİBAZ MER.GRANİT.BAZALT ÜRN. İŞLT.SAN.TİC.	2013/07	Bazalt ocağı	Deve geçidi Mevkii/DİYARBAKIR
8	HALİL ERKUL	2013/08	IV.grup Barit Ocağı	Bosmaköy Çüngüş/DİYARBAKIR
9	DSİ 10. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	2013/09	Kum Ocağı	Ambar Köyü Kocaköy/DİYARBAKIR
10	DSİ 10. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	2013/10	Kum Ocağı	Ambar Köyü Kocaköy/DİYARBAKIR
11	DSİ 10. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	2013/11	Kum Ocağı	Bismil/DİYARBAKIR
12	DSİ 10. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	2013/12	Kum Ocağı	Bismil/DİYARBAKIR
13	DSİ 10. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	2013/13	Kum Ocağı	Bismil/DİYARBAKIR
14	GÜNAYDIN PETROL	2013/14	Akaryakıt ve LPG	Aşağıkonak Çınar/DİYARBAKIR
15	DSİ 10. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	2013/15	Kum Ocağı ve eleme tesisi	Bayrambaşı Silvan/DİYARBAKIR
16	LİMAK ÇİMENTO	2013/16	Kalker ocağı	Ergani/DİYARBAKIR

17	FER-PA İNŞAAT	2013/17	Bazalt ocağı	Şükürlü Köyü Çınar/DİYARBAKIR
18	MURAT BANKUR	2013/18	Bazalt ocağı	DİKENTEPE KÖYÜ MERKEZ/DİYARBAKIR
19	SİLVAN HAZIR BETON	2013/19	Kalker ocağı	Silvan/DİYARBAKIR
20	DSİ 10. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	2013/20	Kum eleme ve beton santrali	Ambar Köyü Kocaköy/DİYARBAKIR
21	DSİ 10. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	2013/21	Kalker ocağı	Silvan/DİYARBAKIR

Kaynak: Diyarbakır Valiliği (Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı)

2013 YILINDA VERİLEN I(a) GRUBU KUM-ÇAKIL OCAKLARIN LİSTESİ

S.NO	RUH.TAR. RUH.B.TAR.	FİRMANIN ADI / ÜNVANI	MEVKİİ (B.YER)	RUH. DURM.
1	21/2013/01 04.04.2016	DSİ 10. BÖLGE MÜD.	Ambar/K.Köy	FAAL
2	21/2013/02 04.04.2016	DSİ 10. BÖLGE MÜD.	Ambar/K.Köy	FAAL
3	21/2013/03 04.04.2016	DSİ 10. BÖLGE MÜD.	Ambar/K.Köy	FAAL
4	21/2013/04 04.04.2016	DSİ 10. BÖLGE MÜD.	Ambar/K.Köy	FAAL
5	21/2013/05 04.04.2016	DSİ 10. BÖLGE MÜD.	Ambar/K.Köy	FAAL
6	21/2013/06 11.04.2018	DSİ 10. BÖLGE MÜD.	Bayrambaşı/ Silvan	FAAL
7	19.04.2013/03 19.04.2018	TİMOÇİN Mad.İnş.pet otom. San. Tic.Ltd. Şt.	Sivritepe Yenişehir	FAAL

Kaynak: Diyarbakır Valiliği (Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı)

Değerlendirme ve Sonuçlar.

İlimizde halen 50 civarında mermer ocağı (Çermik, Hani, Lice, Kocaköy, Ergani, Çüngüş, Hazro, Silvan ve Merkez ilçelerinde olmak üzere) faaliyetini sürdürmektedir. Ayrıca TPAO, PERENCO ve ALAADDİN MIDDLE EAST firmalarına ait Merkez, Dicle, Eğil, Hani ve Kocaköy İlçelerinde çok sayıda petrol kuyusu bulunmaktadır.

2. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

GÖSTERGE: Sıcaklık

TANIM: Gösterge, ildeki yıllık ortalama sıcaklık değişimi ve Türkiye ortalamalarıyla karşılaştırılmasını ifade etmektedir.

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İl için 1970-2013 yılları arası yıllık ortalama sıcaklık değerleri (°C), Türkiye Ortalama Değerleri

Durum ve eğilimler;

Diyarbakır ve ilçelerinin uzun yıllar sıcaklık ortalaması (°C)

A Y L A R													
MERKEZ	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK	YILLIK
Diyarbakır	1,5	3,5	8,6	13,8	19,3	26,3	31,2	30,3	24,7	17,1	9,0	3,7	15,8
Bismil	2,5	4,2	8,5	14,6	18,9	25,8	30,4	29,1	23,6	16,7	9,3	4,2	15,7
Çermik	2,8	4,3	8,9	14,4	19,9	26,4	31,0	30,2	24,8	17,9	10,0	4,9	16,3
Çınar	2,2	3,9	7,9	14,8	19,3	26,9	31,7	29,8	26,5	17,5	9,5	3,8	16,2
Çüngüş	-0,1	1,0	5,8	10,9	15,0	22,1	27,4	27,1	21,7	15,5	6,1	-0,7	12,7
Ergani	2,2	3,3	8,0	13,7	19,4	25,6	30,5	30,0	25,1	17,8	9,8	4,3	15,8
Lice	0,8	1,9	6,6	13,1	18,0	24,1	29,0	28,4	23,4	16,1	8,1	3,1	14,4
Hani	2,1	3,0	7,3	13,3	18,0	24,6	29,9	29,7	25,6	17,6	10,0	4,7	15,5
Hazro	2,3	2,8	7,0	13,6	17,6	23,7	28,7	28,7	24,4	17,4	9,2	4,0	15,0
Dicle	2,0	2,4	7,4	13,9	18,7	25,0	30,0	29,6	25,5	17,8	9,3	3,5	15,4
Kulp	2,1	1,8	6,0	13,8	17,7	24,7	29,5	29,2	25,1	17,5	10,3	4,9	15,2

Silvan	2.0	3.5	7.9	13.7	18.3	24.1	27.8	27.1	23.0	16.5	9.5	4.5	14.8
--------	-----	-----	-----	------	------	------	------	------	------	------	-----	-----	------

Diyarbakır İli ve İlçelerinde Otomatik Meteoroloji Gözlem İstasyonları (OMGİ) faaldir.

Değerlendirme ve Sonuçlar.

Serin kuzey rüzgârlarına kapalı bulunan, Diyarbakır ilimiz yılın 4 ayı bunaltıcı sıcaklıklara maruz kalır. Özellikle Temmuz ve Ağustos aylarında sıcaklık değerleri Türkiye'nin en sıcak şehrinin Diyarbakır olduğunu göstermektedir. Diyarbakır'da yaz mevsiminin başlama tarihi ortalama Nisan 17, sona erme tarihi ise ortalama Ekim 26'dır. Ancak yaz mevsiminin uzaması nedeniyle şimdiye kadar yapılan gözlemlerde yaz mevsiminin başlangıcı en erken Mart 17, sona erme tarihi ise en geç Kasım 18 olarak tespit edilmiştir. İlimizde 40 yıllık ortalamaya göre; yıllık sıcaklık ortalaması 15.8 °C dir. En yüksek sıcaklık Ağustos ayında (28.08.1998) 44.8 °C, en düşük sıcaklık ise Aralık ayında (30.12.2006) -24.2 °C, olarak tespit edilmiştir.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

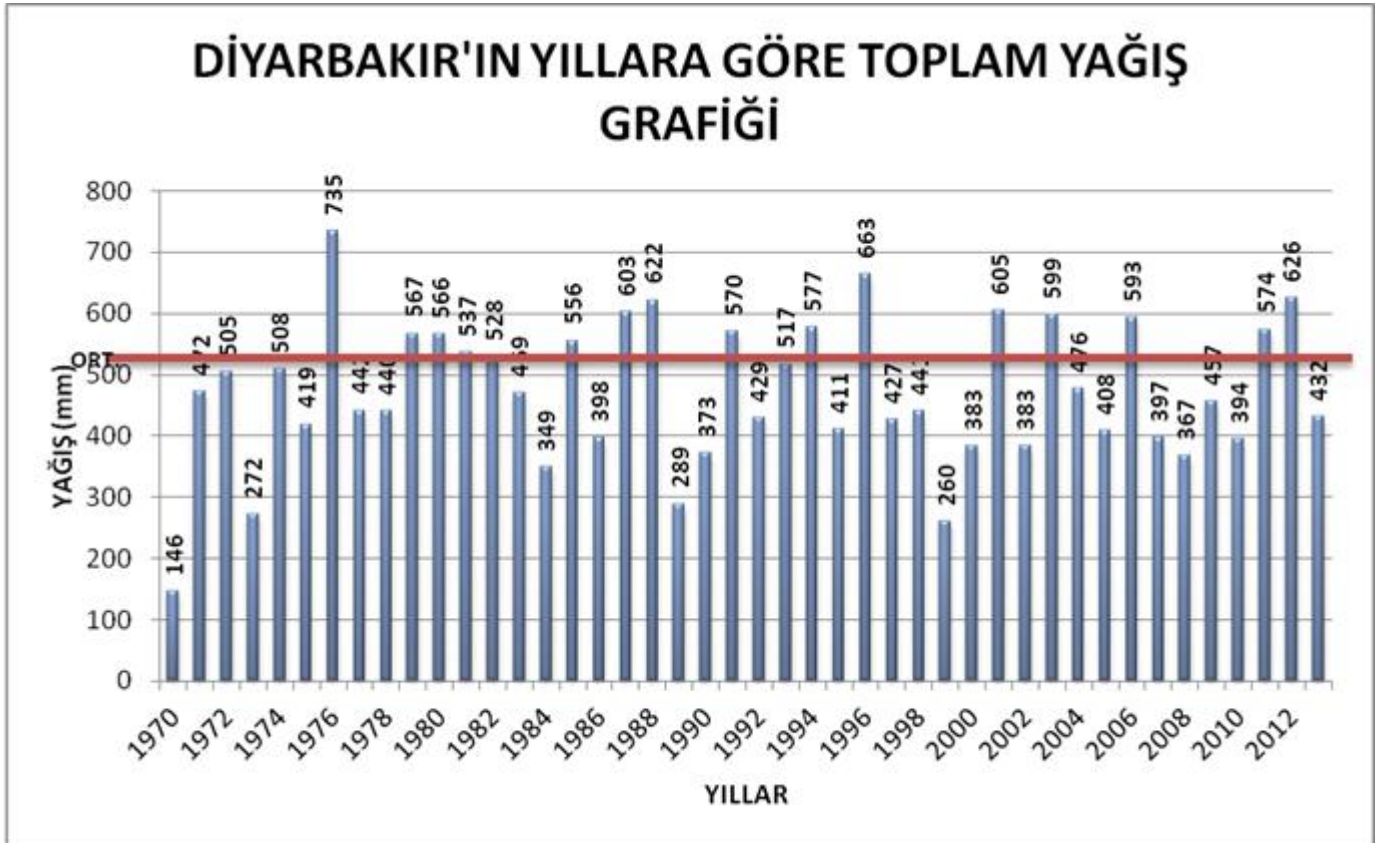
GÖSTERGE: Yağış

TANIM: Birim alana düşen ortalama yağış miktarının zaman serisinde ifade edilmesidir.

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İl için 1970-2013 yılları arası yıllık ortalama yağış miktarları (kg/m²)

Durum ve eğilimler;

Grafikler yenilenmiştir.

Değerlendirme ve Sonuçlar.

Çanak şeklinde olan Diyarbakır havzasında yağışlar, çoğunlukla kış ve ilkbahar aylarında görülür. Kış ve ilkbahar yağışlarının fazlalığı, ilimizin azda olsa Akdeniz ikliminin ılık ve nemli hava kütlelerinin etkisinde kaldığını gösterir.

40 yıllık ortalamalara göre; metre kareye düşen yıllık yağış miktarı 474,9 mm dir. Uzun yıllar içinde en çok yağış 663.3 mm. ile 1996 yılında. En az yağış ise 146.3 mm ile 1970 yılında olmuştur.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ										
GÖSTERGE: Deniz suyu yüzey sıcaklığı										
TANIM: Bu gösterge, deniz suyu yüzey sıcaklığının 1975'ten bu yana yıllık değişimini ifade eder.										
Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü										
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Denize kıyısı olan iller için 1975'ten bu yana uzun yıllar ortalama deniz suyu yüzey sıcaklığı değerleri (°C)										
Durum ve eğilimler;										
Veri formatı										
	1975			2010	2011	2013
Yıllık Ortalama										
Değerlendirme ve Sonuçlar. İlimizin denize kıyısı yoktur.										

3.HAVA KALİTESİ

HAVA KALİTESİ														
GÖSTERGE: Hava Kirleticileri														
TANIM: Bu gösterge; havadaki SO ₂ ve PM ₁₀ konsantrasyon miktarını göstermektedir. (SO ₂ yakıtların doğal olarak yapısında bulunan kükürt bileşiklerinin yanma esnasında açığa çıkmasıyla oluşan kirlenici, boğucu, renksiz ve asidik gazdır. Partikül maddeler, gaz halindeki emisyonların kimyasal dönüşümü ve yığın halinde şekillenmesi ile oluşur. 5-10 mikrometre çaplı partiküler, asılı partikül olarak tanımlanır. Genel olarak heterojen karışımları içerir ve karakteristikleri bir yerden bir başka yere önemli değişiklik gösterir. Çapı 10 mikrometre altındaki partiküler maddelere PM ₁₀ denir.)														
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü														
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İlde oluşan SO ₂ ve PM ₁₀ miktarları ortalamalarının yıllara göre değişimi ve yıllık olarak aşım gün sayısı değişimi (İldeki ölçüm istasyonlarının kurulma tarihinden itibaren)														
Durum ve eğilimler;														
DİYARBAKIR	SO ₂	AGS*	PM10	AGS*	CO	AGS*	NO	AGS*	NO ₂	AGS*	NO _x	AGS*	OZON	AGS*
Ocak	50		73											
Şubat	32		54											
Mart	19		77											
Nisan	7		52											
Mayıs	5		50											
Haziran	3		57											
Temmuz	6		45											
Ağustos	8		52											
Eylül	8		60											
Ekim	9		67											
Kasım	15		89											
Aralık	42		121											
ORTALAMA	17		66											
Değerlendirme ve Sonuçlar.														
<p>İlimizde 1 adet Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu bulunmakta olup Valilik binasının bahçesinde konumlandırılmıştır. 2005 yılından beri hizmet vermektedir. Cihaz Bakanlığımız tarafından aylık olarak periyodik bakımlardan geçirilmektedir. Cihazdan alınan veriler www.havaizleme.gov.tr adresinde kamuoyuna açık şekilde paylaşılmaktadır.</p> <p>2013 – 2014 Kış Sezonu süresince İlimiz sınırları içerisinde ısınma amaçlı yakıt denetimine ilişkin şimdiye kadar 11 adet kömür numunesi alınmış olup analize gönderilmiştir. Bu analiz sonuçlarında SKHKY Yönetmeliğinin ön gördüğü standart parametre değerlerinin sağlandığı görülmüştür.</p> <p>2013-2014 (Nisan ayı itibariyle) yıl içinde;</p>														
Alınan Kömür Numune Sayısı												11		
Kömür üreticisine/ithalatçısına satış izin belgesi düzenlenen firma sayısı												44		
Katı Yakıt Satıcısı Kayıt Belgesi düzenlenen firma sayısı												20		
<p>İlimizde doğalgaz kullanımının başlaması ve yaygınlaşması ile kömür miktarı yıllar itibariyle gerilemiştir. Yaklaşık olarak doğalgaz kullanımı%85 civarındadır.</p>														

4. SU-ATIKSU

SU-ATIKSU										
GÖSTERGE: Su Kullanımı										
TANIM: Bu gösterge belediye, sulama, içme ve kullanma, sanayi olmak üzere sektörel bazda kaynaklardan çekilen toplam su miktarını gösterir.										
Kaynak: DSİ, TUİK										
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi:										
Durum ve eğilimler;										
Veri Formatı Veri Formatı-										
	1990		2004		2008		2013		2030	
	milyar m ³	%	milyar m ³	%	milyar m ³	%	milyar m ³	%	milyar m ³	%
Toplam										
Sulama	0,28		0,3		0,34		0,37		0,8	
İçme-Kullanma							0,075		0,18	
Sanayi										
Değerlendirme ve Sonuçlar.										

SU-ATIKSU					
GÖSTERGE: Belediye İçme Kullanma Suyu Kaynakları					
TANIM: Belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu temin edilen baraj, kuyu, doğal kaynak, göl ve gölet olmak üzere çekilen suyun kaynaklarına göre oranını ifade etmektedir.					
Kaynak: TUİK					
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İLde 1990 ve sonrasında, baraj, kuyu, doğal kaynak, göl ve göletlerden çekilen su miktarı, toplam çekilen su miktarı, (%)					
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)					
Veri Formatı					
Belediye İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İçin Kaynaklara Göre Çekilen Su (%)					
	Baraj	Kuyu	Kaynak	Akarsu	Göl-Gölet
1994	-	47,7	52,3	-	-
1996	-	62,1	37,9	-	-
1998	-	64,5	35,5	-	-
2002	61,4	18	20,5	-	0,1
2004	57,7	17,8	24,5	-	-

2006	54,8	22,2	23	-	-
2008	56,5	28,6	14,4	0,5	-
2010	60,6	28	10,1	1,3	0
2013	65,9	25,3	8,7	0,05	-

Değerlendirme ve Sonuçlar.

2013 yılı içerisinde 45 adet, 2014 yılı (Mart ayı itibariyle) 4 adet atık su numunesi yetkili laboratuvarlar tarafından alınarak analizi yaptırılmıştır.

SU-ATIKSU

GÖSTERGE: Atıksu Arıtma Tesisi İle Hizmet Veren Belediyeler

TANIM: Bu gösterge atıksu arıtma tesisi ile hizmet veren belediye sayısını ve atıksu arıtma tesislerine bağlı nüfusun yüzdelik oranını ifade eder.

Kaynak: TÜİK, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İldeki 1994 yılı ve sonrası atıksu arıtma tesislerine bağlı nüfus, tüm il nüfusu, oranları (%)

Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)

Veri Formatı

YILLAR	1994	1998	2002	2004	2006	2008	2010	2011	2012
Atıksu Arıtma Tesisi ile Hizmet Veren Belediye Sayısı				1	1	1	1	1	5
Arıtma Tesisine Bağlı Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)				90	90	90	90	90	74

KAYNAK: TÜİK

Değerlendirme ve Sonuçlar.

5216 Sayılı Belediyeler Yasası ile Belediye hizmet sınırı 20 km yarıçaplı dairesel alan olarak düzenlenmiş olup, bu alana yeni bir ilçe dahil olmamış olup, 78 adet köy mahalle statüsüne girmiştir. Bu yeni mahallelerden kaynaklanan atıksular merkezi arıtma tesisine ulaşmamaktadır. Kent merkezinde bulunan 4 adet merkez ilçeye ait atıksuların tamamı merkezi atıksu arıtma tesisine ulaşmaktadır. Merkezde atıksu arıtma tesisinden faydalanma oranı %100'e yakındır.

SU-ATIKSU										
GÖSTERGE: Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayıları ve nüfusu										
TANIM: Bu gösterge 1994 yılı ve sonrası kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı ve bağlı nüfus, Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%)										
Kaynak: TUİK, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü										
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İldeki 1994 yılı ve sonrası kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı ve bağlı nüfus, Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%)										
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)										
Veri Formatı										
YILLAR	1994	1998	2002	2004	2006	2008	2010	2011	2012	2013
Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı	11	20	25	27	28	26	27	-	27	30
Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%)	42	79	92	94	97	94	96	-	95	97
Değerlendirme ve Sonuçlar. <i>Durum ve eğilimlerde sunulan verilerin değerlendirildiği ve bu değerlendirmenin özetlendiği bölümdür.</i>										

SU-ATIKSU										
GÖSTERGE: Sanayiden Kaynaklanan Atıksu ve Bertarafı										
TANIM: Bu gösterge yıllar itibariyle sanayi faaliyetlerinden kaynaklanan atıksu miktarları, atıksu arıtma tesisi ile hizmet veren sanayi bölgeleri ve oluşan atıksuyun arıtılma oranını ifade eder.										
Kaynak: TUİK, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü										
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllara göre, ildeki sanayi bölgelerinden ve diğer sanayiden kaynaklanan atıksu miktarı, arıtma tesisi sayısı ve arıtılan atıksuyun kısmının toplam atıksu miktarına oranı (%)										
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)										
İL BAZINDA VERİ YAYINLANMAMAKTADIR.										
Değerlendirme ve Sonuçlar. İlimiz genelinde 8 endüstri tesisinin atıksu arıtma ünitesi bulunmaktadır. Oluşan atıksu işletmelerin bağlı bulunduğu kanalizasyon sistemine deşarj edilmektedir.										

5. ARAZİ KULLANIMI

ARAZİ KULLANIMI							
GÖSTERGE: Arazi Kullanımı							
TANIM: Bu gösterge CORINE Arazi Örtüsü kategorilerine göre göreceli arazi örtüsü dağılımını gösterir.							
Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı							
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: 1990, 2000 ve 2006 yılları arazi kullanımlarının miktarı (ha) ve değişim oranı (%).							
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)							
Veri Formatı							
	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ						ALANDA ARTIŞ(+) /AZALIŞ (-)
	1990		2000		2006		(m²)
Arazi Kullanım Türü	ha	%	ha	%	ha	%	
1. Tarım Arazileri					695.923		
2. Su Kütlesi					277.096		
3. Orman					323.460		
4. Sulak Alan							
5. Çayır ve Mera					230.092		
6. Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler					6.101		
Değerlendirme ve Sonuçlar. <i>Durum ve eğilimlerde sunulan verilerin değerlendirildiği ve bu değerlendirmenin özetlendiği bölümdür.</i>							

6. TARIM

TARIM							
GÖSTERGE: Kişi Başına Tarım Alanı 624.933 ha/1.607.437 kişi= 0,39 ha/kişi							
TANIM: Toplam ekilebilir tarım arazisinin, toplam nüfusa oranı olarak ifade edilir.							
Kaynak: TÜİK, Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü							
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Ekilebilir arazi toplamı (ha) ve toplam nüfus (kişi), kişi başına tarım arazisi (ha/kişi)							
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)							
Tarım Alanı: 624.933 Nüfusu: 1.607.437 Kişi başına tarım alanı: 0,39 Dekar							
Değerlendirme ve Sonuçlar. <i>Durum ve eğilimlerde sunulan verilerin değerlendirildiği ve bu değerlendirmenin özetlendiği bölümdür.</i>							

TARIM
GÖSTERGE: Kimyasal Gübre Tüketimi 0,329 ton/ha
TANIM: Tarımsal alanlarda kullanılan gübre miktarını ve hektar başına kullanılan mineral azot, fosfor ve potas miktarını gösterir.
Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, TUİK
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllık toplam gübre tüketimi (ton), toplam tarımsal alan (ha), hektar başına kullanılan gübre ve mineral azot, fosfor ve potas miktarı (ton/ha)
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır) TÜRKİYE DÜZEYİNDE VERİLER MEVCUT OLUP, İL VE BENZERİ DAHA ALT DÜZEYLERDE VERİ YAYINLANMAMAKTADIR.
Değerlendirme ve Sonuçlar. <i>Durum ve eğilimlerde sunulan verilerin değerlendirildiği ve bu değerlendirmenin özetlendiği bölümdür.</i>

TARIM
GÖSTERGE: Tarım İlacı Kullanımı0,842 kg/ha
TANIM: Toplam tarım ilacı kullanımını (ton birimiyle aktif bileşen) vehektar başına düşen tarım ilacı miktarıdır.
Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, TUİK
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllık toplam tarım ilacı tüketimi (ton), toplam tarımsal alan (ha), hektar başına düşen tarım ilacı (ton/ha)
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır) TÜRKİYE DÜZEYİNDE VERİLER MEVCUT OLUP, İL VE BENZERİ DAHA ALT DÜZEYLERDE VERİ YAYINLANMAMAKTADIR.
Değerlendirme ve Sonuçlar. <i>Durum ve eğilimlerde sunulan verilerin değerlendirildiği ve bu değerlendirmenin özetlendiği bölümdür.</i>

TARIM																																																																					
GÖSTERGE: Organik Tarım																																																																					
TANIM: Toplam kullanılan tarımsal alanın oranı olarak organik tarım alanı (organik olarak ekilen mevcut alanların ve organik tarıma geçiş sürecinde olan alanların toplamı) payıdır.																																																																					
Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri																																																																					
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Organik alanların toplam alanı (ha), Toplam tarım alanına oranı (%), Türkiye toplam organik tarım alanı içerisindeki oranı (%), Organik Tarım Alanında Toplam Üretim Miktarı (ton)																																																																					
Durum ve eğilimler;																																																																					
Veri Formatı																																																																					
<table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Yıllar</th> <th colspan="2">Toplam üretim</th> <th colspan="2">Üretim miktarı</th> </tr> <tr> <th>Alan (ha)</th> <th>Artış* (%)</th> <th>Miktar (1000 ton)</th> <th>Artış* (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>2002</td><td>-</td><td>-</td><td>-</td><td>-</td></tr> <tr><td>2003</td><td>-</td><td>-</td><td>-</td><td>-</td></tr> <tr><td>2004</td><td>-</td><td>-</td><td>-</td><td>-</td></tr> <tr><td>2005</td><td>-</td><td>-</td><td>-</td><td>-</td></tr> <tr><td>2006</td><td>2516</td><td></td><td>779</td><td></td></tr> <tr><td>2007</td><td>945</td><td></td><td>3615</td><td></td></tr> <tr><td>2008</td><td>-</td><td></td><td>-</td><td></td></tr> <tr><td>2009</td><td>356</td><td></td><td>777</td><td></td></tr> <tr><td>2010</td><td>2682</td><td></td><td>7912</td><td></td></tr> <tr><td>2011</td><td>5700</td><td></td><td>11550</td><td></td></tr> <tr><td>2012</td><td>6975</td><td></td><td>23555</td><td></td></tr> <tr><td>2013</td><td>2609</td><td></td><td>5820</td><td></td></tr> </tbody> </table>	Yıllar	Toplam üretim		Üretim miktarı		Alan (ha)	Artış* (%)	Miktar (1000 ton)	Artış* (%)	2002	-	-	-	-	2003	-	-	-	-	2004	-	-	-	-	2005	-	-	-	-	2006	2516		779		2007	945		3615		2008	-		-		2009	356		777		2010	2682		7912		2011	5700		11550		2012	6975		23555		2013	2609		5820	
Yıllar		Toplam üretim		Üretim miktarı																																																																	
	Alan (ha)	Artış* (%)	Miktar (1000 ton)	Artış* (%)																																																																	
2002	-	-	-	-																																																																	
2003	-	-	-	-																																																																	
2004	-	-	-	-																																																																	
2005	-	-	-	-																																																																	
2006	2516		779																																																																		
2007	945		3615																																																																		
2008	-		-																																																																		
2009	356		777																																																																		
2010	2682		7912																																																																		
2011	5700		11550																																																																		
2012	6975		23555																																																																		
2013	2609		5820																																																																		
*Artışlar 2002 yılı baz alınarak hesaplanmıştır.																																																																					
Değerlendirme ve Sonuçlar.																																																																					

7. ORMAN

ORMAN										
GÖSTERGE: Ormanlık Alanlar										
TANIM: Orman alanlarının toplam büyüklüğünü ve yıllara göre değişimini ifade eder.										
Kaynak: Orman Bölge Müdürlükleri										
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İldeki toplam orman alanı (ha), yıllık değişimi (ha/yıl), Orman vasfına göre dağılımı (%), ağaç türleri, sayıları ve oranları (sayı, %)										
Durum ve eğilimler;										
<table border="1"> <thead> <tr> <th>İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜ</th> <th>İLDEKİ TOPLAM ORMAN ALANI (Ha)</th> <th>ORMAN ALANLARININ YILLIK DEĞİŞİMİ</th> <th>ORMAN VASFINA GÖRE DAĞILIMI</th> <th>AĞAÇ TÜRLERİ</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>DİYARBAKIR</td> <td>364.289</td> <td>%0</td> <td>%100</td> <td>MEŞE</td> </tr> </tbody> </table>	İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜ	İLDEKİ TOPLAM ORMAN ALANI (Ha)	ORMAN ALANLARININ YILLIK DEĞİŞİMİ	ORMAN VASFINA GÖRE DAĞILIMI	AĞAÇ TÜRLERİ	DİYARBAKIR	364.289	%0	%100	MEŞE
İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜ	İLDEKİ TOPLAM ORMAN ALANI (Ha)	ORMAN ALANLARININ YILLIK DEĞİŞİMİ	ORMAN VASFINA GÖRE DAĞILIMI	AĞAÇ TÜRLERİ						
DİYARBAKIR	364.289	%0	%100	MEŞE						
Değerlendirme ve Sonuçlar.										

8. BALIKÇILIK

BALIKÇILIK												
GÖSTERGE: Balıkçılık												
TANIM: Her yıl, denizlerde avcılığı yapılan balıklar (denize kıyısı olan iller için), kabuklu deniz ürünleri ve yumuşakçalar ile iç sularda avlanan tatlı su ürünleri ile yetiştiricilik ürünleri olmak üzere üretilen balık miktarını gösterir. Üretime ilişkin veri yakalandığı zamanki ağırlığı olan canlı ağırlık ile ifade edilir.												
Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri												
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Kıyı şeridi uzunluğu (km), deniz alanı ve iç su alanı (ha), Su ürünleri üretimi (bin ton) ve yıllara göre değişimi (%), Balık türlerinin dağılımı (%)												
Durum ve eğilimler;												
Veri Formatı												
YILLAR	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
İçsu Avcılığı												
Deniz Balıkları Avcılığı												
Yetiştiricilik Ürünleri						0,1	0,1	0,59	0,80	1,53	1,72	1,84

(birim:bin ton)

Değerlendirme ve Sonuçlar.
İç sularda avcılığa yönelik potansiyel mevcut olmasına rağmen, avlak sahalarının kiralanmasına yönelik herhangi bir kiralama işlemi gerçekleştirilmediğinden resmi ve kayıtlı avcılık yapılmamaktadır.
Başlıca potansiyel avcılık alanları Diyarbakır ilinde Batman Baraj Gölü, Kralkızı baraj gölü, Atatürk barajı 8.9. ve 10. Avlak sahaları, Göksu Baraj Gölü ve Devegeçidi baraj gölü olmasına rağmen ve bu alanlar kiralamaya açılmış olmasına rağmen bu alanlarda herhangi bir tüzel yada gerçek kiralama talebi olmamıştır.

9. ALTYAPI VE ULAŞTIRMA

ALTYAPI VE ULAŞTIRMA												
GÖSTERGE: Karayolu ve Demiryolu Ağı												
TANIM: İldeki toplam karayolu (otoyollar, devlet yolları, il yolları) ve demiryolu gelişimi ve uzunluğunu ifade eder.												
Kaynak: Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bölge Müdürlükleri												
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllara göre karayolu ve demiryolu uzunlukları (km)												
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)												
Veri Formatı												
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Karayolu Ağ Uzunluğu (km)									1055	1068	1076	1085
Demiryolu Ağ Uzunluğu (km)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Değerlendirme ve Sonuçlar.												

ALTYAPI VE ULAŞTIRMA										
GÖSTERGE: Motorlu Kara Taşıtı Sayısı										
TANIM: İldeki, Otomobil (arazi taşıtı dahil), Minibüs, Otobüs, Kamyonet, Kamyon, Motosiklet, Özel Amaçlı Taşıtlar, Yol ve İş Makinaları ve Traktör toplamından ibaret motorlu kara taşıtı sayısını ifade eder										
Kaynak: TÜİK										
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllara göre motorlu kara taşıtı sayısı, taşıt kategorileri ve toplam araç sayısı içerisindeki oranları (%), İldeki kişi başına düşen araç sayısı										
Durum ve eğilimler;										
YIL	Motorlu kara taşıtları sayısı : Minibüs	Motorlu kara taşıtları sayısı : Otobüs	Motorlu kara taşıtları sayısı : Kamyonet	Motorlu kara taşıtları sayısı : Kamyon	Motorlu kara taşıtları sayısı : Motosiklet	Motorlu kara taşıtları sayısı : Yol ve iş makineleri	Motorlu kara taşıtları sayısı : Özel amaçlı taşıtlar	Motorlu kara taşıtları sayısı : Traktör	Motorlu kara taşıtları sayısı : Bin kişi başına otomobil sayısı	Motorlu kara taşıtları sayısı : Bin kişi başına otomobil sayısı
2008	5466	901	12397	6038	7362	-	331	16976	21	21
2009	5880	1016	13960	6131	7805	-	333	17069	23	23
2010	6037	1056	16570	6183	7913	-	377	17650	26	26
2011	6247	1156	19411	6335	7964	-	407	18626	29	29
2012	6359	1344	21139	6768	8133	-	417	19447	30	30
2013	6538	1379	22223	5505	6946	-	512	20419	30	30

TANIM: İldeki toplam karayolu (otoyollar, devlet yolları, il yolları) gelişimi ve uzunluğunu ifade eder.

Karayolları 9. Bölge Müdürlüğü 1950 yılında Karayolları Genel Müdürlüğü'nün kuruluşu ile birlikte kurulmuş ve çalışmalara başlamıştır. 65012 km² olan Bölge Müdürlüğü sınırları içerisinde Diyarbakır, Siirt, Batman, Şırnak, Mardin ve Şanlıurfa illeri bulunmakta olup, Türkiye geneli yüz ölçümünün %9'una tekabül etmektedir. Diyarbakır il sınırları içerisinde toplam 1085 km yol ağı mevcut olup bunun 408 km'si devlet, 667 km'si il yoludur. 1085 km'lik yol ağının %91.43'ü asfalt kaplamadır. 758 km daimi açılan, 79 km imkân buldukça açılan yol mevcuttur 1085 km'lik yol ağının 387 km'si bölünmüş yoldur. İlimiz yol ağının 992 km'si asfalt, 2 km'si parke, 42 km'si toprak yoldur. İlimiz sınırları içerisinde stabilize yol bulunmamaktadır.

SATIŞ CİNSLERİNE GÖRE YOL AĞI (KM)

9. BÖLGE DİYARBAKIR	ASFALT YOLLAR			PARKE	STABİLİZE	TOPRAK	BÖLÜNMÜŞ YOLLAR	ŞEBEKE UZUNLUĞU
	ASFALT BETONU	SATHİ KAPL.	TOPLAM					
Devlet Yolu	75.5	330.5	406	2	0	0	374	408
İl Yolu	13	573	586	0	0	42	13	667
Toplam	88.5	903.5	992	2	0	42	387	1085

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü 8. Bölge Müdürlüğü

Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllara göre karayolu uzunlukları (km)

Durum ve eğilimler;

YILLAR	BSK YOLLAR	ASFALT YOL. TOP.	PARKE YOLLAR	STABLİZE YOLLAR	TOPRAK YOLLAR	TOPLAM BAKIM	TOP. ŞEBEKE UZ.	BÖLÜNMÜŞ YOLLAR
2010								
DEVLET YOLU	47	406	2	0	0	408	408	340
İL YOLU	0	530	0	35	51	616	647	3.6
TOPLAM	47	936	2	35	51	1024	1055	343.6
2011								
DEVLET YOLU	46	406	2	0	0	408	408	352.5
İL YOLU	0	530	0	35	51	616	660	3.6
TOPLAM	46	936	2	35	51	1024	1068	356.1
2012								
DEVLET YOLU	50.5	406	2	0	0	408	408	357.5
İL YOLU	13	542	0	35	51	628	668	13
TOPLAM	63.5	948	2	35	51	1036	1076	370.5
2013								
DEVLET YOLU	75.5	406	2	0	0	408	408	374
İL YOLU	13	586	0	0	42	628	667	13
TOPLAM	88.5	992	2	0	42	758	1085	387

NOT: Son 10 yıllık verilere ulaşamamış olup, mevcut envanter doğrultusunda son 4 yıllık veriler kullanılmıştır

10. ATIK

ATIK
GÖSTERGE: Belediyeler Tarafından ya da Belediye Adına Toplanan Atık ve Bertarafı
TANIM: Bu gösterge, il içinde, belediyeler tarafından ya da belediyeler adına toplanan katı atıkların miktarı ve düzenli depolama oranını ifade eder. Belediye atıklarının en önemli miktarı haneler tarafından üretilen atıklardır. Ayrıca alım-satım ve ticaret kuruluşları, ofis binaları, kurum ve küçük işyeri atıklarını da kapsamaktadır
Kaynak: TÜİK
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllık olarak belediyelerce ya da belediye adına toplanan katı atıklar (Ton), Düzenli Depolanan Katı Atık Miktarı (ton) ve oranı (%)
Durum ve eğilimler;
Değerlendirme ve Sonuçlar. <i>Durum ve eğilimlerde sunulan verilerin değerlendirildiği ve bu değerlendirmenin özetlendiği bölümdür.</i>

ATIK																								
GÖSTERGE: Katı Atıkların Düzenli Depolanması																								
TANIM: İldeki katı atık tesisi sayısı ve hizmet verilen nüfus oranını ifade eder.																								
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü																								
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İldeki katı atık tesis sayısı, katı atık düzenli depolama hizmeti veren belediye sayısı ve nüfus, hizmet verilen nüfusun tüm il nüfusuna oranı (%)																								
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)																								
<table border="1"><thead><tr><th>YIL</th><th>BÖLGE KODU</th><th>BÖLGE ADI</th><th>Kişi başı ortalama belediye atık miktarı (kg/kişi-gün)</th><th>Atık hizmeti verilen nüfus toplam nüfus içinde oranı (%)</th><th>Atık hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusu içinde oranı (%)</th><th>Toplanan atık miktarı (1000 ton)</th><th>Yakma tesislerinde yakılan belediye atık miktarı (1000 ton)</th><th>Çöp depolama sahalarında bertaraf edilen belediye atık miktarı (1000 ton)</th><th>Diğer bertaraf (çöp depolama sahası ve yakma tesisi hariç) (1000 ton)</th><th>Yakma tesisi sayısı</th><th>Yakma tesis kapasitesi</th></tr></thead><tbody><tr><td>2013</td><td>TRC22</td><td>Diyarbakır</td><td>1.17</td><td>72</td><td>96</td><td>487</td><td>-</td><td>-</td><td>-</td><td>-</td><td>-</td></tr></tbody></table>	YIL	BÖLGE KODU	BÖLGE ADI	Kişi başı ortalama belediye atık miktarı (kg/kişi-gün)	Atık hizmeti verilen nüfus toplam nüfus içinde oranı (%)	Atık hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusu içinde oranı (%)	Toplanan atık miktarı (1000 ton)	Yakma tesislerinde yakılan belediye atık miktarı (1000 ton)	Çöp depolama sahalarında bertaraf edilen belediye atık miktarı (1000 ton)	Diğer bertaraf (çöp depolama sahası ve yakma tesisi hariç) (1000 ton)	Yakma tesisi sayısı	Yakma tesis kapasitesi	2013	TRC22	Diyarbakır	1.17	72	96	487	-	-	-	-	-
YIL	BÖLGE KODU	BÖLGE ADI	Kişi başı ortalama belediye atık miktarı (kg/kişi-gün)	Atık hizmeti verilen nüfus toplam nüfus içinde oranı (%)	Atık hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusu içinde oranı (%)	Toplanan atık miktarı (1000 ton)	Yakma tesislerinde yakılan belediye atık miktarı (1000 ton)	Çöp depolama sahalarında bertaraf edilen belediye atık miktarı (1000 ton)	Diğer bertaraf (çöp depolama sahası ve yakma tesisi hariç) (1000 ton)	Yakma tesisi sayısı	Yakma tesis kapasitesi													
2013	TRC22	Diyarbakır	1.17	72	96	487	-	-	-	-	-													
Değerlendirme ve Sonuçlar. İlimizde katı atık bertaraf tesisi bulunmamaktadır. İlde 2013 yılı itibariyle nüfus 1.000.000'nun üzerinde olup, toplam katı atık miktarı 487.000 ton/yıl, kişi başına düşen atık miktarı ise 1.17 kg/kişi-gün'dür. Diyarbakır il merkezinde toplanan katı atıklar öncelikle merkez ilçe belediyeleri tarafından Mardin yolu 5. km de bulunan aktarma istasyonuna taşınmaktadır. Buradan Büyükşehir Belediyesi tarafından şehir merkezinden 37 km. uzakta bulunan																								

nihai katı atık depo alanına taşınmaktadır.

IPA kapsamında projelendirilen Entegre Katı Atık Yönetim Projesinin bütçesi 34.046.000 Euro'dur. AB hibe oranı %78.54 olup, geri kalan kısmının %40'ı Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca hibe olacak diğer kısmı ise Büyükşehir Belediyesi tarafından finanse edilecektir.

Proje 05.07.2013 tarihinde AB delegasyonu ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Diyarbakır Entegre Katı Atık Projesi ön ihale duyurusunu yayınladılar. Bu durumda ihale sürecinin tamamlanması beklenmektedir.

ATIK
GÖSTERGE: Tıbbi Atıklar
TANIM: İl için, Ayrı olarak toplanan tıbbi atık miktarlarının yıllık olarak belirtilmesi ve toplanan tıbbi atıkların bertaraf yöntemlerinin oransal olarak ifade edilmesidir
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Toplanan tıbbi atık miktarı (ton), yöntemlerine göre bertaraf oranları (%) ve bertaraf tesisi sayısı
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)
Değerlendirme ve Sonuçlar. İl merkezinde bulunan sağlık kuruluşlarından kaynaklanan tıbbi atıklar kaynağında ayrı toplanmakta, 20 yatak üzeri kapasiteli hastanelerde tıbbi atık depolarında biriktirilmekte ve büyükşehir belediyesince yönetmeliğe uygun bir tıbbi atık taşıma aracıyla Malatya'da bulunan lisanslı sterilizasyon tesisine taşınarak bertarafı sağlanmaktadır. İlimizde günlük ortalama 3.5-4 ton civarı tıbbi atık toplanmaktadır. 2014 yılı içerisinde ilimizde tıbbi atık bertaraf tesisi kurulması planlanmaktadır.

ATIK																																									
GÖSTERGE: Atık Yağlar																																									
TANIM: İl içinde toplanan atık yağların miktarını ve geri kazanım ya da bertaraf oranlarını ifade eder.																																									
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü																																									
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllar itibariyle ilde toplanan atık yağın türlerine göre miktarı (ton), bertarafa ve geri kazanıma ilişkin oranları (%)																																									
Durum ve eğilimler; İlimizdeki Atık Yağ Geri Kazanım ve Bertaraf Miktarları (DÇŞİM,2013) <table border="1"><thead><tr><th>Yıl</th><th>Geri kazanım (ton)</th><th>İlave yakıt (ton)</th><th>Nihai bertaraf (ton)</th></tr></thead><tbody><tr><td>2013</td><td>50000</td><td>10</td><td></td></tr></tbody></table> İlimizdeki 2013 Yılı İçin Atık Madeni Yağlarla İlgili Veriler(DÇŞİM, 2013) <table border="1"><thead><tr><th rowspan="2">Atık Madeni Yağ Üreten Resmî ve Özel Kurum/ Kuruluş Sayısı</th><th rowspan="2">Toplanan Atık Yağ Beyan Form Sayısı</th><th colspan="2">Toplam Atık Madeni Yağ Miktarı (ton/yıl)</th><th colspan="2">Atık Madeni Yağ Taşımak Üzere Lisans Alan</th><th colspan="2">Geri Kazanım Tesisi</th><th rowspan="2">Yok</th></tr><tr><th>Atık Motor Yağ</th><th>Atık Sanayi Yağ</th><th>Toplam Firma Sayısı</th><th>Toplam Araç Sayısı</th><th colspan="2">Sayısı</th></tr><tr><th></th><th></th><th></th><th></th><th></th><th></th><th>Lisanslı</th><th>Lisanssız</th><th></th></tr></thead><tbody><tr><td>40</td><td>40</td><td>50</td><td>-</td><td>2</td><td>4</td><td>1</td><td>-</td><td></td></tr></tbody></table>	Yıl	Geri kazanım (ton)	İlave yakıt (ton)	Nihai bertaraf (ton)	2013	50000	10		Atık Madeni Yağ Üreten Resmî ve Özel Kurum/ Kuruluş Sayısı	Toplanan Atık Yağ Beyan Form Sayısı	Toplam Atık Madeni Yağ Miktarı (ton/yıl)		Atık Madeni Yağ Taşımak Üzere Lisans Alan		Geri Kazanım Tesisi		Yok	Atık Motor Yağ	Atık Sanayi Yağ	Toplam Firma Sayısı	Toplam Araç Sayısı	Sayısı								Lisanslı	Lisanssız		40	40	50	-	2	4	1	-	
Yıl	Geri kazanım (ton)	İlave yakıt (ton)	Nihai bertaraf (ton)																																						
2013	50000	10																																							
Atık Madeni Yağ Üreten Resmî ve Özel Kurum/ Kuruluş Sayısı	Toplanan Atık Yağ Beyan Form Sayısı	Toplam Atık Madeni Yağ Miktarı (ton/yıl)		Atık Madeni Yağ Taşımak Üzere Lisans Alan		Geri Kazanım Tesisi		Yok																																	
		Atık Motor Yağ	Atık Sanayi Yağ	Toplam Firma Sayısı	Toplam Araç Sayısı	Sayısı																																			
						Lisanslı	Lisanssız																																		
40	40	50	-	2	4	1	-																																		

İlimizdeki Atık Yağ Geri Kazanımı Sonucu Elde Edilen Ürün Miktarları(DÇŞİM,2013)

YIL	Ürün Miktarı (Ton) (Kalıp Yağı + Harman Yağı + Jüt Yağı)
2009	
2010	
2011	
2013	50000

Değerlendirme ve Sonuçlar.

İlimizde 2 adet atık yağ geri dönüşüm tesisi bulunmaktadır.

Atık yağların toplanması faaliyeti ise Petrol Sanayi Derneği (PETDER) tarafından yürütülmektedir.

ATIK

GÖSTERGE: Bitkisel Atık Yağlar

TANIM: İl içinde toplanan bitkisel atık yağların miktarını ve geri kazanım-bertaraf oranlarını ifade eder.

Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllar itibariyle ilde toplanan bitkisel atık yağın türlerine göre miktarı (ton), bertarafa ve geri kazanıma ilişkin oranları (%)

Durum ve eğilimler;

İlimizde 2013 Yılı İçin Atık Bitkisel Yağlarla İlgili Veriler(DÇŞİM,2013)

Bitkisel Atık Yağlar İçin Geçici Depolama İzni Verilen Toplam Depo		Toplanan Bitkisel Atık Yağ Miktarı (ton)		Bitkisel Atık Yağ Taşımak Üzere Lisans Alan		Lisans Alan Geri Kazanım Tesisi	
Sayısı	Kapasitesi (ton)	Kullanılmış Kızartmalık Yağ	Diğer (Belirtiniz)	Toplam Firma Sayısı	Toplam Araç Sayısı	Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)
2		49.480		-	-	-	-

Değerlendirme ve Sonuçlar.

İlimizde 2 adet lisanslı bitkisel atık yağ geçici depolama alanı bulunmaktadır. Burada biriktirilen bitkisel atık yağlar taşıma araçlarıyla il dışında bulunan geri dönüşüm tesislerine gönderilmektedir. İl Müdürlüğümüz tarafından verilen atık bitkisel yağ taşıma lisansı bulunmamaktadır. İlimizde bitkisel atık yağ geri dönüşüm tesisi bulunmamaktadır. İlimizde 49.480 ton/yıl bitkisel atık yağ toplanmıştır.

ATIK
GÖSTERGE: Ambalaj Atıkları
TANIM: İl içerisinde oluşan ambalaj atıklarının miktarlarını ve geri kazanımına ilişkin bilgileri içerir.
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllara göre; Üretilen toplam ambalaj atık miktarı ve ambalaj cinsi (ton), geri kazanılan toplam ambalaj atık miktarı (ton), piyasaya sürülen ambalaj miktarı (ton), hedeflenen geri kazanım oranları (%), geri kazanılması gereken miktar (ton), kayıtlı ekonomik tesis sayısı ve lisanslı tesisi sayısı
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)
Değerlendirme ve Sonuçlar. İlimizde 1 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ve ayırma tesisi bulunmaktadır.

ATIK
GÖSTERGE: Ömrünü Tamamlamış Lastikler
TANIM: Ömrünü tamamlamış lastiklerin toplanma miktarları, geri kazanım tesisleri ve çimento fabrikalarında ek yakıt olarak kullanılan miktarını ifade eder.
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllara göre, ömrünü tamamlamış lastiklerin toplanma miktarları ve geri kazanım tesislerinde ve çimento fabrikalarında ek yakıt olarak kullanılan miktarları (ton)
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)
Değerlendirme ve Sonuçlar. İlimizde ömrünü tamamlamış lastikleri toplanması ve geri kazanılması ile ilgili lisanslı tesis bulunmamaktadır.

ATIK
GÖSTERGE: Ömrünü Tamamlamış Araçlar
TANIM: İl genelinde yıllar itibariyle hurdaya ayrılan araç sayısını vb. bilgileri ifade eder.
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllar itibariyle hurdaya ayrılan araç sayısı
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)
Değerlendirme ve Sonuçlar. İlimizde 5 adet ömrünü tamamlamış araç teslim yeri bulunmakta olup; geçici depolama alanı ve işleme tesisi bulunmamaktadır.

ATIK
Atık Elektrikli -Elektronik Eşyalar
TANIM: Atık elektrikli ve elektronik eşya toplama miktarları ve işleme tesis sayılarını ifade eder.
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Atık elektrikli ve elektronik eşya toplama miktarı (ton) ve işleme tesis sayısı
Durum ve eğilimler; <i>(Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)</i>

ATIK
Maden Atıkları
TANIM: İl genelinde, cevher tiplerine göre, zenginleştirme tesisi sayısı ve zenginleştirme proses atıklarının dağılımını ifade eder.
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllar itibariyle cevher tiplerine göre zenginleştirme tesisi sayısı, zenginleştirme proses atıkları miktarları (ton)
Durum ve eğilimler; <i>(Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)</i>
Değerlendirme ve Sonuçlar. İlimizde bu konuda herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

ATIK
Tehlikeli Atıklar
TANIM: İl genelinde, yıllar itibariyle toplanan tehlikeli atıkların miktarı ile geri kazanımı, yakma ve nihai bertaraf edilenlerin miktarlarını ifade eder.
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İl içinde toplanan tehlikeli atıkların miktarı (ton), ara depolama geri kazanım, yakma ve nihai bertaraf miktarları (ton) ve geri kazanım türlerine göre oranları (%)
Durum ve eğilimler; <i>(Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)</i>
Değerlendirme ve Sonuçlar. İlimizde Tehlikeli Atık Beyan Sistemine kayıtlı olan ve atık beyanı bulunan 53 tesis bulunmaktadır. Bu tesislerin

ürettiği tehlikeli atık cinsi ve miktarı, tesisin üretimi ve kapasitesine göre değişkenlik göstermekte olup; oluşan atıklar belli periyotlarla lisanslı bertaraf tesislerine gönderilmektedir. Tehlikeli Atık Beyan Sistemi 2013 yılına ait veriler, sistemin 'Raporlama' bölümü aktif olmadığından oluşturulamamaktadır. İde baca tozlarıyla karışmış olarak önceden depolanmış bulunan ve tehlikeli atık sınıfına giren cürufaların nihai bertarafında sorunlar yaşanmaktadır.

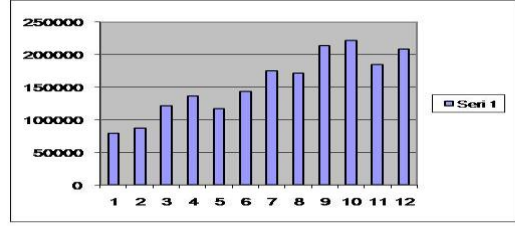
11.TURİZM

11.TURİZM
TURİZM
Yabancı Turist Sayıları
TANIM: Bu gösterge, il düzeyinde bir yılda giriş çıkış yapan yerli ve yabancı turist sayısının yıllara göre değişimini ifade eder
Kaynak: TÜİK, Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İl düzeyinde 2000 yılı ve sonrasındaki yıllarda giriş yapan yerli ziyaretçi sayısı (kişi), yabancı ziyaretçi sayısı, bu sayıların yıllara göre değişimi (%), bir önceki yıl için ziyaretçi sayısının aylara göre dağılımı

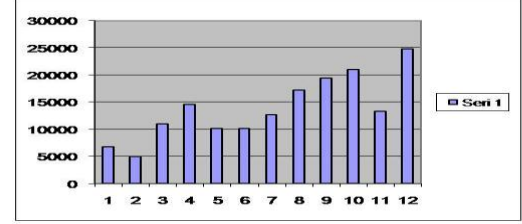
2002-2013 YERLİ VE YABANCI TURİST SAYISI

AİT OLDUĞU AY	YERLİ	YABANCI
	GİRİŞ	GİRİŞ
2002	79205	6763
2003	87106	4966
2004	121907	11027
2005	136620	14570
2006	117213	10167
2007	143890	10104
2008	175101	12693
2009	171755	17186
2010	213515	19422
2011	221626	21007
2012	184977	13316
2013	208388	24808
TOPLAM	1861303	166029
GENEL TOPLAM	2027332	

2002-2013 YERLİ TURİST GRAFİĞİ

2002-2013 YABANCI TURİST GRAFİĞİ

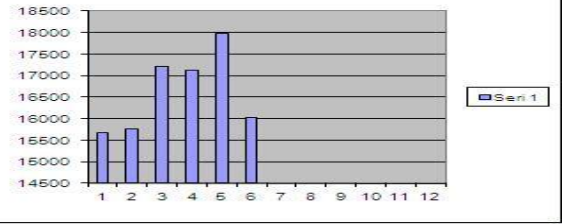

Durum ve eğilimler;

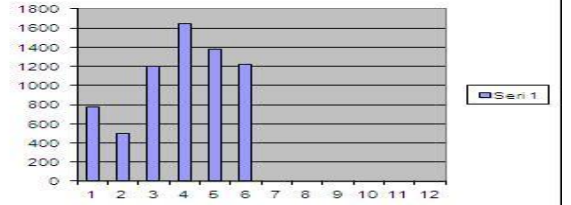
2012 YILI YERLİ VE YABANCI TURİST SAYISI (6 AYLIK)

AİT OLDUĞU AY	YERLİ	YABANCI
	GİRİŞ	GİRİŞ
OCAK	15681	780
ŞUBAT	15770	502
MART	17219	1205
NİSAN	17120	1642
MAYIS	17984	1379
HAZİRAN	16031	1217
TEMMUZ		
AĞUSTOS		
EYLÜL		
EKİM		
KASIM		
ARALIK		
TOPLAM	99805	6725
GENEL TOPLAM	106530	

2012 YILI YERLİ TURİST GRAFİĞİ

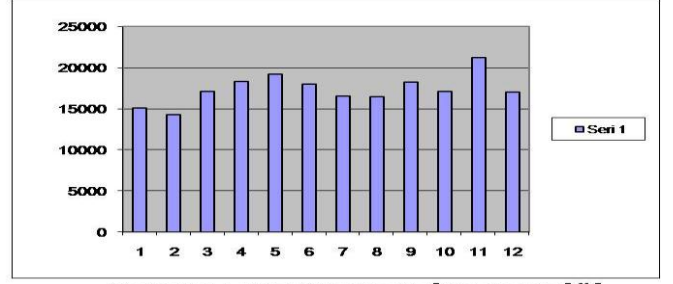
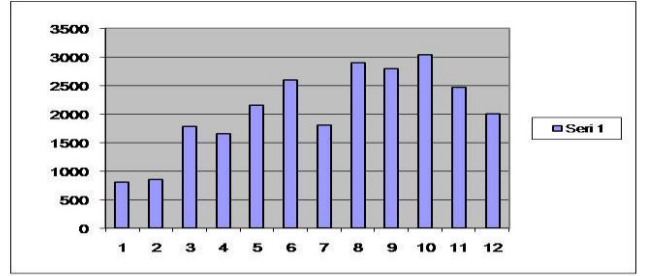

2012 YILI YABANCI TURİST GRAFİĞİ

2013 YILI YERLİ VE YABANCI TURİST SAYISI

AİT OLDUĞU AY	YERLİ	YABANCI
	GİRİŞ	GİRİŞ
OCAK	15094	798
ŞUBAT	14274	850
MART	17093	1780
NİSAN	18298	1650
MAYIS	19165	2151
HAZİRAN	17975	2592
TEMMUZ	16560	1798
AĞUSTOS	16417	2901
EYLÜL	18198	2787
EKİM	17105	3031
KASIM	21196	2466
ARALIK	17013	2004
TOPLAM	208388	24808
GENEL TOPLAM	233196	

2013 YILI YERLİ TURİST GRAFİĞİ**2013 YILI YABANCI TURİST GRAFİĞİ****Değerlendirme ve Sonuçlar.**

Anadolu tarih içinde pek çok medeniyetin kurulduğu ve sona erdiği bir bölgedir. İlimiz de bu medeniyetlerin kesişme noktası olması itibarı ile tarihi eserler (höyükler, antik yerleşimler, kaleler, kervansaraylar, köprüler, hanlar, camiler, türbeler) bol bulunduğu bir bölgedir. Yöre halkının kendine özgü örf adet ve inanışları da coğrafyanın kültürel değerini artırmakta ve kültür turizmi için geniş olanaklar sunmaktadır.

Sadece İlimize değil bölgeye hizmet veren ve Ülkemizin büyük Üniversiteleri arasına girmeyi başaran Dicle Üniversitesi sayesinde İş ve Kongre Turizmi"; zengin mağaraları ile "Mağara Turizmi" ve Çermik kaplıcaları sayesinde de termal turizmi gibi alternatif turizm olanaklarına sahiptir.

TURİZM**Mavi Bayrak Uygulamaları**

TANIM: (Denize Kıyısı Olan İller İçin) Gerekli standartları taşıyan nitelikli plaj ve marinalara verilen uluslararası bir çevre ödülü olan mavi bayrağın, Türkiye'de 1997 yılından itibaren verildiği plaj ve marinaların yıllar itibarı ile toplam sayılarının belirtilmesidir.

Kaynak: Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü

Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllar itibarıyla, mavi bayrak almaya hak kazanmış plaj ve marina sayıları

Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)

Değerlendirme ve Sonuçlar.

İlimizin denize kıyısı yoktur.

EK-1: 2013 YILINA AİTİL ÇEVRE SORUNLARI VE ÖNCELİKLERİ ANKET FORMU

BÖLÜM I.HAVA KİRLİLİĞİ

I.1. Hava Kalitesi İndeksine göre sınıflandırma

Hava Kalitesi İndeksi	SO ₂	NO ₂	CO	O ₃	PM ₁₀
	1 saatlik ortalama	24 saatlik ortalama	24 saatlik ortalama	1 saatlik ortalama	24 saatlik ortalama
	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]
1 (Çok İyi)	0 -50	0 - 45	0 – 1,9	0 - 35	0 - 25
2 (İyi)	51-199	46 - 89	2,0 – 7,9	36 - 89	26-69
3 (Yeterli)	200-399	90 - 179	8,0 – 10,9	90 - 179	70-109
4 (Orta)	400-899	180 - 299	11 – 13,9	180 - 239	110-139
5 (Kötü)	900-1499	300- 699	14,0 - 39,9	240 - 359	140-599
6 (Çok Kötü)	>1500	> 700	> 40,0	> 360	> 600

I.1.1. İlinize ait yıl içindeki aylık ortalama ölçüm değerlerini yukarıdaki Hava Kalitesi İndeksine göre sınıflandırarak, aşağıdaki çizelgede uygun sınıfı "X" ile işaretleyiniz.

AYLAR	Aylık Ortama (µg/m ³) Olarak Hava Kalitesi İndeksine (*) Göre Sınıflandırma																													
	SO ₂						NO ₂						CO						O ₃						PM ₁₀					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
OCAK	x																													
ŞUBAT	x																													
MART	x																													
NİSAN	x																													
MAYIS	x																													
HAZİRAN	x																													
TEMMUZ	x																													
AĞUSTOS																														
EYLÜL	x																													
EKİM	x																													
KASIM	x																													
ARALIK	x																													

* Hava Kalitesi İndeksi: 1 (çok iyi) , 2 (iyi) , 3 (yeterli), 4 (orta), 5 (kötü), 6 (çok kötü)

Kaynak: Hava İzleme Ölçüm Cihazı

I.1.2. İlinize ait Kış sezonu ortalama ölçüm değerlerini (2012 yılı Ekim- 2013 Mart arası 6 aylık ortalama) Hava Kalitesi İndeksine göre sınıflandırarak uygun sınıfı "X" ile işaretleyiniz.

	Kış Sezonu (Ekim-Mart) 6 Aylık Ortama (µg/m ³) Olarak Hava Kalitesi İndeksine (*) Göre Sınıflandırma																													
	SO ₂						NO ₂						CO						O ₃						PM ₁₀					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
Kış Sezonu (Ekim-Mart)	x																													

* Hava Kalitesi İndeksi: 1 (çok iyi) , 2 (iyi) , 3 (yeterli), 4 (orta), 5 (kötü), 6 (çok kötü)

I.3. Hava kirliliğinin önlenmesi amacıyla yıl içinde il/ilçelerde alınan tedbirleri "X" ile işaretleyiniz.

YERLEŞİM YERİNİN ADI		ALINAN TEDBİR/TEDBİRLER								
		a	b	c	d	e	f	g	h	i
İL MERKEZİ	1.Kayapınar İlçesi		x		x	x				
	2.Yenişehir İlçesi	x	x	x		x	x		x	
	3.Bağlar İlçesi	x	x				x		x	
	4.Sur İlçesi	x			x	x			x	
İLÇELER	1.									
	2.									
	3.									
	4.									
	5.									
	6.									
	7.									
	8.									
	9.									
	10.									
	.									
	.									

Kaynaklar:İşaretlemeye ilişkin verinin nereden alındığı

Tedbirler:

a. Kaliteli katı/sıvı yakıt kullanımı
b. Doğalgaz kullanımı
c. Bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları
d. Ağaçlandırma çalışmaları/orman alanlarının, yeşil alanların artırılması
e. Motorlu taşıtların egzoz gazı ölçümleri
f. Sanayi kuruluşlarının emisyon izni almaları
g. Sanayi tesislerinin yerleşim yeri dışına çıkarılmaları
h. Denetim
i. Diğer (Varsa yukarıya ayrılan bölümde belirtiniz).

I.4. Hava kirliliğinin giderilmesinde, yıl içerisinde, il/ilçelerde karşılaşılan güçlükleri önem sırasına göre rakam ile belirtiniz.

Karşılaşılan Güçlükler	GEÇEN YILKİ ÖNEM SIRANIZ	BU YILKİ ÖNEM SIRANIZ*	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Yeterli denetim yapılamaması			
b. Ateşçilerin eğitimsiz veya bilinçsiz olması	3	3	
c. Halkın alım gücünün düşük olmasından dolayı kalitesiz yakıt kullanılması	1	1	
d. Kaliteli yakıt temininde zorluklar			
e. Kurumsal ve yasal eksiklikler	4	4	
f. Toplumda bilinç eksikliği	2	2	
g. Meteorolojik faktörler			
h. Topografik faktörler			
i. Diğer (Belirtiniz).....			

BÖLÜM II. SU KİRLİLİĞİ

II.1. İl sınırları içerisinde bulunan su kaynaklarının kalite değerlendirmesi

II.1.1. İl sınırlarında bulunan yüzeysel sularının kalite sınıflarını Yüzeysel Su Kalitesi Yönetimi Yönetmeliğihükümleri çerçevesinde belirtiniz ve muhtemel kirlenme nedenlerini işaretleyiniz.

Bu konuda ilgili kurumlardan İl Müdürlüğümüze sunulan bir çalışma bulunmamaktadır.

Yüzeysel Su Adı	Kalite sınıfı				Kirlenme Nedenleri								
	1	2	3	4	a	b	c	d	e	f	g	h	i
					Evsel Atıksular	Evsel Katı Atıklar	Sanayi Kaynaklı Atıksular	Sanayi Atıkları	Zirai ilaç ve Gübre Kullanımı	Hayvan Yetiştiriciliği	Madencilik Faaliyetleri	Denizcilik Faaliyetleri	Diğer (Belirtiniz)

Kaynaklar: Verinin nereden alındığı

II.1.2. İl sınırlarında bulunan yeraltı sularının kalite sınıflarını Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik çerçevesinde belirtiniz ve muhtemel kirlenme nedenlerini işaretleyiniz.

Yeraltı suyunun bulunduğu bölge	Yeraltı Su Kalite Sınıfı			Kirlenme Nedenleri								
	İyi	Zayıf	Yeterli veri yok	a	b	c	d	e	f	g	h	i
				Evsel Atıksular	Evsel Katı Atıklar	Sanayi Kaynaklı Atıksular	Sanayi Atıkları	Zirai ilaç ve Gübre Kullanımı	Hayvan Yetiştiriciliği	Madencilik Faaliyetleri	Deniz Suyu Girişimi	Diğer (Belirtiniz)
Gözeli Havzası içme suyu	X			X		X		X	X			Petrol Üretimi

Kaynaklar:DISKI

II.1.3. İl sınırlarında bulunan yüzme sularının kalite sınıflarını Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği çerçevesinde belirtiniz ve muhtemel kirlenme nedenlerini işaretleyiniz.

Yüzme Suyunun bulunduğu bölge/plaj	Mavi Bayrak Ödülü		Yüzme Suyu Kalite Sınıfı (*)				Kirlenme Nedenleri						
	Var	Yok	A	B	C	D	a	b	c	d	e	f	g
							Evsel Atıksular	Evsel Katı Atıklar	Sanayi Kaynaklı Atıksular	Sanayi Atıkları	Zirai İlaç ve Gübre Kullanımı	Deniz/Göl Taşımacılığı	Diğer (Belirtiniz)

(*) A sınıfı çok iyi/mükemmel, B sınıfı iyi kalite, C sınıfı kötü kalite ve D sınıfı çok kötü kalite/yasaklanması gereken olarak kalite kategorilerini temsil etmektedir.

Kaynaklar:

II.2. Yıl içinde, il sınırları içindeki il/ilçelerde atıksuların yol açtığı kirlenmenin nedenlerini uygun seçenekleri "X" ile işaretleyerek belirtiniz.

Yerleşim Yerinin Adı		Atık Sulardan Kaynaklanan Kirliliğin Nedenleri												
		a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m
İl Merkezi	1.Hevsel Bahçeleri													X
	2.M.Kapı Mezarlığı Altı													x
	3.Gözeli Havzası İçme suyu /Bağlar		x		x			x	x			x		
	.													
İlçeler	1.Dicle Baraj Gölü /Eğil	x	x			x		x	x			x		
	2.Dicle Baraj Gölü/Dicle	x	x			x		x	x			x		
	3.													
	4.													
	5.													
	6.													
	7.													
	8.													
	9.													
	10.													
	11.													
	.													
	.													
.														

Kaynaklar: DİSKİ

Kirlilik Nedenleri:

- a. Kanalizasyon şebekesinin olmaması veya yetersiz olması
- b. Yerleşim yerlerinde evsel nitelikli atıksuların arıtılmaması
- c. Büyük sanayi kuruluşlarının atıksularını arıtmaması
- d. Küçük sanayilerde toplu arıtmanın olmaması
- e. Foseptik çukurların sağlıklı şekilde inşa edilmemesi
- f. Foseptik atıkların vidanjörlerle çekildikten sonra gelişigüzel yerlere boşaltılması
- g. Zirai mücadele ilaçlarının kullanımı
- h. Kimyasal gübre kullanımı
- i. Arıtma tesisi kapasite verimlerinin yetersiz olması
- j. Arıtma tesisinde görevli olan personelin yetersiz olması
- k. Hayvancılık atıkları
- l. Maden atıkları
- m. Diğer (Yukarıda ayrılan bölümde belirtiniz).

II.3. Su kirliliğinin önlenmesi amacıyla alıcı ortamlarda aşağıdaki tedbirlerden hangilerinin alındığını çizelgede (x) işareti koyarak belirtiniz.

Alıcı Ortamın Adı	Su Kirliliğinin Önlenmesi Amacıyla Alınan Tedbirler								
	a	b	c	d	e	f	g	h	i
Alıcı Ortamın Adı	Su Kirliliğinin Önlenmesi Amacıyla Alınan Tedbirler								
	a	b	c	d	e	f	g	h	i
Deniz									
1.									
2.									
.									
Göller									
1.									
2.									
3.									
.									
.									
Akarsular									
1.Dicle Nehri		x							
2.									
3.									
.									
.									
Havzalar									
1.Dicle Baraj Gölü	x	x	x	x	x	x	x	x	
2.Gözeli Havzası	x	x		x	x		x	x	
3.									
Yeraltı Suları									
1.									
2.									
3.									
.									
Jeotermal Kaynaklar									

Alıcı Ortamın Adı	Su Kirliliğinin Önlenmesi Amacıyla Alınan Tedbirler								
	a	b	c	d	e	f	g	h	i
1.									
2.									
3.									
.									
Diğer Alıcı Su Ortamları									
1.									
2.									
.									

Kaynaklar: *DİSKİ*

Alınan Tedbirler:

- Kanalizasyon şebekesinin yapılması ya da yenilenmesi
- Aritma tesisi /deniz deşarjı /depolama alanları yapılması
- Yerleşim merkezinde foseptik kullanılması
- Tarımsal faaliyetlerde kullanılan zirai mücadele ilacı ve gübrenin aşırı ve yanlış kullanımının önlenmesi
- Yönetmelikler çerçevesinde denetim yapılması
- Deniz araçlarının atıklarını boşaltabilmeleri için uygun yerlerin hazırlanması
- Sanayi kuruluşlarının atıksuları için deşarj izni alması
- Toplumsal bilgilendirilme ve bilinçlendirme faaliyetleri
- Diğer (Yukarıda ayrılan bölümde belirtiniz).

II.4. Su kirliliğinin giderilmesinde/önlenmesinde il sınırları içerisinde karşılaşılan güçlükleri en önemliden az önemliye doğru numara vererek (1,2,3,...) işaretleyiniz.

KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	GEÇEN YILKI ÖNEM SIRANIZ	BU YILKI ÖNEM SIRANIZ*	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Yeterli denetim yapılamaması	4	4	
b. Mali imkansızlıklar nedeniyle arıtma tesislerinin kurulamaması	2	2	
c. Kurumsal ve yasal eksiklikler	3	3	
d. Toplumda bilinç eksikliği	1	1	
e. Diğer (Belirtiniz).....			

*En önemliden az önemliye doğru 1,2,3,...şeklinde numaralandırınız. Seçeneklerin hepsinin numaralanması zorunlu olmayıp, ilinize uygun seçenekleri numaralandırınız.

BÖLÜM III. TOPRAK KİRLİLİĞİ

III.1. İlinizde toprak kirliliğine neden olan kaynakları önem sırasına göre rakam ile işaretleyerek * belirtiniz.

Kirlenme Kaynağı	GEÇEN YILKİ ÖNEM SIRANIZ	BU YILKİ ÖNEM SIRANIZ*	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Sanayi kaynaklı atık boşaltımı	3	3	
b. Madencilik atıkları			
c. Vahşi depolanan evsel katı atıklar	1	1	
d. Vahşi depolanan tehlikeli atıklar			
e. Plansız kentleşme			
f. Aşırı gübre kullanımı	4	4	
g. Aşırı tarım ilacı kullanımı	2	2	
h. Hayvancılık atıkları			
i. Diğer (Belirtiniz).....			

*En önemliden az önemliye doğru 1,2,3,4,... şeklinde numaralandırınız. Seçeneklerin hepsinin numaralanması zorunlu olmayıp, ilinize uygun seçenekleri numaralandırınız.

Kaynaklar:Verinin nereden alındığı

III.2. Toprak kirliliğinin önlenmesi amacıyla il sınırları içerisinde, aşağıdaki tedbirlerden hangilerinin alındığını önem sırasına göre rakam * ile belirtiniz.

ALINAN TEDBİRLER	GEÇEN YILKİ ÖNEM SIRANIZ	BU YILKİ ÖNEM SIRANIZ *	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Sanayi/Madencilik tesislerinin sıvı, katı ve gaz atıklarının mevzuata uygun olarak bertarafının sağlanması	2	2	
b. Kentleşmenin Çevre Düzeni Planlarına uygun olarak gerçekleştirilmesi			
c. Mevzuata uygun olarak gübreleme, ilaçlama ve sulamanın yapılması			
d. Erozyon mücadele çalışmaları			
e. Geri dönüşüm/yeniden kullanım uygulamaları	1	1	
f. Diğer (Belirtiniz).....			

*En önemliden az önemliye doğru 1,2,3,4,... şeklinde numaralandırınız. Seçeneklerin hepsinin numaralanması zorunlu olmayıp, ilinize uygun seçenekleri numaralandırınız.

BÖLÜM IV. ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNLARI

İlimiz için geçerli olan sorunlar öncelik sırasına göre numaralandırılmıştır.

ÇEVRE SORUNLARI	GEÇEN YILKI ÖNEM SIRANIZ	BU YILKI ÖNEM SIRANIZ *	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Hava kirliliği	1	1	
b. Su kirliliği	2	2	
c. Toprak kirliliği	3	3	
d. Atıklar	4	4	
e. Gürültü kirliliği			
f. Erozyon			
g. Doğal çevrenin tahribatı (Orman, Mera, Sulak alan, Kıyı, Biyolojik çeşitlilik ve habitat kaybı)			

*En önemliden az önemliye doğru 1,2,3,4,... şeklinde numaralandırınız. Seçeneklerin hepsinin numaralanması zorunlu olmayıp, ilinize uygun seçenekleri numaralandırınız.

1. ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNU (HAVA KİRLİLİĞİ)

- a)Evsel ısınmadan kaynaklanan hava kirliliği, egzoz kirliliği
- e)kömür denetimleri ve egzoz ölçümleri yapılmaktadır.

2. ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNU (SU KİRLİLİĞİ)

- a)Belediyelerin kanalizasyon şebekelerinin yeteri kadar olmaması ve arıtma tesislerinin bulunmaması
- e)Büyükşehir Belediyesi Biyolojik Arıtma Tesisi kurulması planlanmaktadır. Bununla ilgili çalışmalar sürdürülmektedir.

3. ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNU (TOPRAK KİRLİLİĞİ)

- a)Tarımsal faaliyetler ve Belediyelerin evsel vahşi depolama sahaları.
- e)Büyükşehir Belediyesi Düzenli Katı Atık Depolama Sahasının kurulması planlanmaktadır.

4.ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNU (ATIKLAR)

- a) Büyükşehir Belediyesi'ne ait düzenli depolama alanı bulunmaması nedeniyle atıklar vahşi depolama yöntemiyle bertaraf edilmektedir.
- b) Bu durum hem görsel hem de canlı sağlığı açısından olumsuz etki göstermektedir.

KAYNAKLAR:

- 1- Çevre Durum Raporu, Diyarbakır, 2013
- 2- M.T.A. Bölge Müdürlüğü
- 2- D.S.İ. 10.Bölge Müdürlüğü
- 3- DİSKİ Genel Müdürlüğü
- 4- Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi
- 5- Meteoroloji 15.Bölge Müdürlüğü
- 6- Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü
- 7- Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü
- 8- Halk Sağlığı Müdürlüğü
- 9- Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
- 10- Dicle Üniversitesi (Çevre Araştırma Merkezi)
- 11- Dicle Üniversitesi
- 12- TÜİK Diyarbakır Bölge Müdürlüğü
- 13- Bilim, Sanayi, ve Teknoloji İl Müdürlüğü
- 14- Orman, Su 15.Bölge Müdürlüğü Diyarbakır Şube Müdürlüğü
- 15- Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı
- 16- Diyarbakır İl Özel İdaresi
- 17- MİGEM
- 18- Karayolları 9.Bölge Müdürlüğü
- 19- Devlet Demir Yolları Diyarbakır Gar Müdürlüğü
- 20- Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü Trafik Tescil Şube Müdürlüğü